

jorge zúñiga pavlov: bolaño přeložen a zrozen str. 6
 patrik linhart: haló, tady čistička! str. 8
 perverzní zaujetí naleptaným narativem str. 9
 několik poznámek k dopisům m. jankoviče str. 10
 obsah tvaru, ročník 2009 str. 11 až 14
 prózy horacia quirogy a zoé valdésové str. 16 a 18
 verše wandy heinrichové str. 18

21/01/2010; 30 Kč

www.itvar.cz

literatura se nedá omezovat jen na vyvolené

ROZHOVOR
 S ANEŽKOU CHARVÁTOVOU

foto Tvar

Roberto Bolaño

Má literární dráha

Odmítnutí z Anagramy, od Grijalba,
 z Planety, určitě i
 z Alfaguary, od Mondadoriho. Ne od Muchnika,
 ze Seix Barralu, z Destina... Ze všech
 nakladatelství... Od všech čtenářů...
 Od všech ředitelů odbytu...
 Pod mostem, když prší, zlatá příležitost,
 jak spatřit sám sebe:
 jako hada na severním pólu, co však stále píše.
 Píše poezii v zemi pitomců.
 Píše se synem na klíně.
 Píše až do noci, kdy tma padá
 a hřmotí jako tisíc čertů.
 Ti čerti mě mají odnést do pekla,
 ale já přitom píšu.

Ze španělštiny přeložila
 Anežka Charvátová
 La Universidad desconocida
 [Neznámá univerzita], Barcelona 2007

Anežka Charvátová se narodila v roce 1965 v Praze, v letech 1983–1988 studovala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy španělštinu a francouzštinu, pokračovala vědeckou aspiranturou v Ústavu pro českou a světovou literaturu Československé akademie věd. Od roku 1993 se věnuje překladatelské profesi ve svobodném povolání: překládá ze španělštiny, italštiny a francouzštiny; českému čtenáři zprostředkovala díla Maria Vargase Llosy, Ernesta Sabata, Luise Sepúlvedy či Reinalda Arenase, naposledy Roberta Bolaña. Je rovněž redaktorkou nakladatelství Garamond a externí vyučující na FF UK.

V tomto čísle Tvaru vychází úvaha Jorgeho Zúñigy Pavlova o českých překladech děl Roberta Bolaña. V souvislosti s Bolaňovým Chilským nokturnem, jeho vůbec první knihou přeloženou do češtiny, se v článku hovoří o „absolutním fiasku a fatálním selhání redaktorů a nakladatele, vypovídajícím o neznalosti fraktálního rysu Bolaňovy tvorby“. Vy jste toto dílo vybrala a redigovala jeho překlad. Považujete svou tehdejší volbu z dnešní perspektivy za omyl?

Přiznávám, že Roberta Bolaña jsem odhalila právě díky Jorgemu, to on mi ho půjčil a prosazoval jeho vydání v češtině. Asi bylo chybou, že jsme začali touto knihou. Samozřejmě jsem váhala, co z Bolaña vybrat, uvažovala jsem o Chilském nokturnu nebo

Vzdálené hvězdě. Četla jsem Divoké detektivy, ale vím, že začínat ve zdejších nakladatelských poměrech takhle tlustou knihou se většinou nevyplácí: pokud se totiž nechytne, je to velmi drahé fiasko, protože překlad stojí hodně peněz. Bylo to navíc v době, kdy Bolaño ještě nebyl slavný v USA. Přidržela jsem se proto své osvědčené taktiky a podívala se, co od Bolaña vyšlo první v Německu, jehož knižní trh je přece jen trochu srovnatelný s tím naším. Tam mělo Chilské nokturno velký úspěch a taky recenze v ostatních zemích byly pochvalné. Ostatně nadšeně na tuto knihu reagovala Susan Sontagová a její chvála vedla v USA k dalšímu vydávání Bolaña.

Já ale Chilské nokturno za tak neúspěšnou knížku nepovažuji, neprodal se sice rychle

celý náklad, takže skončila v Levných knihách, ale tam skončilo z edice Transatlantika téměř všechno. Pokud se kniha během roku nevyprodá, platí se za skladované tituly nesmyslné, prakticky druhé daně, a tak si dlouhé držení knih na skladě rozmyslí téměř každý nakladatel. To je smutná realita českého trhu, žádná chyba Bolaña nebo Transatlantiky. Chilské nokturno je dílo hodně zaměřené na situaci v Chile; asi jsem podcenila fakt, že český čtenář se na tuto zemi dívá pohledem poněkud zdeformovaným komunismem, a tak má volba nebyla příliš šťastná. Na druhé straně – kdo mohl v roce 2005 tušit, že Divocí detektivové budou v USA

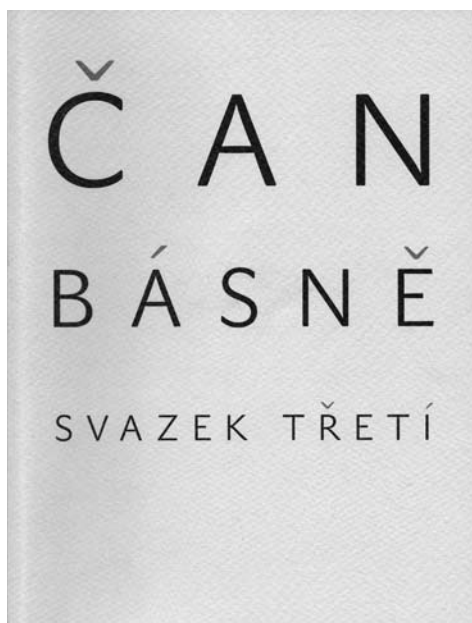
PÍSNĚ PŘÍČIN

1 V nakladatelství *Triáda* vyšel koncem roku 2009 závěrečný svazek díla předčasně zesnulého básníka, který psal pod pseudonymem Čan. Čtenáři předchozích dvou svazků – případně několika časopiseckých otisků – jeho veršů již vědí, že jde o Tomáše Ungára (1946–1997), občanským povoláním fyzika a matematika, který od 70. let žil a tvořil v Izraeli.

Texty jsou v knize rozděleny do čtyř částí: První dvě tvoří nerozsáhlé sbírky *Žehráni a Proslovy* a *Sešitek trapné vzpomínky aneb Malá kronika*. Prvá zmíněná ukazuje velmi pěkné hybridní – jaksi hravě-meditativní – povahu většiny Čanova díla. Lze v ní samozřejmě nalézt rysy pro autora typické, mezi něž náleží především jistá improvizovanost a spontánní plynutí jeho básnění, spojené s důrazem na rým, eufoničnost a rytmus, dále pak hravá obraznost, s jejíž pomocí se básník specificky zmocňuje skutečnosti a v níž je nezřídka přítomna absurdnost a ironie; zastoupena je i pro Čanovu tvorbu příznačná aluzivnost (zde např. Sládek, Yeats) a v neposlední řadě též erotičnost, místy téměř obscenní, místy rafinovaná, až biblicky metafyzická. Tato charakteristická nota je tu však prostoupena momenty hlubšího vhledu, dotýkána „velkými“ tématy silněji, než je tomu v jiných Čanových sbírkách. *Sešitek trapné vzpomínky* je vystaven na originálně pojaté reflexi základních životních pocitů a postojů prostřednictvím symbolické postavy pana Pokorného. V sedmi

„písniích“, jichž je hlavním hrdinou, je s obrazivou lehkostí a svěbytnou ironií traktována a ozvláštňována lidská existence ve svých nejprimárnějších, básníky a myslitele však stále provokujících aspektech, jakými jsou láska, smrt, úzkost, touha a poznání. V *Písni příčin* lze nadto číst neobyčejně hlubokou definici básnictví (ostatně jinak než básní zřejmě nedefinovatelného), zvláště snad toho Čanova: „*Nejkrásnější však byla příčina toho všeho / lehká a průhledná jak v dále dým / ta občas sedávala mu na rameno / a šeptávala do ucha podivuhodný rým.*“

Další částí je sbírka veršů pro děti *Přilepili mně fousy a předepsali brýle*. Nutno podotknout, že takto ji označil sám autor, neboť v ní lze – objektivně vzato – nalézt mnoho spojitostí s „regulérními“ sbírkami prvního svazku. Představuje odlehčenější pól Čanovy tvorby, v němž je již zmíněná formální i sémantická hravost často umocněna až k polohám nonsensu. Je to tedy dětská kniha spíše v tom smyslu, že je dětstvím psaná, než že by měla být v dětství čtena: „*nalepili mi fousy / předepsali brýle / počítají roky / co do penze mi chybí / jenomže já mám / tajně nastřádané chvíle / kdy je mi deset / a v těch se mi líbí.*“ Čítá mimo chodem jednu z nejzajímavějších a nejesenciálnějších básní celé původní Čanovy tvorby v tomto svazku – pásmo vzpomínek-impresí *Vůně*, které se ve svém závěru podstatně vyslovuje k povaze výrazu této sbírky, směřujícího k zachycení a postižení „*vůně životů / viděných jaksi zadem / ze sajdkáry dětství.*“

Pod názvem *Ozvěny* pak čtenář najde oddíl zahrnující Čanovy překlady, přičemž jde o autorský výbor, jak konstatuje editor, vzhledem k jisté nedokončenosti několika textů však zřejmě narychlo koncipovaný. Po působivém převodu biblické *Písně písní* následují díla světových básníků obzvláště renesančních a moderních. Spektrum je vskutku široké – od Villona, Michelangela a Shakespeara přes Heina, Baudelaira a Rimbauda až k Rilke, Kavafisovi, Mandelštamovi, Achmatovové, Lasker-Schülerové, Thomasovi či Pasolinimu. Řada dalších je pak zastoupena pouze jednou nebo dvěma básněmi. Čanovy překlady nesou zpravidla výrazný punc jeho

autorské osobitosti: Básník se neostýchá uchýlit se k poměrně značné lexikální volnosti, aby dostal sugestivnosti rýmu a rytmu originálu, nebo – což se ovšem nevylučuje – aby předložil překlad s nádechem své vlastní obraznosti, která hrála jistě velkou roli při výběru a chápání originálů. Nutno též podotknout, že francouzské, italské, španělské a řecké texty Čan překládal velmi pravděpodobně nepřímou, většinou prostřednictvím angličtiny. I to tedy ukazuje, že cílem a vodítkem Čana překladatele byla nikoli lexikální a významová exaktnost (jež bývá ostatně často jaksi „suchá“), nýbrž snaha o sugestivnost spolu s naznačením básnických sympatií k autorovi originálu.

Stejně jako předchozí svazky je i tento editorský přípraven Michalem Kosákem, a to s velkou profesionalitou a odpovědností, jak dosvědčuje závěrečný ediční komentář, v němž nalezneme mj. plné znění básní ze sbírek vyrazených či bibliografické údaje k originálům textů, které Čan překládal. Celý soubor pak velmi chytře a s citem graficky upravila Markéta Jelenová. Jak po stránce obsahové, tak po stránce formální se tímto Čanovy *Básně* řadí k nejzdařilejším edičním počínům posledních let, předkládající čtenářům dílo, které si díky tomu vydobývá svěbytnou a nepřehlédnutelnou pozici v české poezii (přínejmenším) posledního dvacetiletí, a to zejména svým zvláště hravým pojetím světa i jeho reflexe, v současnosti tak netradičním, a proto svěžím a potřebným.

Martin Veselka

ČAN KOMPLETNÍ

2 Na konci roku 2009 se završilo vydávání básnických spisů Tomáše Ungára alias Čana. Ty byly rozvrženy do tří svazků, z nichž každý je na hřbetu opatřen jedním písmenkem básníkovy pseudonymu, který se vám při správném seřazení zaskví v knihovně. Tento zdánlivě pouze roztomilý detail je ve skutečnosti paralelou k Čanově básnické metodě – verše, které vypadají jednoduše, samozřejmě a lehce, ale přitom skrývají velmi závažná sdělení. Čan je básníkem středoevropského odcizení, anglosaské absurdity a její samozřejmosti a celosvětové tradice.

Už první ze čtyř obsažených sbírek s názvem *Žehráni a proslovy* ukazuje nejpodstatnější (a čtenáři předchozích dvou svazků již známé) rysy Čanovy poetiky: nenucený výraz, střídme, ne-bombastické lexikum, hravé metafor, nenásilně konstruovaný rytmus, časté polorýmy a rýmy záměrně manifestující svou primitivnost: „*Ted' chodím s rukou za zády / a nadávám svému stínu / kdesi na zábradlí velké náhody / blede postavy / se už dávno dohodly / a sbírají mi kameny na peřinu / a sbírají mi kameny do polštáře / opřeny o vesmírné pohodlí / dívají se rozvázně / do mé rozdurdělé tváře.*“ (b. *Proslov s rukou za zády*, s. 23) Žádné syntaktické ani lexikální násilí, žádné imaginační sebevraždy. Často se objevují motivy milostné, ať už rafinované či nevinné („*pak slunce vyhoupne se / na nebeskou zed' / a opře se do kyselých / okurek na okně / do divčích vlasů / rozetře si med / a zavoní kávou na plotně*“, b. *Proslov o světle a okurkách*, s. 38) nebo zcela otevřeně sexuální („*Do temena mi bije pěstí / rozdivočelé slunce polední / zachtělo se mi úzce po propasti / již pro mě nosíš pod sukní*“, b. *Žehráni k lásce*, s. 13). Vzpomínání, rozhojňovaná intertextualita a uvolněné asociční vazby vytvářejí pletivo významů, které nejsou snadno k dourčení. Volně povlávají, jaksi se vzdalují a zase přibližují, často mizí v nenávratnu, ale na rozdíl od jiných básníků nemáme u Čana pocit, že tím přicházíme o celkový smysl.

Sešitek trapné vzpomínky aneb Malá kronika je poemou, jejíž hlavní postavou je pan Pokorný, postava se symbolickým

jménem, prototyp člověka, který žije onen čapkovský obyčejný život. Už úvodní verše jsou všeřikající: „*Pan Pokorný nebyl počat na vrcholu čarovné chvíle / a nenarodil se na konci těžké půlhoďinky / jak náhodně vyslovená věta / čirou náhodou se v existenci vmísil / stíny a světla světa / jen polehoučku tak trochu bokem zkusil.*“ (b. *Píseň o zrodu*, s. 45) Básník je pak jakýmsi jeho životopiscem: „*já potkal jsem ho na nádraží / s čerstvým sešitem trapné vzpomínky / cestu si davem těžkopádně razil (...)* // *Ten sešitek teď leží přede mnou / plný cizokrajných skvrn / a paměti neporozuměného světa.*“ (ibid., s. 46)

Jak v *Žehráních a proslovech*, tak i v *Sešitku trapné vzpomínky* jsou všechny básně pojmenovány podle jednoho mustru: mají v názvu *žehráni* nebo *proslov* (*Žehráni na časy, Proslov o těch, kteří vědí, Proslov o Yeatsových rybách*), resp. *píseň* (*Píseň o lásce, Píseň příčin, Píseň na rozloučenou*). Už z tohoto povrchního faktu je zřejmé, jak potřebné a podstatné je pro Čana rámování a komponování větších celků. Takové postupy, jakkoli nechceme sklouzávat k zjednodušujícímu psychologismu, poukazují na básníkovu potřebu řádu, jednoty a celistvosti. Ačkoli se při

povrchním čtení může zdát, že Čanovy texty jsou chaotické, jakoby sebrané z různých koutů cizích poetik a poskládané do vlastních básnických příbytků bez ladu a skladu, je tomu právě naopak: tyto texty vycházejí z postmoderního pocitu roztržitosti, protože jsou do něj historicky zasažené a jinak zkrátka nemohou, avšak básník se tento pocit snaží překonat svým gestem, jakoby tajným, provedeným pod kabátem rámování, aluzí a ozvěn.

Ozvěny je konečkonců i název (autorského) výboru Čanových překladů a parafází. Jejich rozptyl je opravdu úctyhodný: od biblické *Písně písní* až po Dylana Thomase. Úroveň překladu je zbytečně hodnotit, protože jejich funkce není objevovat pro čtenáře neznámé básníky a co možná nejpřesněji převádět do domácího prostředí jejich poetiku. Jde o překlady „pro sebe“. O překlady, které nesou výraznou autorskou stopu, které se často od originálu dost vzdalují a které se blíží středověkému pojetí, v němž se nerozlišovalo původní dílo od překladového. I taková je postmoderna.

Dosud jsme nevěnovali pozornost sbírce *Přilepili mně fousy a předepsali brýle*. Ta se od

zbytku Čanova díla zdánlivě dost liší, protože má zdánlivě jiného recipienta – děti. Při pozorném čtení však vyjde najevo, že nejde o intencionálně dětskou poezii. Autor se totiž do dítěte sám stylizuje, vrací se do svých dětských let a předkládá nám svět, který je – a opět vidíme onu potřebu řádu, jednoty a prostoty – dětsky zjednodušený, ale přitom zaměřený na ty nejpodstatnější věci.

Už byla řeč o intertextualitě. Abychom byli zcela jednoznační: Čanovy básně jsou modelově intertextuální. Téměř na každé stránce najdeme nějakou narážku (a nezřídka je jich více) na tzv. kanonická díla, na konkrétní texty i na jednotlivé autory atd. Nemá smysl vše vyjmenovávat, záleží na čtenáři, kolik takových aluzí v textu objeví.

Na závěr je nutné zmínit profesionální editorskou práci Michala Kosáka, který představil českému čtenářstvu neobyčejnou a především téměř neznámou postavu básníka Čana, jehož trísavazkové *Básně* považují za asi nejvýraznější a zároveň nepřekvapivější básnickou událost počátku našeho mladého století.

Ondřej Hanus

POZNÁMKA

SVÉVOLE V A2

Že kulturní čtrnáctideník A2 bere své ilustrace z nejružnějších zdrojů, je známá věc. Pokud redakce zmíní pod reprodukcí jméno autora, název díla a popř. i rok vzniku, nevidím v tom žádný problém. Docela jsem byl ale překvapen z letošního prvního čísla, kde se u recenze Karla Kouby na knihu Nicka Cavea *Smrt Zajdy Munroa* (Vstříc růžové slznici smrti, A2 č. 1/2010, s. 7) objevil výřez z obálky undergroundového komiksu *Snatch comics* # 3 od komiksové legendy Roberta Crumba. Nic proti, i když mi trochu uniká souvislost mezi Crumbem a Cavem. (Jeden je Američan, druhý Australan, komiks vyšel v roce 1969, kniha v roce 2009...) Kdyby byl článek o Crumbovi, nebo alespoň o komiksu, chápal bych to lépe.

Mnohem více mě zarazí dvě věci v rovině jiné. Tou první je, že pod obrázkem, který

byl publikován v A2, je uvedeno „*Robert Crumb: Bez názvu, 1975*“. Nejen že vrocení je chybné, ale především název by měl znít „*Výřez z obálky Snatch comics* č. 3“. (Mimochodem: na pravém horním okraji obrázku je ještě vidět zbyteček odříznuté bubliny, v níž byla uvedena cena – 50 centů.)

Druhou, poněkud podstatnější věcí, která vychází z předchozí, jsou autorská práva, či přesněji: jakási elementární úcta k autorovi. Sama *Ádvočka* před časem přinesla s Crumbem a jeho manželkou Aline Kominsky-Crumbovou rozhovor (*Amerika je parta přerostlých dětí*, A2 č. 13/2009, s. 24–25), který jsem připravil společně s Pavlem Kořínkem. Myslím, že v takové situaci by neměl být problém Crumbovi napsat. Pokud by on nereagoval, Don Donahue z malého nakladatelství *Apex Novelties*, které *Snatch comics* před čtyřiceti lety vydalo, reaguje na mailu ihned. A hlavně

by nikdo z nich nedělal žádné problémy a správné údaje by se od nich redakce jistě také dozvěděla.

Takto svévolně zacházení s obrazovými materiály se v časopise A2 bohužel nevykytlo poprvé. A neodpovědná samozřejmost tohoto druhu mi prostě vadí, i když odhaduji, že ve svém horlení zůstanu osamocen zvláště v případě amerického undergroundového komiksu, který – pokud vím – u nás systematicky sleduji jako jediný.

Michal Jareš

PERLIČKA NA DNĚ

„Úplně jsem slyšel ty dolíčky ve tvářích.“

Robert Heinlein: *Cesta slávy. Laser*, Plzeň 1992. Přeložila Věroslava Ončáková. Koniáš 1992

Koho to jednou nenapadlo: „Jsem tak zvláštní člověk, žiju tak zajímavý život v tak dramatické době, vždyť to je nápad na román!“ A pokud náhodou jste ten, kdo rozum začal brát na konci šedesátých let, kdo v následujících dvou desetiletích statečně vzdoroval normalizátorům (mj. i tím, že se z donucení stal členem komunistické strany a sem tam kvůli rodině podepsal i něco dalšího), kdo byl československým a později slovenským kariérním diplomatem, kdo patřil k významným postavám slovenské politické strany ANO (Aliancia nového občana, kterou založil majitel televize Markíza Pavol Rusko) a kdo se jako poslanec musel několik let bránit nařčení, že státní bezpečnosti podepsal i něco, co se dnes příliš nenosí, tak je dán i žánr vašeho románu: apologie.

Základním gestem románu *Zóna nadšení*, napsaného slovenským diplomatem a politikem Jozefem Banášem, je tak obrana vlastních životních zkušeností a zásad (proti těm, kteří nechápou, jaká to tehdy byla doba), jakož i potřeba se pochlubit tím, jak on sám tu a tam zasáhl do dějin.

Banáš si za tímto účelem stvořil své literární alter ego, proklamativně autobiografickou postavu Jozefa Baláže, a vykreslil čtyřicet let svého života, respektive od roku 1968 až po současnost (resp. po rok 2008, kdy bylo výhodné propojit vydání knihy s výročí okupace). Před čtenářem tak defilují studentské roky poznamenané příjezdem ruských tanků i hrdinova profesní kariéry, která z politicky nepřizpůsobivého ekonoma v Chiraně učinila „Slováka“ na pražském Federálním ministerstvu zahraničních věcí i na zastupitelstvech v Ber-

lině a později Vídní. Pro ilustraci stranou nezůstávají ani některé peripetie hrdinova života rodinného (autorova dcera je populární televizní komentátorka). Poslední část knihy je pak zajímavá tím, že někteří slovenští politici tu jsou skryti za pseudonymem, neboť autor se rozhodl čtenáři nabídnout také některé pikantnosti ze zákulisí politiky, například z posledních prezidentských voleb. „*Koho by nevzrušilo, ako hrdina knihy urobí z herečky veľvyslankyňu? A aké svinstvo otvoril November 1989 tomuto národu v porovnaní so socializmom?*“ zvolal slovenský recenzent Anton Hykisch.

Jozef Banáš je ovšem nejen diplomat a politik, ale také člověk s literárními aspiracemi, příležitostný televizní dramatik a dokonce i prozaik. Jako takový tuší, že jeho život není „*zas tak niečo*“, aby to vydrželo na celý román, nedej bože román společenský. Rozhodl se proto včlenit své individuální bytí do souvislostí evropských a vlastně i celoplanetárních. Druhou tematickou rovinu jeho románu tak tvoří osudy dvou jeho vrstevníků, každého z jiné části ostnatým drátem rozděleného světa: Ukrajinky a západního Němce. Krátká, leč osudová láska mezi ústředním hrdinou a ukrajinskou občankou Sovětského svazu, cit překažený okupací, jehož „plodem“ byl i nemanželský syn, umožňuje konfrontovat celkem slušný život Slováka s tím, jak tehdy vegetovali „Rusové“. Životní peripetie přítele Thomase pak představují myšlenkový svět typického německého levicového intelektuála, který od politického radikalismu konce šedesátých let dospívá ke smíření, konformitě s kapitalistickým režimem.

A protože takoví lidé jsou autorovi jen figurkami na šachovnici, na níž hrají sku-

teční tvůrci dějin, třetí rovinu románu Banáš pojnal jako sérii epizod popisujících skutky a myšlenky těch „mocných“: Brežněva, Andropova, Mlynáře, Dubčeka nebo naopak Johnsona. Inspiraci a literární úroveň této části textu sice bezděčně, ale přesně popsal na obálce Gustav Murín, podle kterého „*přečtením této knihy absorbujete celou hromadu jiných knih*“, neboť autor „*vybírám ty třešničky, které bychom jinak museli dolovat*“ jinde.

Ano, toto je pro Banášovu knihu typické: nepředstavuje myšlenkově znepokojující reflexi světa, ale je spíše svodem toho, co jinde bylo už vylíčeno a popsáno a co by ve společenském románu „mělo být“. Tento pocit jsem přitom měl i při četbě těch pasáží, které se opírají o čistou autobiografii, i ty na mně působí odvozeně. Jako celek se tak Banášův román podobá televiznímu pořadu o tom, jaké to „tehdy“ bývalo. Obsahuje vše typické, co z historického hlediska lze o životě běžných příslušníků jedné generace v Československu, Sovětském svazu a západním Německu napsat: německé studentské bouře, terorismus, hokejová vítězství Čechoslováků nad Rusy a rozbití prodejny Aeroflotu, politické prověrky, nedostatky bytů a toaletního papíru, život na ruských vojenských základnách a ruské dobrodružství v Afghánistánu atd. atd. (Sem tam se tu mihnou i slova jako *disent* a *Havel*.) Vše však je v jakémisi univerzálně použitelném balení, které pro mne nemá větší cenu než jako nepříliš zajímavý dokument.

Možná je to tím, že dost pamatuji a sem tam i čtu, a tak mne Banášovy vzpomínky a výpisky z četby příliš nepřekvapí, neboť mi schází autorova schopnost hlubší sebe-reflexe, možná až šíziravé. Mladší čtenář by

však tento román mohl číst i jako mírně beletrizovanou historickou učebnici.

To mi ovšem nevysvětluje, jak je možné, že se *Zóna nadšení* stala slovenskou *Knihou roku 2008*. Odůvodnit to znamená předpokládat, že se autorovi přece jenom podařilo vyslovit životní pocit nemalé části slovenských čtenářů, respektive že se tito čtenáři s Banášovým autobiografickým hrdinou a jeho konfesí víceméně identifikovali. V tom případě mne ale zajímá „zóna porozumění“, v níž došlo ke shodě mezi autorem a jeho čtenáři. Klíčem k ní by možná mohl být již citovaný text na záložce. Murín v něm polistopadové období charakterizuje jako „*roky selhání většiny disidentů*“ a vzápětí oceňuje, že Banáš „*dokázal v politice vystoupat až na vrchol, a přece odejít čistý*“. Nemohu si pomoci, ale i toto je pro mne důkazem, že „zóna nadšení“ (občané NDR takto nazývali prostor, v němž museli povinně jásat) má dodnes v Česku a na Slovensku jiný rozměr.

Konfesijní poloha Banášova románu mi připomíná staré metaforické přirovnání života v socialismu k uzavřenému prostoru, v němž se všichni cítí stísněni, a proto kladou své ruce na kliku dveří vedoucích ke svobodě. A každý je přitom přesvědčen, že to je právě on, kdo svým tlakem tyto dveře otevírá – avšak to, že dveře zůstávaly tak dlouho pevně zavřené, věcně znamenalo, že někteří se o ně jen opírali a jiní byli spíše součástí protitlaku. Pro dnešního pozorovatele je tak dosti nesnadné se v tom zorientovat a přijmout například víru, že vlastnictví legitimace Komunistické strany Slovenska byla tehdy vlastně jen mazanou, a tudíž číslou formou soubije s režimem.

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

V loňském roce vycházel ve Tvaru na pokračování Autor Quijota Ivan Matoušek. Můžeš mi říct, proč sis vybral právě slavný Cervantesův román a co jsi svým textem sledoval?

Hodně už jsem k tomu pověděl Boženě Správcové v rozhovoru v prvním čísle loňského *Tvaru*. Nyní bych se chtěl svěřit, že jsem byl po dočtení závěrečného 21. pokračování smutný, že skončil *Autor Quijota Ivan Matoušek*. A také mně i tentokrát bylo líto, že don Quijote zemřel. Což říkám, abyste věděli, jak jsem ho měl rád. A stále mám. Ale jako nelze rozhodnout, zda bylo dříve vejce, nebo slepice, ani já nevím, zda víc obdivuji Cervantesův román, nebo jeho hlavního hrdinu. Zkrátka těžko může existovat jedno bez druhého. Třeba namítnete, že se přece jedná o literaturu. S tím souhlasím. Leč některé literární postavy nám mohou být svým citěním a uvažováním bližší než mnozí lidé kolem nás ve skutečnosti. Intenzita našeho vztahu k takovým románovým hrdinům neoslabí ani jejich nesmrtelnost. Vždyť na posledních stránkách často umírají. Těž my čtenáři nad nimi naříkáme. Což nám nebrání časem otevřít knihu opět na začátku. Toto jsem učinil se Cervantesovým románem třikrát. Ač žil don Quijote v kraji Mancha ve zlatém věku Španělska, mě při druhém čtení napadlo, zda bych také já nemohl v dnešní Praze dokázat něco víc než jen si o něm číst. Jsem si vědom, že donu Quijotovi nesahám ani po kotníky nejen v síle myšlenek, ale rovněž co se týče odvahy. Má dobrodružství nejsou ani bláznivá. Sám za sebe mohu psát nanejvýš o absurditě. Přesto je mi rytíř Smutné Podoby blízký v emocích i rozumových úvahách. Žijeme každý v jiné době, nicméně díky tobě tvrdím, že přebývám, zaplať pánbůh, trochu ve tvé přítomnosti. Jak je to možné, nedokážu zdůvodnit žádnou literárněvědnou studií, ale pouze jako autor, který pátrá a nevynechá nic z toho, proč je donem Quijotem i románem o něm tolik okouzlen. Ve svém autorství se s ním scházím navzdory mřížím v oknech doby, do které jsem se narodil, či možná právě díky nim. Zaměřil jsem

foto archiv Tvaru

se především na bludiště textu. Don Quijote je sice postava Cervantesova románu, avšak ten svého hrdinu vytvořil též jako postavu

dalších autorů, jako postavu čtenářů, jako postavu *Historie* arabsky sepsaného učeným Cidem Hametem Ben Engelim (Benengelím), jako postavu maurského překladatele do španělštiny, jako postavu na stránkách, poletujících stejným vzduchem, který na jiných stránkách tato postava dýchá. Don Quijote je v knížce, ale zároveň tu knížku čte, přehání v líčení jejího ohlasu, rokuje o ní se svým zbrojnošem sedlákem Sanchem Panzou a s bakalářem ze Salamanky Sansonem Carascou. Nahlédne dokonce do knížky Aragonce Alonsa de Avellanedy, jenž v ní kohosi za dona Quijota jen podvodně vydává. Tehdy don Quijote poučí čtenáře dona Jeronyma a dona Juana, kteří ho žádají, aby posoudil Avellanedovo pokračování svých dobrodružství, že pravým donem Quijotem je pouze on. A tohle jsem zase četl já. A především o tom jsem psal. Neboť tím nejbližším je pro mě Cervantesovo literární dobrodružství. Jeho součástí jsou též témata související s literárním provozem, například farářovo

trídění knih a posuzování jejich škodlivosti, vliv známosti s autorem, úvahy o literárních cenách, o náročném žánru glosování básní a tak dále. V barcelonské tiskárně don Quijote jako znalec toskáňštiny vyzkouší překladatele z několika slovíček. Dále jsem v *Důmyslném rytíři* sledoval, k čemu byl Cervantes inspirován svými životními osudy vojáka, zajatce pirátů, otroka mezi Maury v Alžírsku. Tímto způsobem jsem se utvrzoval rovněž u „Adama básníků“, že nic přesvědčivého nelze vymyslet jen u psacího stolu. Mimořádné nadání však umožňuje vidět a vyjadřovat životní osudy jako cosi pozoruhodného, jedinečného i nadčasového. A proto lze prožívat blízkost navzdory staletím. Nicméně abych se ve Španělsku zlatého věku lépe orientoval a mohl se tam cítit aspoň trochu jako doma, nevynechal jsem žádnou místopisnou zmínku z třech Quijotových výprav ani žádnou historickou informaci. Ostatně význam pravdivé historie je v románě rovněž zdůrazňován. **miš**

S ÚCTOU

ANKETA KNIHA ROKU, již jako obvykle uspořádaly a otiskly *Lidové noviny* (z 19. prosince 2009), nezaujme jen svými výsledky. Pozoruhodné jsou i výroky, jimiž dotázaní zdůvodňují svou volbu, mnohé z nich jsou samy malá slohová i myšlenková veledíla. Uveďme aspoň pár zvlášť inspirovaných příkladů:

Bazén, Janáček i čeština i spousta chyb očí, co zůstaly opodál. Novela.

Statečná, skromnost prokvetlá, neopakovatelně svěbytná výpověď předčasně závětních textů fyzického a psychického srozumění.

Barvami, které tu zazáří, přijdete do nena-podobitelné poezie.

Román, ve kterém si ani neuvědomíte, že toto vše někdo někdy musel skutečně vydýchat a přežít.

...autorka na obyčejném příběhu dokázala krásným jazykem a bez podbíživosti vykresat

obraz naší přítomnosti a v ní morální obraz nás všech.

Lyrické rozmlouvání o tom, čeho je do času, a nespálit se že nejde.

Paměti věhlasného chemika, které mnohé objasňují a nenudí.

Součást výpovědi o vědomém existování na hraně života a smrti.

K přečtení mnohým, kteří dnes farizejstvím a leností představují věřícího křesťana.

Nestálo by za to anketu doplnit a zvolit některou z těchto perel za příkladnou Větu roku? **wpk**

LITERATURA VE SLUŽBÁCH NOVÉHO ŘÁDU. Kritická houfnice Jaromíra Slomka si vybrala za cíl knihu ředitele Ústavu pro českou literaturu (a jednoho z nejbližších spolupracovníků *Tvaru*) Pavla Janouška *Hravě i dravě*. Cíl byl samozřejmě opět srov-

nán se zemí, takový už je Slomkův tradiční žánr. Jiný tradiční žánr zase rozkvetl v tzv. diskuzi pod oním kritickým příspěvkem na Slomkově blogu: *Hm, a tohleto je vskutku ředitelem Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky? Tak to se snad ani za komunistů nedělo... Nejspíš další zednářský úspěch při budování Nového světového řádu.* Starý neřád se starým obsahem se ozval, pravíme. Možná to Rotschildové nemají v hlavě úplně v pořádku, když ovlivňují volby šéfů českých literárněvědných institucí, možná to ale naopak mají v hlavě v pořádku úplně a literatura má přece jen na světě nějaké výsadní postavení, zvláštní úkol. Chceme věřit druhému a přejeme celosvětovému židozедnářskému spiknutí vše nejlepší do nového roku a mnoho dalších úspěchů při budování Nového světového řádu. **g**

literatura se nedá omezovat jen na vyvolené

ROZHOVOR S ANEŽKOU CHARVÁTOVOU

tak úspěšni? Bolaňománie tam vypukla až po jejich vydání v anglickém překladu roku 2007. To se prostě stává, že se sáhne vedle; když tu vyšel Vila-Matas, autor srovnatelný s Bolaňem, od něhož jsme nejprve vydali knihu *Bartleby a spol.* také trochu proto, že nejdřív vyšla v Německu a ve Francii, měl vynikající recenze, hodně se o něm mluvilo a v intelektuálních kruzích měl velmi dobré jméno, a stejně zbytek nákladu skončil v Levných knihách, a to i navzdory tomu, že autor třikrát navštívil Česko. Zdejší tzv. intelektuální trh je velice úzký, omezuje se vlastně jen na Prahu, přes tisíc výtisků se tu prakticky nedá prodat, pokud to tedy není podpořeno něčím zvenčí.

Jak obecně vybírat onu první vlaš-tovku z rozsáhlého díla u nás neznámého autora? Zmiňovala jste inspiraci německým knižním trhem.

Ano, většinou se řídím tím, co už od toho autora bylo přeloženo jinde, ve Francii, Itálii, v Německu, ale tam mají trh mnohem větší a lidé se nechají hodně ovlivnit kritiky: ve chvíli, kdy slavný kritik napíše do novin nebo vystoupí v televizi a řekne, tenhle autor je skvělý, toho si musíte přečíst, tak si ho spousta lidí opravdu koupí. U nás takovou osobnost nemáme, ostatně do kterých novin by měla psát, že?

Dále se řídím tím, co o daném autorovi sama vím, co se mi z jeho tvorby nejvíc líbí nebo co mi doporučí jiní překladatelé a hispanisté. Docela dobrým vodítkem jsou rovněž reakce mých studentů, takhle jsme třeba překládali na jednom semináři ukázkou z knihy Pabla Tusseta *Nejlepší loupákův zážitek*, a až nadšené odezvy studentů rozptýlily mé pochyby o tom, zda by její specifický humor mohl fungovat i u nás. Kniha tu pak opravdu zabrala.

Výše zmiňovaný Jorgeho text je mj. kritikou mediální mašinerie a bulvarizace literatury, jejího propojení s oficiálními institucemi. Jak vnímáte tento trend poslední doby?

Každý spisovatel přece chce, aby ho lidé četli. A to, jakým způsobem se k jeho knížce dostanou, je mu jedno. Kdo si může sobovat právo, že ví, co by Bolaño chtěl? Ve chvíli, kdy sebevětší rebel umře, si ho společnost vždycky přivlastní, proti tomu se přece nedá bojovat, je to absurdní. Čím víc lidí ho čte, tím je to lepší, ať je to kdokoliv; nemůžeme přece omezit čtenáře na vybrané intelektuální publikum – takové elitářství mi připadá jednak směšné, jednak dost neslušné vůči obyčejným lidem, je to taková ta nadřazenost, pohrdavost nás chytrých těmi hloupými. Kromě toho Bolaño zrovna patří k autorům píšícím takovým způsobem, že je může číst každý; jejich dílo je sice možná složité, pokud jde o jeho strukturu či výstavbu, ale jednotlivé příběhy můžou fungovat samy o sobě a každý čtenář si v nich může najít své. Jak říká Eco, kniha je otevřeným dílem a každý si do ní může zasadit svou interpretaci. Jorge se ve svém textu zamýšlí nad tím, kdo jsou Bolaňovi čtenáři – to považuju opět za jistou domýšlivost: Jak můžu předem tvrdit, komu je dílo určené? Knížka si své čtenáře najde sama, my nemůžeme vědět, komu se bude líbit a komu ne, my se musíme snažit, aby se dostala co nejširšímu okruhu lidí, a pak ať si každý udělá obrázek sám. Stejně tak si myslím, že žádného autora nelze interpretovat jediným způsobem – kvalitní dílo je napsáno tak, že skýtá větší množství interpretací, není omezeno jen na jedinou.

Špatné je, řekne-li se: tohle se musí číst tak a tak, a nic nového se nepřipouští...

Trochu mi vadí i ten zavádějící titul Jorgeho textu, který navozuje dojem, že můj překlad je špatný a Bolaño jím byl zrazen; vzbuzuje dojem kritiky překladu, a ne kritiky uvedení knihy. S překladem jsem si dala nemalou práci, snažila jsem se Bolaňa zcela věrně převést do češtiny, a jestli má někdo pocit, že ho tam někde zrazuju, tak ať mi ukáže, kde konkrétně. Chtěla jsem, aby kniha měla co největší ohlas, aby se o ní psalo, aby ji co nejvíc lidí četlo – zaslouží si publicitu a tu se jí snažím v nejvyšší možné míře dodat.

Obejde se dnes literatura vůbec bez onoho pragmatického spojení se světem médií? Může na nich být zcela nezávislá?

Asi těžko. Pokud se díky tomuto spojení vydá dobrá kniha, pak je to v pořádku. To je případ i *Divokých detektivů*. *Argo* je teď asi rádo, že je vydalo, ale nebýt úspěchu v USA, nebýt celého toho humbuku, co se kolem toho udělal, pak by tu nejspíš vůbec nevysli, což by byla velká škoda. Ať je pozadí jakékoliv, výsledek je pozitivní. Reklama, pozvánky novinářům, křty a prezentace – to je průvodní jev, bez něhož to dnes, obávám se, nefunguje.

Na oficiálních institucích si však literatura, nebo obecněji umění, jistou nezávislost vydobýt může, a vlastně by i měla, ne?

Na české vydání *Detektivů* dalo peníze španělské ministerstvo kultury, bez této podpory by kniha sotva vyšla. Takže její prezentace v Cervantesově institutu, kterou rovněž Jorge tak kritizuje, mi připadá zcela logická a legitimní v rámci procesu vydávání Bolaňa u nás. Navíc celá akce proběhla naprosto neoficiálně, a ne v nějakém elitářském duchu, jak píše Jorge. Kromě toho, co je špatného na spolupráci s ambasádami? Nedá se přece paušalizovat, že jakmile se v něčem angažuje ambasáda, tak je to špatně. Jistěže na velvyslanectvích často působí kašpaři a slamění panáci, ale jsou tam i lidé vzdělaní a sečtělí, kteří podporují kulturu.

Já z Jorgeho textu cítím takovou tu intelektuální, elitářskou nadřazenost, na kterou jsem háklivá, to by se Bolaňovi myslím nelíbilo, on se nikdy nepovažoval za nadřazeného chytráka, byl to člověk s velkým smyslem pro humor a schopností všechny namyšlenice patřičně ironicky shodit. Nelze přece říct, že ho smějí číst jen ti, co čtou Vila-Matase nebo Pereca, dělat z něj spisovatele pro elity, on psal i pro ostatní. Sám říkával, že „každý román má mířit k potěšení, k radosti z četby“.

Zároveň se však ostře vymezoval vůči oficiálním strukturám, zesměšňoval je, a to nejen v bouřlivém období svého dospívání...

Proti oficiálním strukturám se myslím vymezuje téměř každý spisovatel nebo samostatně myslící člověk vůbec, záleží jen na tom, v jaké zemi zrovna žije a do jaké míry jsou ty oficiální struktury jen byrokraticky přihloupplé (tomu se asi nedá vyhnout nikde) nebo přímo zločinné (v diktaturách, vojenských režimech apod.). Anarchii může člověk provozovat ve svém uměleckém díle, silní jedinci dokážou i zcela mimo oficiální struktury žít, ale to přece neznamená, že recepce jejich díla smí být výhradně anarchická, neoficiální, undergroundová. Ivan

M. Jirous se také vymezuje vůči oficiálním strukturám, umanutě se svléká na veřejnosti a všelijak provokuje, přesto jeho dílo dostalo řadu i oficiálních cen, které on převzal, byť po svém. A jeho básně si čtou a mají je rádi usedlí otcové rodin, ba i členové diplomatického sboru, pokud vím. O Bolaňovi také koluje mnoho legend, které se ústním podáním – zcela v duchu jeho tvorby – různé přifoukly a pozměnily; já bych si rozhodně netroufla tvrdit, že vím, co by chtěl a co ne, stejně jako přesně říci, jaký byl, když jsem neměla to štěstí poznat ho osobně. Ostatně i pro čtení v Cervantesově institutu jsme záměrně vybrali ukázky vtipné, lechtivé až sprosté, ironické, kde zesměšnění officialit bylo jednoznačné, včetně rýpnutí do Borge, ačkoli patřil k těm několika málo předchůdcům, jež Bolaño uznával.

Nejrůznějšími mýty a legendami je opředen celý Bolaňův život. Které z nich máte nejraději vy?

Já mám moc ráda jeho vyprávění o tom, jak kradl knížky, což doporučuje i všem čtenářům. A v oblíbené mám vůbec všechno o tom, co vyprávěl o svém vztahu k literatuře – že byla zdrojem jeho bohatství i v dobách, kdy neměl co jíst, ale ve chvíli, když si četl třeba Horatia, stával se „švihákem, který si žije nad své možnosti“. V tom mi připomíná mého oblíbence Reinalda Arenase, který se po úprku z totalitního vězení schovával v Havaně v parku, a když četl Homéra, připadal si jako svobodný boháč. Jinde Bolaño říká, že mezi cestou kolem světa a knihovnou by si vybral knihovnu – to já bych ráda i cestovala, s patřičnými knihami ovšem a jen po určitých zemích, kolem světa by to být nemuselo. K mýtům a legendám o komkoli si jinak zachovávám opatrné zdrženlivý postoj. Bohužel už vím, že mnohdy je lepší spisovatele neznat osobně a jen číst jeho knihy, než zažít rozčarování z jeho osobnosti „naživo“.

Jak dobře se podle vás Cervantesův institut, patří k těm oficiálním strukturám, o nichž je tu řeč, zhostil své role propagovat kulturu španělskojazyčného světa?

Výběr pozvaných hostů bývá vždycky polemický, těžko se lze zavděčit všem. Situace je navíc složitější o to, že v našem prostředí nevychází tolik španělsky píšících autorů, aby se dali zvát vrcholní představitelé hispánské kultury, známí i českým čtenářům. První ředitel Cervantesu Iñaki Abad byl ovšem naprosto úžasný, sám psal a měl bohaté kontakty se spisovateli, literárními agenturami i oficiálními institucemi. Cervantesův institut považuju za velmi dobrou věc, byli jsme bohužel jednou z posledních evropských zemí, kde byl otevřen.

Španělsky hovořící svět je však oproti tomu českému nesrovnatelně větší. Jak mají svou kulturu navenek propagovat malé národy?

My taky máme kulturní centra, kam se snažíme vyvážet své autory, třeba právě v Madridu jedno je. Jednou z možností je státní, oficiální reprezentace, tou druhou pak osobní vazby mezi překladateli, nakladateli a redaktory, což funguje zpravidla líp než oficiální cesta, ale v ideálním případě by se oba způsoby měly doplňovat, měly by probíhat paralelně. Pražská kavárna Casa Blů, která patří právě Jorgemu Zúñigovi Pavlovovi, vždy byla a doufám, že i nadále bude, úžasným prostorem, kde se setkává naše a hispanofonní kultura, pořádalo se tam

mnoho čtení a výstav, ale to přece nevylučuje onu oficiální cestu. Je škoda se jednostranně vymezovat, lepší je vzájemná spolupráce.

Neměla jste obavy pustit se po nevalném přijetí *Chilského nokturna* do překladu *Divokých detektivů*?

Neměla, to spíš nakladatel musel řešit, zda se mu investované peníze vrátí, nebo na knížce prodělá. Právě *Argo* vydává třeba Coelho nebo Browna, knihy, o nichž si můžeme myslet svoje, ale já na tom nevidím nic špatného, pokud díky penězům takto vydělaným mohou vycházet i autoři pro minoritní publikum. Je mnohem lepší, že Bolaño vyšel v takovém velkém, zavedeném nakladatelství, kde si mohli dovolit zariskovat a udělat větší náklad, než kdyby ho vydalo nějaké nadšenecké, ale maličké nakladatelství – knihu by si koupili tři čtyři intelektuálové a autor by totálně zapadl. To už je pak takové intelektuální sebeukájení: já ho znám, já jsem dobřej, ale nikdo jiný si ho nemůže přečíst, protože není dostatečně na výši. Literatura se nedá omezovat na společenství vyvolených, každého je schopna něčím obohatit.

Jak vypadal váš poznámkový aparát k této objemné a překladatelsky náročné knize?

Nejdříve jsem text přeložila, a až pak jsem z něj vytahala jména (kterých byla ohromná spousta) a k těm si dohledávala potřebné informace. Ono to bylo nezbytné už jenom proto, že někdy nebylo zřejmé, zda jde o muže, či o ženu, též bylo potřeba mít historický a kulturní kontext, do něhož jsem se musela stylisticky a výrazově trefit. Druhé čtení už pak bylo poučené. Rešerše byla sama o sobě takovou detektivkou, sama jsem se stala detektivem; osudy citovaných lidí – převážně umělců, ale nejenom těch, také politiků, revolucionářů, písničkářů apod. – i různá místa se mi postupně začaly propojovat, poskytly mi nový pohled, nový způsob, jak dílo číst, i mimoliterární radost z objevování utajených souvislostí, o níž tak rád mluví Vila-Matas. Člověk se tím dozví spoustu zajímavých věcí, jen škoda, že je pak pokaždé tak rychle zapomene...

Původně jsem dohledávala pro osobní potřeby, ale pak mi připadlo, že to snad bude užitečné i pro čtenáře, spousta jmen je v českém prostředí neznámá.

Detektivové jsou přeloženi, vy však nespíte na vavřínech – pustila jste se do dalšího, více než tisícistránkového Bolaňova románu 2666. Jak to jde?

Rukopis bych měla odevzdat do konce příštího roku, ale ještě předtím se musím vypořádat s jednou knížkou. Když už jsem přeložila *Detektivy*, bude 2666 mnohem snazší, Bolaňův styl mi tak trochu přešel do krve, a když odhlédnu od toho množství ověřování a dohledávání, není text samotný po jazykové stránce tolik těžký – Bolaño převypravuje historky, tak jak si je lidé vyprávějí, stačí si tedy určit, jak, v jakém stylistickém rejstříku, bude která postava mluvit, případně nasadit orální styl, což je zábava. Překlad samotný jde docela rychle, akorát je to strašně tlusté.

Bolaña nadšeně chválí kritici po celém světě, včetně těch českých. Divocí detektivové se líbili i mně, ale přece jen ve mně, vzhledem k celkovému rozsahu Bolaňovy tvorby, přetrvávají určité pochyby. Může jít kvantita ruku v ruce s kvalitou? Sama jste na prezentaci knihy označila tvůrce za téměř grafo-mana.

To slovo jsem použila jako přirovnání, protože to byl nesmírně produktivní autor, své texty vyložené chrčil. Mám trochu obavy, co všechno bude ještě z jeho počítače vytaženo, nemyslím si totiž, že by všechny věci, co kdy byť sebelepší autor rozepsal, měly spatřit světlo světa. Pokaždé když něco překládám a pak to po sobě čtu, najdu pasáže, které mi připadají nadbytečné a které bych nejradši vyškrtala. To se mi ale u Bolaña nestalo; naopak, čím vícrát jsem ho četla, tím víc jsem v něm nacházela skrytých nárážek a odkazů, tím víc mi to do sebe zapadalo.

Hovoří se o tom, že Bolaño zásadně proměnil jihoamerickou literaturu. V čem konkrétně?

Ono není lehké postihnout, v čem je nový. Byl první, kdo začal zcela zřetelně psát jinak než autoři slavného boomu šedesátých let, který u nás splývá pouze s Márquezem a magickým realismem – jakmile přijde nový latinskoamerický spisovatel, všichni si ho vztahují právě k Márquezovi, což je pochopitelně nesmysl. S magickým realismem nemá Bolaño společného vůbec nic, naprosto se od něj odstříhl, lépe by se mělo říci, že jeho existenci už nijak nebral v potaz; spíš bych ho přirovnala ke Cortázarovi nebo Borgesovi, např. v tom, jak kondenzovaně či naopak rozpracovaně převypravuje cizí příběhy, zdánlivě banální historky, kterým však dokáže dát hlubší

smysl, dále je to jeho typická útržkovitost, tendence nedorikat, nechávat čtenáře, aby si domýšlel. Zatímco Cortázar je zaměřen na intelektuální publikum, Bolaño je mnohem přístupnější obyčejným lidem – dokázal dát dohromady spoustu žánrů a forem a vyrobit z nich amalgám, v němž si může něco najít každý čtenář. A co ho hlavně odlišuje od dřívější tradice, je jeho smysl pro humor, který většině autorů boomu chyběl. Bolaňův humor je ironický, nenápadně skrytý, zasutý, nepravoplánový.

Nechme už Bolaña odpočívat a zaměřme se na vaši cestu k profesi překladatelky. Studovala jste na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v osmdesátých letech. Jaká byla za normalizace románská studia? Jak moc jste jako studenti cítili ideologický tlak?

Francouzština nestála za moc, ale hispanistika tehdy byla – a dodnes je – vynikající. To, že překládám a věnuju se hispano-americké literatuře, je zásluhou Hedviky Vydrové, která tam učila literaturu a jejíž přednášky byly skvělé, oprostěné od jakékoliv ideologie a otevírající nový prostor imaginaci, jakou jsem z naší ani jiné evropské literatury neznala. Podobně kvalitní byla i hispánská filologie, která pro mě znamenala úžasné dobrodružství jazyka. Původně jsem chtěla studovat italštinu, ale tu zrovna neotvírali. Španělština, kterou jsem si vybrala místo ní, mě však nadchla a otevřela mi úplně nový svět, zvlášť ten latinskoamerický, o němž jsem nic nevěděla.

Samozřejmě jsme měli předměty jako marxismus, ale stačilo, aby se je člověk naučil a udělal z nich zkoušku, a pak to celé mohl zapomenout. Snažili se nám sice něco vnučovat, ale to mívá v mladých lidech přesně opačný efekt: dodnes mám např. averzi vůči Balzakovi, jakkoliv to byl velký spisovatel, protože se na francouzštině nevyučovalo skoro nic jiného než realismus. Seznamy doporučené četby třeba na hispanistice byly skvělé a otevřené, i francouzská klasika člověku něco dá, dvacáté století si pak u francouzsky píšících autorů každý musel doplnit sám, ale četl-li jste francouzsky, knihy se daly sehnat, i na fakultě. Ostatně já jsem tehdy francouzsky četla třeba Kunderův *Žert*, italsky jsem zase objevila Orwellovo 1984. Latinskoamerické země byly považovány za rozvojové a dalo se tam, hlavně do Chile, do Mexika a na Kubu, jezdit na stipendia. S Chile bylo utrum po Pinochetově puči roku 1973, do Mexika v 80. letech jezdili hlavně politicky spolehlivější jedinci. Já v roce 1987/1988, v posledním ročníku studia, dostala půlroční stipendium na Kubu, což byla zkušenost k nezaplacení. Kromě jazykové stránky i poznání jiného způsobu života a bezprostřední styk s lidmi značně odlišné kultury – pokud si člověk předem vyřeší otázku hodnot, stojí k oficiální

sféře a vlastních zájmů, pobyt v cizině je přínosný nezávisle na režimu.

Od roku 1993 jste překladatelkou na volné noze. Proč jste se rozhodla pro tuto profesi? Přemýšlela jste vůbec o jiné?

Když jsem začala číst latinskoamerickou literaturu a uvažovala jsem, co bych vlastně chtěla dělat, lákala mě práce nakladatelské redaktorky. Krátce jsem pobyla v Ústavu pro českou a světovou literaturu Československé akademie věd, kde jsem začala s vědeckou aspiranturou, pak jsem však odešla na mateřskou a ústav mezitím zanikl. Za to, že jsem se stala překladatelkou, vděčím Vítu Urbanovi, který mi dal na lektorský posudek knihu Reinalda Arenase *Než se setmí*, a když jsem ji nadšeně vychválila, nabídl mi, jestli to nechci překládat. Byla jsem zrovna na mateřské, nebyla jsem na tom nijak finančně závislá.

V tomto ohledu se nabízí často opakovaná otázka: Dá se překládem uživit, nebo ne? Vy jste mimo jiné i redaktorkou v nakladatelství Garamond.

Samozřejmě bych ráda jenom překládala, ale obávám se, že jen překlady se člověk neuživí, a když už, tak je to strašně náročné: musíte být nesmírně výkonný a přibírat i věci, které jsou třeba méně intelektuálně kvalitní, zato lépe placené. Mě ale redaktorská práce velice baví: vymyšlení koncepce, objevování nových autorů a především kontakt s lidmi, jehož se překladateli pracujícím doma moc nedostává. Totéž platí i o mé práci se studenty na fakultě, potřebuju nějakou zpětnou vazbu a taky si potřebuju neustále rozšiřovat slovní zásobu.

V Garamondu máte na starosti edici Transatlantika, která je vašim dítětem. Jak se rodí úplně nová edice?

Na počátku jsou velké ideály, které jsou následně konfrontovány s realitou, a člověk zjistí, že se nedá dělat všechno tak, jak si představoval. Původně jsem v rámci *Transatlantiky* chtěla uvádět autory, kteří tu nikdy nevyšli, doplňovat mezery v díle spisovatelů, kteří tu už známi jsou, a samozřejmě hledat autory nové, současné. Ne vždy se tyto plány ale daří naplňovat, zvláště vydávat neznámá díla klasiků je obtížné, protože dnešní trh je hladový pouze po nových, aktuálních věcech, a *Garamond* není tak bohaté nakladatelství, aby si mohl dovolit vydávat autory, kteří se pak neprodají.

Všiml jsem si zajímavé praxe Garamondu. U překladů ze španělštiny uvádíte, nepletu-li se, jako jediné české nakladatelství, vždy příslušnou místní jazykovou variantu. Opravdu můžeme mluvit o chilské, kubánské či mexické španělštině?

Tuto praxi jsem převzala od Francouzů, a nutno říct, že ty španělštiny jsou opravdu hodně různé; spisovatelé jich od šedesátých let začínají hojně používat. Je to ostatně jeden z důvodů, proč mě studium španělštiny tolik nadchlo, je to nesmírně bohatý jazyk. Čeština tuhle regionální pestrost nemůže nikdy napodobit, s čímž se musíte jako překladatel nějak vypořádat. Pro každou postavu je třeba najít příslušný jazykový a výrazový rejstřík, aby se od sebe lišili příslušníci různých národů.

Na FF UK vedete překladatelský seminář. Jací jsou dnešní studenti v porovnání s předlistopadovou generací? Má to dnes překladatel jednodušší než tehdy?

Umějí mnohem líp španělsky, protože mají nesrovnatelně větší možnosti stipendií a bohatší možnosti obecně; už se tak snadno nenadchnou jako kdysi my – slyšet rodilého mluvčího či vidět nějakého autora naživo je pro ně naprosto běžné, až všední. Většinou však umějí mnohem hůř česky, což je asi chyba českého školství. Mají jednu obrovskou výhodu – téměř vše lze dnes dohledat na internetu, navíc mají při ověřování na výběr z většího množství rodilých mluvčích. Vcelku ale žádný velký posun nevidím: pokud se někdo o obor skutečně zajímá, tak je jedno, jestli studuje dnes nebo studoval před dvaceti lety, přístup se neliší. Z většího množství studentů stejně vynikne jen pár nejnadanějších. Já mám naštěstí nepovinný seminář, takže ke mně chodí právě ti, které to baví, mají zájem a zpravidla i to nadání. Tudíž je to práce radostná.

Na závěr zpět k Bolaňovi: co je tedy venku za oknem?

Venku za oknem je, co tam chcete vidět. Nebo taky nic, prázdná ohraničená přerušovaná, neuskutečnitelnou čarou. Ale to prázdné si člověk může vyplnit sám. Nebo se tomu jen zasmát jako Mexičanům v sombreru.

Připravil Michal Škrabal

POZNÁMKA

PŘÍRUČKY PRO ZKŘÍŽENÉ HNÁTY

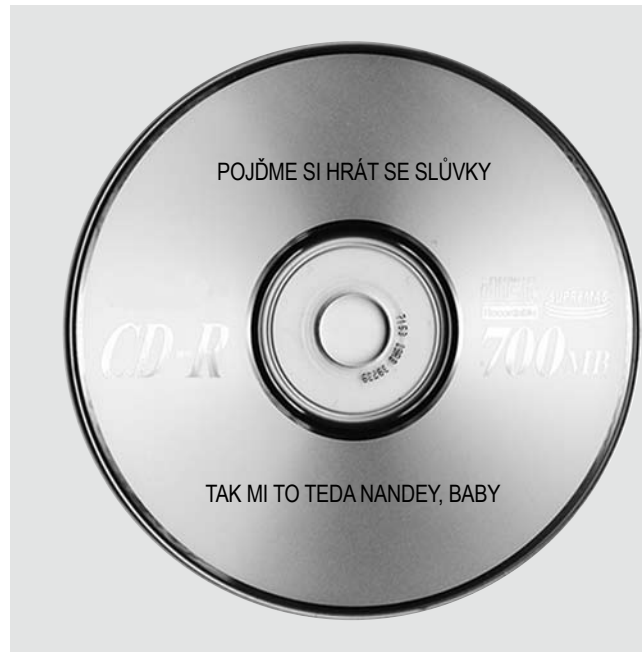
Server FreakBits.com zveřejnil deset knih, které se v roce 2009 nejvíce stahovaly pomocí torrentů. To je jeden z nejrozšířenějších způsobů, jak sdílet (krást) přes internet data; používá se zejména k získávání filmů, hudby, počítačových her, užitečného i neužitečného softwaru – a ejhle, taky knížek. Nejčastěji se stahují příručky pro erotické kutily: první místo *Kámasútra*, na třetím místě najdeme *Úplného idiotova průvodce po báječném sexu*, na šestém místě (možná omylem) se umísťlo rozsáhlé vědecké pojednání o erotickém psaní v renesanční Anglii a o cestě k dnešní pornografii, deváté místo má knížka o fotografických aktech. Volnou souvislost s erotikou by mohla mít i příručka *Jak přimět každého říct ANO – Věda o vlivu*.

Do desítky se vešla ještě příručka pro drobné kutily, pro větší kutily pak příručka, jak postavit solární domek, pro romantického kutila *Ztracené zápisníky Leonarda da Vinci*. Pro kutila v oblasti fotomontáží příručka k programu Photoshop (ten zas patří k nejkradenějšimu softwaru)... a jediný zástupce beletrie bylo kompletní sebrání upířské sagy *Stmívání* Stephanie Meyerové.

Krásná literatura se tedy tolik nekrade. Těžko ale soudit, jestli je to tím, že se ani moc nečte, nebo spíš tím, že její čtenářstvo je disciplinované. Protože ale mezi jedničkami nevidím bestsellery Dana Browna, troufal bych si výjimečně tipovat druhou možnost. Tak či tak, o českém trhu s knížkami a českém čtenářském chování celosvětové výsledky plaveb pod pirátskou vlajkou nevypovídají nic.

Gabriel Pleska

HRAJEME ZA DOBRU PRÁCI

My, pracovníci literárního občasníku *Tvar*, teď už také cítíme potřebu vyjádřit se k interním záležitostem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, protože to začal dělat každý druhý – třebaš podepisováním petice, kterou jedna ze znesvářených ústavních stran uchystala. Proč bychom měli mluvit právě my, kteří používáme stejné záchody jako Ústav a jsme zdraveni stejným vrátným? Nejsme snad v centru dění? Jsme! Ostatně na ty záchody bychom klidně mohli podle občanského zákoníku uplatnit vlastnické právo nabyté vydržením, neboť jsme je používali mnoho let před Ústavem a o pozdravech zdejšího vrátného bychom zas mohli ústavním pracovníkům vyprávět legendy z časů, kdy svoboda u nás byla ještě mladá a svěží.

Výše zmíněnou petici pánů Merhauta a Vojtěcha rozhodně nepodepíšeme, ale aby to jejím autorům nebylo líto, posíláme jim (a také všem signatářům) jako ocenění za dobrou mediální práci alespoň závěr písně Karla Plíhala: *Pojďme si hrát se slůvky, pojď, navléknem jim podkúvky, ať rozezvoní křišťálové svět, svět nejkrásnějších myšlenek, co, když vylezou navenek, tak rozvinou se v nevadnoucí květ*. Pokud by si snad někdo nevěděl rady s přemírou něhy, máme v záloze nadupaně chlapácký hit skupiny Wanastovy wjecy: *Tak mi to teda nandey, nandey, nandey, baby / tak mi to teda nandey, já to podepíšu, nemůže se nic stát*.

red

traduzione, tradimento

BOLAÑO PŘELOŽEN A ZRAZEN V PRAZE

...barokní, ale stručný, erudovaný, aniž by musel být pedantní, tragicky metafyzický a autenticky šprýmařský...

Fabrice Gabriel o Bolaňovi

Staré italské přísloví praví, že když se překládá určitá kniha, stává se překladatel zrádcem. S tím lze souhlasit, ona zrada se však skrývá spíše v samotném procesu vydávání cizí literatury, v předsudcích a obavách samotných aktérů tohoto procesu. Vzhledem k nedávné prezentaci českého překladu románu Roberta Bolaña (1953–2003) *Divocí detektivové* (šp. 1998, čes. 2009) bych se rád pokusil o reflexi některých aspektů autorova literárního života a oné pomyslné zrady, vše v duchu Bolaňova nezaměnitelného stylu.

Stručné ohlédnutí za životem literárního detektiva

V poslední době se hodně mluví a spekuluje o tom, kým byl tento v pravém slova smyslu hispanoamerický spisovatel, jakým životem žil, odkud se tak najednou vzal. Roberto Bolaño se nám dnes jeví jako literární blesk z čistého nebe, tak docela tomu však není. Jeho spisovatelská dráha odstartovala mnohem dříve, než by se nám mohlo zdát. Začínal jako mladý infrarealistický mexický básník. To, že se přiklonil k próze pouze z ekonomických důvodů, je jen jakýmsi oficiálním mýtem. Pravděpodobněji je, že Bolaño psal prózu od samého počátku, bez ohledu na to, zda o tom jeho okolí vědělo či ne. Možná jako Chilan cítil spíš sklon k poezii – v kontextu jihoamerické literatury vynikalo Chile vždy lyrikou a ne prózou; nasvědčovat tomu může fakt, že *Divocí detektivové* jsou románem o básnících, podobně jako například *Vzdálená hvězda* (1996) a částečně i *Chilské nokturno* (2000). Možná cítil Bolaño z prózy zpočátku jistotu marnost, snad i strach – s ohledem na stav jihoamerické prózy v 80. a 90. letech se tomu ani nelze divit. Na jedné straně touha něco měnit, na straně druhé jistá pachutí ze *statu quo*. Čekalo se na cokoliv nového a kvalitního, co by jihoamerickou literaturu konečně pohnulo kupředu.

Lze spatřovat jistý důkaz možné nejistoty v tom, že již v roce 1984, ve svých 31 letech, píše své první prozaické dílo *Rady Morrisónova žáka fanatickému stoupenci Joyce* nikoliv sám, nýbrž společně s jiným autorem? Nevím. Tak či tak, již od roku 1977 žije ve Španělsku a živí se, mimo jiné, účastí na regionálních literárních soutěžích. Pár jich vyhrává. Jeho úspěšná a slavná povídka *Sensini* je dnes jistým mementem tohoto druhu literárních patálií, jež se týkají často zkorumpovaných literárních soutěží. Pravdou také je, že jeho další knižní prozaické dílo *Ledová dráha* se objeví až o devět let později, v roce 1993, kdy je Bolaňovi čtyřicet (pro srovnání: Márquez publikoval poprvé ve 23 letech a *Sto roků samoty* napsal ve čtyřiceti).

V roce 1996 ožívuje Bolaño svou kariéru prozaika nevidaným způsobem: během tří následujících let změní jihoamerickou literaturu natolik, že časem bude možné hovořit o období *před* Bolaňem a *po* něm. Je třeba upozornit, že dokázal napsat nejen chytré, hluboké a mnohovrstevnaté literární dílo po stránce obsahové. Šel ještě dále: posunul románový žánr jako takový, a to nejen obnovou role vypravěče, ale také inovací literárních postav pomocí proměny starých archetypů. S jistou nadsázkou můžeme navíc říct, že Bolaño přinesl do jihoamerického románu cosi, co připomíná Tarantinovu žánrovou směs v kinematografii.

Bolaňovi *Detektivové* skrývají patrné stopy detektivního románu, z něhož se poslední dobou stal jistý *locus communis* mnoha autorů; detektivky se dnes prodávají a vynášejí. *Divocí detektivové* ale nejsou detektivkou. Jde jen o chytré zvolený závědějící titul a hru s žánry. V románu nacházíme nové cesty vypravěčství, které čerpá také z bildungsrománu a dokáže si poradit

rovněž s prvky erotického a též hororového žánru či gotického románu. Příznacným pro toto dílo je však způsob pojetí postav jakožto antihrdinů, jakožto entit, které nemusejí být bezpodmínečně strůjci příběhu. Postavy, zasažené současně a do stejné míry jak zlem, tak i dobrem, na své okolí nemají vliv, a realita tak nabývá v kontextu vyprávění na významu.

Přestože se Bolaño narodil v té nejméně románové jihoamerické zemi, nebyl typickým úzkoprským Chilanem, který mívá skryté sklony k vlajkovému patriotismu, egocentrismu a nadřazenému nacionalismu jako většina jeho krajanů. Byl to svým způsobem nomád, a to nejen žánrově. Klíčové jsou v jeho životě tři země: Chile (dětství), Mexiko (mládí) a Katalánsko (dospělost). Nakonec on sám říkával, že jeho skutečnou vlastí jsou jen jeho děti a literatura. Mládí strávené v Mexiku ho poznamenalo natolik, že se tato země stala nedílnou součástí jeho díla. Kdo chce nově promýšlet mexickou literární tradici, musí počítat s jeho tvorbou, stejně jako třeba s románem *Pod sopkou* od Malcolma Lowryho nebo s románem *Mantra* od Bolaňova kamaráda, Argentince Rodriga Fresána. Bolaño se však nestal Mexičanem a jeho pouť pokračovala dále až do Španělska, kde se nakonec etabloval. Nutno dodat, že se nestal ani Španělem. Jeho životní anabáze z něho nakonec učinila obyvatele celé planety. Obyvatele chudého, trpícího, strádajícího, milujícího a nakonec tvořícího. Což ho nakonec předurčilo, aby i on svou tvorbou smetl ze stolu tu starou hloupou debatu o konci románu. Dokázal to tím, že smísl své svědectví a vnímání hrůz s tím, co sám zažil, co mu vyprávěli a co si vymyslel. Bolaño svou tvorbou překonal latinskoamerickou literární průměrnost posledních dekád a i z tržního hlediska se umístil na předních místech. Okolo Bolaña se sešla pestrá elitní plejáda nových jihoamerických autorů, které samotný Bolaño uznával (Fresán, Villorro, Pauls, Rey Rosa, Gutiérrez) a pro něž jednomyslně představoval nejlepšího autora posledního období.

Bolaño je dnes po celém světě literárním fenoménem, dokonce fenoménem paradigmatickým. Pokud jde o hispánský svět, nebyli jsme od dob tzv. boomu totiž svědky zrození tak velkého autora. Autora, který se po své náhlé smrti v padesáti letech stal legendárním a kultovním zároveň. Autora, který se prosadil s nebývalou silou a v tolika zemích a jazycích, včetně USA, kde překlady představují pouhých 5 % vydaných knih. Posledních pár desetiletí jsme – nejen ve španělsky psané literatuře – mohli s nechutí sledovat vznik a jepičí život nejružnějších komerčních bestsellerů pod stínítkem románové průměrnosti, která vždy nesla rysy jakýchsi žánrových převleků. Ponechme stranou otřepanou literaturu jihoamerických „dědků“ typu Garcíi Márqueze a Vargase Llosy a jejich nekonečné stylové opakování a uveďme pár žalostných příkladů za všechny. Jihoamerický příklad číslo jedna: rok co rok nám Isabel Allendová předkládá (a zřejmě bohužel ještě dlouho předkládat bude) další a další braky s trochou toho okoukaného pseudomagického realismu. Příkladem ze

Španělska budiž dlouhá řada knih Artura Pérez-Reverteho. Tyto knihy nám budou opakovaně připomínat staré dobrodružné a historické romány. Románový žánr svého času odkrýval určitý utajený svět; dnes se však zdá, že jeho zábavní funkce spíše něco zakrývá, čtenář strká hlavu do písku historických pohádek, aby unikl současnosti. Módní tržní trendy jsou tak silné, že i hispánský nakladatelský svět si žádá, aby španělština co nejdříve objevila svého Wellse, Tolkiena, Rowlingovou či Browna.

Krátké vyšetřování literárního případu

Kdo miluje literaturu, pravidelně sleduje literární dění a neměl ještě tu příležitost se seznámit s Bolaňovým dílem v originále (jeho tvorba zahrnuje necelou dvacítku knih), musel určitě s rozpaky zaznamenat nynější celosvětový čtenářský zájem o jeho dílo. Je snadné a někdy i záhodné pochybovat a vyčkávat, zda se nejedná o další marketingový konstrukt či o tvorbu pseudogeniálních pisálků typu Paula Coelho sepisujících svá dílka pro široké vrstvy konzumentů literatury. Často totiž očekáváme, že to, co je masové, nebývá většinou, už z logiky věci, dobré, protože věci masové musejí většinou zůstat intelektuálně chudé, a proto průměrné a prvoplánové. Bolaño v tomto směru představuje autora zcela jiného, unikátního. Nebyl oním typem spisovatele, který potřebuje být literárně korektní a otevřeně lhát, jen aby si nezavřel dveře tam, kde má laciná literatura své vydavatelské spolupachatele. Americká kritička a spisovatelka Susan Sontagová nazvala takové falešné spisovatele literárními žoldáky. Bolaño jimi pohrdal; sám tento svůj postoj nazval „válkou proti klišé“ a obvinil tento druh literatury z banality, a dokonce z prostituoání. Důležité je, že se Bolaño stal autorem bestsellerů, aniž by se musel zavděčit trhu, nakladatelům, kritikům či samotným čtenářům. Bolaño prostě psal a psal a pak šel s kůží na trh. Nikoho neimitoval, od nikoho neopisoval.

Čím to, že dokázal vzbudit tak velký zájem u různých typů čtenářů? Mám za to, že jedním z klíčů k odpovědi na tuto otázku je ironie a permanentní směsice smíchu a bolesti. Jím zvolený vypravěčský způsob odpovídá jeho vnímání ošklivosti, ale i krásy tohoto světa. Bolaño a jeho pocit beznaděje světa nás nutí si drasticky uvědomit realitu, nedělá to však fanaticky. Na rozdíl od jiných uvědomělých levicových autorů není kazatelem. Nejvíce se nám jeví jako zpravodaj, jako černý kronikář, jako nekompromisní lidsky angažovaný detektiv. A přestože je podle něj svět nevyléčitelný, stojí Bolaňovi za to, poukázat alespoň na jeho rány a nemoci. V tom se nám nabízí jisté vysvětlení jeho úspěchu: jako čtenáři, v menší či větší míře, sdílíme v jeho často morbidních textech niterné zoufalství, ale také ukájíme vlastní chorobnost a churavost.

Ve své tvorbě i literární kritice dokáže Bolaño oslovit neuvěřitelně široké čtenářské spektrum, aniž by musel složit zbraně před konvencí a průměrností. Jeho dílo je charakterizováno lákavou etickou, estetickou a politickou neúplatnou radikálností – tím zůstává čitelné, rozpoznatelné. Je hodnotově angažované, ale nehájí ani dobro, ani zlo. Dobro i zlo se totiž jeví jako jednota, před níž nelze utéci. V tomto směru můžeme shledat v Bolaňově vyprávění jistou lakoničnost: způsob, jakým se odvíjejí slova, věty a odstavce, není vymělkovaný, naopak plyne přirozeně a má silně orální charakter. Snad proto máme při četbě jeho textů dojem, že říká něco, co by chtěl říci každý, ale jen málokdo se toho odváží. Bolaňův jazyk je kultivovaný, ale zároveň hovorový,

Jorge Zúñiga Pavlov

Jorge Zúñiga Pavlov se narodil v roce 1965 v Chile, odkud v roce 1988 odjel do Prahy. Je majitelem pražské kavárny La Casa Blů. Vydal dvě sbírky povídek: *Stěhování a jiné po(c)hyby* (2005) a *La Casa Blů* (2006).

čímž se stává široce přijatelným. Ovšem co je pro Bolaña příznačné, je jeho eliptické vyprávění. Místo aby důkladně a zbytečně popisoval, má zálibu v náznacích, což nutí čtenáře domýšlet si detaily příběhu.

Detektiv jako divoký čtenář

Bolaňova literární kritika tvořila nedílnou součást jeho tvorby. Bolaño-kritik byl až neskutečně drsný, jízlivý a sžíravý. Jeho literární jedovatost a sarkasmus se každopádně nejeví jako cosi nespravedlivého či umanutého, a už vůbec ne jako namyšlená hořkost, jak by se mohlo na první pohled zdát. Naopak, jeho literární gusto bylo hodné pečlivého čtenáře. Přestože na střední škole byl údajně chronickým záškolákem, četl pravděpodobně více než kdokoliv z nás. V dobách mládí představuje četba jeho jedinou vášně; kvůli ní byl ochoten dokonce i krást v knihkupectvích. (Důkazem toho je mimo jiné povídka *El gusano* /1997/). Jako důkaz jeho sečtělosti a rozhledu slouží jeho kniha esejů, článků a projevů vydaná pod názvem *V závorkách* (2004). Bolaño četl jako smyslů zbavený nejen všechno to, co pokládal za literárně hodnotné, ale téměř vše, co se mu dostalo pod ruku. Jeho oblíbení autoři jsou dnes pro mnohé jakýmsi kánonem toho, co je potřeba znát. Bolaño čerpal nejen z nejlepších literárních tradic jihoamerických (Borges, Bioy Casares, Cortázar), ale nahlížel i do různých evropských literatur, často cizích hispánskému světu. Možná také proto se Bolaño dokázal stát dalším neopomenutelným článkem současné světové literatury. Protože četl...

Pokládám za nutné upřesnit, že pod výše uváděným slovem *literatura* mám na mysli to, čemu bych měl přesněji říkat *vysoká literatura*. Také bych mohl využít Bolaňova vlastního dělení literatury: odlišoval zásadně spisovatele (oně vysoké literatury) od obyčejných autorů. Je jisté, že pronést takový nekompromisní literárněkritický ortel nad svými „kolegy“ vyžaduje notnou dávku odvahy. Bolaño ji měl. Zřejmě tušil, že autor bez vlastních literárněkritických aktivit nemůže dobře psát, pokud nechce jen převypravovat to, co už bylo napsáno, napodobovat jiné autory. Nicméně i tato pravda je relativní a v žánrových posunech najdeme vždy jisté stopy toho, co již bylo napsáno. Samotný spisovatel je totiž zároveň čtenářem. Čtenářem zároveň pasivním i aktivním, čtenářem vlastního díla a díla jiných. Každé literární dílo je dialogem s předchozí literaturou a ani Bolaño není v tomto ohledu výjimkou.

Jakmile čtenář překročí svou roli pasivního adresáta a začne si klást různé otázky

o významu či původu jednotlivých prvků v díle, stává se jiným typem čtenáře: čtenářem aktivním. Množinu těchto čtenářů tvoří tzv. odborná veřejnost: jsou to akademici a studenti, kritici a recenzenti, překladatelé a vydavatelé atd. Tito lidé se pak podle výchozího pohledu ve způsobu vnímání literárního díla dělí do různých skupin. Jednou je to pohled, při němž hraje hlavní roli samotný autor a převládá jakýsi bulvární instinkt, jistě nutkání pátrat po autorově životě pod falešnou záminkou hledání životopisných stop v jeho tvorbě, které často pojetí díla spíše zdeformují, než objasní. Jindy se klade velký důraz na dílo jako takové, na dílo jako celek, vnitřní uzavřený svět, kde se analyzují postavy, příběh, pointa apod. Dalším východiskem bývá samotný adresát nebo čtenář. Může čtenář a jeho osobní interpretace představovat samostatný úhel analýzy díla? Ano, v tom smyslu, do jaké míry může být někomu určité dílo srozumitelné. Kdo jsou, nebo eventuálně by mohli být, čtenáři Bolaňových *Divokých detektivů* v Čechách? A čeká *Detektivy* stejný osud, jaký potkal překlad Bolaňova *Chilského nokturna* (šp. 2000, čes. 2005), který skončil v Levných knihách? Proč jeho první kniha vydaná v češtině úplně propadla?

Myslím si, že je třeba se na chvíli pozastavit a pokusit se tyto otázky zodpovědět.

Tento případ je ještě složitější minimálně ve dvou rovinách. Tou první je fakt, že problematika čtenáře se dále komplikuje, jednalo se o dílo překladové, navíc přeložené do menšinového a exotického jazyka, jakým čeština z pohledu španělštiny jistě je. Literární dílo může a nemusí mít své vlastní vnitřní a vnější realie, které mohou být obyvatelům cizích zemí zcela vzdálené. Dílo může fungovat pouze v rámci jednoho jazyka, nebo napříč více jazyky. Druhou rovinou je volba díla. *Chilské nokturno* bývá považováno za unikátní a mimořádný literární počín, který v historii jihoamerické literatury můžeme zařadit do tradice románu s tematikou diktatury, započaté již před stoletím, zvláště do té úzké skupiny zdařilých děl druhé vlny těchto románů z konce 20. století. Volba této knihy jako vůbec prvního překladu do češtiny je absolutním fiaskem a fatálním selháním redaktorů a nakladatele, vypovídající o neznalosti fraktálního rysu Bolaňovy tvorby. Autor nejenže opakuje jistě prvky v různých knihách, toto opakování má svůj vlastní systém, posloupnost a gradaci napříč celou jeho tvorbou. Mezi knihami, které zpracovávají téma mučení a páchání zločinů proti lidskosti Pinochetovým režimem, patří *Chilské nokturno* sice k pozdějším dílům, ale podle mého názoru dané téma zpracovává umělecky nejzdařileji. Vydávat ho jako první Bolaňovu knihu však byla chyba. Jde o román, který může Čech sotva dobře pochopit, pokud nezná příslušné kulturní a politické souvislosti. A i kdyby je znal, potřeboval by je navíc přijmout za své ne na

pouhém povrchu textu, nýbrž v dalších jeho rovinách, v oněch hlubších lidských souvislostech a hodnotách. V zemi, kde si nezanedbatelná část publicistů i politiků myslí, že generál Pinochet byl zachráncem Chile před komunismem, mohl strašidelný román o Pinochetově státním teroru jen těžko strhnout kritiku, natož čtenáře. Myslím si však, že Bolaňo má své potenciální čtenáře v Čechách už dávno. Jsou to všichni čtenáři Borgese, Vila-Matase, Cortáзара, všichni čtenáři Kafky, Musila, Péreca, Zweiga a jim podobných autorů. Otázkou zůstává, o jak široké publikum může jít. Proto je při výběru konkrétního díla určitého autora bezpodmínečně nutné definovat nebo spíše identifikovat čtenáře. Svého čtenáře má každý autor – a každé dílo.

Detektivka a divoký bulvár

Obecně by se dalo říct, že studium čtenářů a jejich preferencí má nemalou výpovědní hodnotu o stavu kultivovanosti společnosti. Také ledacos napoví těm, co mají za úkol literární díla vydávat. Jak víme, literární dílo je rovněž nakladatelským činem. Občas se za ním skrývá osvětlený nakladatel či vzdělaný redaktor, ale mnohem častěji čirý obchod, pouhá strategie knižního průmyslu. Pocho-pitelně ne všechna nakladatelství jsou součástí onoho průmyslu, který si klade za cíl, co nejdřív rozprodat náklad, vydělat a být ziskový.

Vraťme se na chvíli k pasivnímu čtenáři. Pro knižní průmysl jde autor stranou; důležité je prodat. Proto jsou pasivní čtenáři rozhodující. Oni mají poslední slovo, jelikož jsou většinovými konzumenty a údajně i konečným smyslem vydávaného díla, tedy knihy jako zboží. Mohli bychom namítnout, že většina čtenářů čte spoustu špatných knih. To však nakladatele knižního průmyslu netrápí, stejně jako je nezajímá fakt, že pasivní čtenář nerozhoduje o skutečné kvalitě díla a že dílo musí obstát nejen před četbou, která si klade za cíl pouze pobavit, ale především před četbou aktivní. Proto knižní průmysl dokázal vytvořit silné vazby s mediální mašinérií vytvořenou také ze řad aktivních čtenářů, které mají onen „žoldácký“ úkol protlačit do masmédií a bulvárních a polobulvárních plátků dlouhý seznam knih, které by si lidé měli koupit. Tato mašinérie tak de facto ignoruje dílo a vyzdvihuje knihu-produkt.

Kdyby se masoví čtenáři nedozvěděli o vynikajícím autorovi, kterým jistě Roberto Bolaňo byl, a o jeho mimořádném románu *Divocí detektivové*, hrozila by nakladateli obrovská ztráta, což ale nikdy nepředstavuje ztrátu pro literaturu. Paradoxně právě

takový osud měla Bolaňova kniha *Nacistická literatura v Americe* (1996) ve Španělsku – byla po vydání velmi brzo skartována. Dnes už Bolaňo dostatečně dlouho odpočívá na hřbitově, a tak se nemusí brát zřetel na něho samotného jako člověka. Fakt, že vdova po Bolaňovi prodala nedávno veškerá práva na spisovatelovy knihy smutně proslulému literárnímu agentovi Andrewu Wyliemu, přezdívanému příznačně Šakal, mluví za vše. Bolaňo se stal zlatým dolem. Dnes představuje jeho dědictví pouze to, co se dá zpeněžit, a jeho celoživotní kritický postoj vůči kulturnímu establishmentu a literárním papalášům nikoho nezajímá. Oficiální prezentace s recepcí pro diplomatickou, akademickou a španělsky mluvící obec, pořádána v pražském Institutu Cervantes začátkem prosince, je minimálně kontroverzní v tom, že má za cíl využít kulturní oficiality, aby se o knize psalo a aby se co nejdříve rozprodala. Nic proti této elitní obci, ale tak elitářsky koncipovaná akce vzdaluje Bolaňa od jeho potenciálních českých čtenářů a je pouze lákavým zpravodajským soustem pro bulvární tisk, přítomný vždy tam, kde se schází moc a kde lze nalézt jen povrchní oficialitu. Mimochodem, nekonformní Bolaňův postoj vystihuje jedna příhoda. Když se ho jednou zeptali, co si myslí o Márquezovi, odpověděl, že je to „člověk, který je rád, že se seznámil s tolika prezidenty a arcibiskupy“.

Naštěstí chytří čtenáři mají své vlastní informační kanály a tato oficiální bulvarizace Bolaňa bude nakonec jen další alarmující kapitolou o současné podobě literárního tržního světa. Jak bylo řečeno, dnes je důležité dostat se do novin a prodat – a je jedno, zda ten, kdo si knihu koupí, ji nakonec i dočte a pochopí. Bolaňo toužil být vydáván a čten. Toužil rozuzlit obrovský rozpor, který prožívá inteligentní spisovatel, tvůrce hluboké literatury: chce sice za pomoci svého psaní finančně přežít, netouží však psát lacině pro masy. Víme, že dílo fungující pouze u prvního – pasivního – typu čtenáře, je většinou brak; pokud funguje pouze u toho druhého, stává se knihovnickou relikvií a velká část nákladu bývá nakonec skartována. Bez ohledu na to, jak rychle se bude tolika španělskými nejproslulejšími oceněními ozdobený román *Divocí detektivové* prodávat, čeká Bolaňa a jeho – slovy kritiky – „cortázarovské *Nebe, peklo, ráj* konce tisíciletí“ jiný osud, protože do dějin literatury se vždy zapíše celé dílo, ne kniha a už vůbec ne ona zrada překladu.

Redakčně upraveno.

Španělskou verzi lze nalézt na <http://jorgezunigapavlov.blogspot.com>

INZERCE

POZVÁNKA

Srdečně zveme na Večer Tvaru v Rybářaruby

ve středu 3. 2. 2010
od 19.00 hod.

Tentokrát vystoupí
autoři střední a starší
generace.

Mánesova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

ČASOPIS S TRADICÍ SAHAJÍCÍ DO PRVNÍ REPUBLIKY
OD POLOVINY OSMDESÁTÝCH LET NEPŘERUŠENÁ KONTINUITA
VÍCE NEŽ DESET LET VÁM PRAVIDELNĚ NABÍZÍME:

HOST MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU A ČTENÁŘE

ukázky poezie a prózy z dosud nevydaných děl
eseje o literatuře a kultuře
rozhovory se spisovateli
obsáhlý recenzi a kritický blok věnovaný novým knihám
obsáhlou přílohu světová literatura
tematické a literárněhistorické bloky
zprávy a reflexe aktuálních literárních událostí
články o fungování nakladatelství a knižním trhu
rubriku pro začínající autory
profily českých fotografů

www.hostbrno.cz

Takže vy si myslíte, jak není supr, že si můžete vybrat, čemu dáte přednost. Guláš nebo výpečky, Tvar či Host, Paroubek a Topolánek. Jenže ono je to supr jenom tehdy, když si vybírat nemusíte. Však se zeptejte paní Sofie, jakou měla radost, když jí řekli, aby volila.

Už jsem to slyšel a četl od více lingvistů. Mám být rád, že nám dneska povolují tolik dublet, mezi kterými můžu vybírat. Dokonce tak prý lze namíchat spoustu jemných stylistických odstínů. Leč – řada z nich je pro mě až zbytečně jemných. Příklad: Dostanu k opravení text a autor v něm napíše milionkrát milión a miliónkrát milion. Ale v čem je ten jemný rozdíl mezi o a ó? Nevím, ale jsem najatý, abych pohlídal, že v jednom díle seriálu nebude hrdina běhat tu s červenohnědou a tamhle s hnědočervenou kravatou, tak si musím poradit. I volám autora: Chcete milion, nebo milión? A on že obojí, dvakrát mega je vždycky lepší než jednou mega, říká a řehtá se.

Počítám – je v textu víc milionů, či miliónů, že bych rozhodl po množství. Pak přemýšlím, jestli je, či není ta délka slyšet. A pravda, v milio/ón je o o něco delší než třeba v on. Ale jeho délka nesahá po kotníky takovému o ve slově gól... Věřte, téhle možnosti volby bych se rád – pokud bych mohl volit – zřekl. Když jsem kdysi vybíral telefonního operátora, škrtl jsem ty, v jejichž nabídce jsem se během hodiny nedokázal zorientovat, šel jsem k tomu, kde byla nabídka stručná, pochopitelná během chvílky. Chtěl jsem telefonovat, ne se stát odborníkem na jemné odstíny v tarifech telefonních společností.

Četl jsem nedávno tady ve Tvaru (č. 21/2009) příběh o slově osyka, resp. osika. O tom, jak moudří vypátrali na archeologické výpravě, že ypsilon do jména stromu od původu nepatří, a o tom, jak hnedle rozhodli, že se to na věky bude psát s měkkým a basta, aťsi to národ celé životy psal s tvrdým; bylo to silové rozhodnutí, podoba s jotou do té doby ani nebyla. A národ srazil patky a dneska, vida napsáno osyka, div se neosype. Soudím, že nyní by se akademici sotva rozhodli jít proti letům osykové praxe. On taky národ by teď remcal. Tenkrát ale v lidech byla jakási, řekl bych, úcta k (po)učeným, možná snad dokonce nějaký druh lásky k pravdě.

Ježto mám také jistou lásku k pravdě, musím ale zmínit i případ slova švižný, tedy švižný. Bralo se (a stále bere) za pravdu a fakt, že vzniklo od slovesa švihat. A byl kdysi tlak jazykovědných kruhů na lid obecný, aby tu etymologii ráčil vzít na vědomí, aby ji nezakrýval a psal a říkal a myslel to slovo pěkně se š na začátku. Snad že psát není něco tak hubického a niterného jako říkat a myslet, teoretická pravda nad pravdou jazykové praxe v tomhle případě nezměnila. A to prosím bylo v době dávno před změnou osyk v osiky, tedy v době, kdy úcta k autoritě a p. t. odborníkům byla ještě hlubší...

Než celý tenhle sloupek má jediný účel. Říct, že o některé možnosti volby není co stát, že škála možností neznamena vždycky, že náš život díky ní bude pestřejší. A nejen říct, prakticky dokázat vám to chci, jen si představte, že místo rozumování nad miliony a milióny jste si tu mohli přečíst cos opravdu zábavného a poučného. Jenže nezlobte se, rozumovat se musí. Kdybych já nerozumoval a bez přemýšlování napsal milionkrát milión a miliónkrát milion, musila by si hlavu lámat slečna jazyková redaktorka. A věřte, že té platí tak, že o milionech a miliónech si může nechat leda tak zdát.

Jsou různé pravdy pravopisné. Angličané pro zápis angličtiny volí tuším pravdu konzer-vativní. Finština se zase poměrně zavile snaží odrážet pravdu výslovnostní, krásně je to vidět na přejatých slovech: říkají snad Finové b? Nebo z? Ne. Budiž tedy benzin pensiiini. Zdvojením i se tu značí, že se říká i dlouhé, dokonce zrovna přibližně dvakrát delší, než je krátké. Ať je naše pravda anglicky zoufale nemoderní, ať je po fin-sku moderně strohá, ale prosím vás, dost té alibistické postmoderny, kdy každý může mít svoji pravdu. Nezlobte se na mě, že do toho po sedm-nácti letech pořád štourám, tahle filozofie, tahle filosofie, tahle láska k pravdě je mi cizí. Ono totiž vůbec nejde o krásu možností, ale o břímě nutnosti. Já si nemůžu vybírat, musím si vybrat. Jenomže na to já nemám čas, vybírat, jak budu psát – já přece chci psát. Abyste to vy museli číst.

Gabriel Pleska

Někdy ve XXI. století prohlásila Natálka Kocábová, že čte jenom klasiky prověřené časem. Ba co víc – čte jenom čítankové autory. Skutečnost, že Kocábová není nějaký marginální

pisálek typu Julie z Norwiche, ale vlivná celebrita typu Terezy z Avily, se záhy projevila. Čítankově nezúročení spisovatelé uspořádali pravý hon na čítanky. Editori se rovněž tumlují. Například takové *Ryby čítanek* (pro národní školy) nebo *Lepé svihlý čítankové* (waldorfské školy) od nakladatelství *Rest of Me* pojmu až sto autorů do 40 let věku prověřených časem. Vida, jak se časy mění – když v roce 1996 prohlásil Ewald Murrer v dokumentu ČT2, že se rád stal čítankovým autorem, měli to všichni za nanicovaté kryšpínství. A dnes? Ve školách i kursech tvůrčího psaní se začíná vyučovat kurikulum *Jak psát jako čítanka*.

Říká se o mně, že jsem bezcitné hovado. Včera jsem zmlátil přítelkyni. Otřes mozku nemá jenom proto, že jsem měl po ruce knihovničku věnovaných děl. „Tady máš, Rychlým člověkem Tomášem Míkou do palice!“ řval jsem, „a Benjaminem Tučkem do mordy!“ Poté, co mě zpravila o tom, že život je jinde, jsem na ni vystřílel zásobník ježíšků z katolického ranku. Vzduchem létaly Kukalové, Dolistové a Žákové a tu a tam se do rány připletl Fridrich nebo jiný hosták. A náhle se mi pod ruku dostaly *Pruské balady*. Nevím, jak jinde, ale tady platí, že kdo drží v ruce Čichoňův opus s obalem okovaným jako gladiátory, má celkem racionální argument. Přítelkyně ležela pode mnou prohnuta *Houštinou* a remitenidou *Knihy o kundě* a křičela, že Demlovo dílo je hovno a Čichoň je matla. Napráskal jsem jí sešitky z úchylné edice Jaroslava Balvína. „To je to jediné, co s těma knihami dokážeš, ani blbou recenzi na Hakla napsat neumíš,“ sípala přítelkyně.

Stačí pár řízných básníků a celý tento kulatý svět je rázem naruby. Vietnamská

holčina jménem Cempírek, japonský mistr haiku odněkud z Vimperka, román úspěšného autora psaný čubkami z netu, homo-sexuální negr z Erfurtu, jenž údajně bydlí v malé esothericky orientované a sociálně potřebné komunitě na jihu Čech, ale ve skutečnosti je to protřelý lovec grantů, pražský básník V. K. Vzdělanci se vydávají za Rudolfa Kubrany a jiní zase a contra píší knihy pod jménem intelektuálních celebrit, jako jsou Osho nebo Petra Soukupová (ve skutečnosti jsou to Pawlovská a Verešová). O to více mě těší, že v našich zemích zůstalo pár poctivých ba až sociálně insitních autorů, kteří píší za sebe a tím pádem pro sebe. „Byl to švec, ale geniální, geniální!“ křičí Augusta ve vrcholné scéně morytátu *Smrt talentovaného ševce*.

Když Martin Machovec četl v teplické La kantíně o Egonu Bondym, tvářil se spoluorganizátor dýchánku Luděk Marks, jako by měl strávit zbytek života v roli vůdce domobrany. Pravda je, že obecenstvo občas vyrušovalo, možná by tam být ani nemuselo, ale na obranu lidu musím říct, že tématem hlasité diskuse bylo pouze to, zda Machovec je mistrovi podobnější než Oskar Mainx a Martin Pilař, kteří rovněž o Bondym něco vědí a kapku se s ním šzili. Kdyby to byla pravda, okamžitě bych se přestal zajímat o Baudelaira, Saltykova-Ščedryna a podobné ksichty – a vrhl bych se na studium Huga Sonnenscheina nebo Marcely Pátkové-Linhartové a jiných vyložených sošných typů, abych se jim aspoň trochu podobal. Nedávno jsem se s Bc. Dagem Flekem, který vyučuje angličtinu na jedné ústecké pseudouniversitě, bavil na téma, zda lze najít koherenci mezi lookem autora a dílem. Flek řekl, že markantní to je u norských spisovatelů a Dana Browna, prý jde o strašně učesané sracky.

Ti, kteří znají Ivana Petlana, mi dají za pravdu v tom, že je to podivný, ba až slušný chlap. Byl editorem knížky pro děti, má křídačké fousy a půjčuje ochmelkům vlastní boty. Přesto tento člověk vydal knihu s ošidným názvem *Muž z Acapulca*. Logicky počítal s tím, že většina lidí usoudí, proč se na Belmonda dívat, když si ho mohu

přečíst. Ale proč bychom měli číst takto podivný retroimport? Nemáme snad ryze domácí belmondovské variace, jako je Martina Fibigera sívíčko *Muž z Aussigeru* nebo *Rošťák na zaprášené půdě* od Vikiho Shocka? Ostatně Petlan ještě nemá právo říci větu, která vystihuje posici většiny českých literátů: „Vydal jsem 32 knih, špatných, ale v každé je tak 5 dobrých stránek!“ řekl Belmondo ve filmu *Muž z Acapulca* a jeho syn opáčil: „32krát 5, to už máš román.“

I když nám, Čechům, ti bavorští rošťáci zakázali vydávat *Mein Kampf*, vždy si najdeme nějakou skulinku, jak přeherodovat i Heroda. Například taková kniha *Strategické plánování pro kulturní managery*. Ta dokáže naplnit i ty nejmělejší umělecké vise, jak se praví v recenzi. Pravda je, že o něčem takovém se ve třetí říši jen snilo. Termín „desatero přikázání kulturního managementu“, které kniha nabízí, je třeba chápat ve smyslu reinkarnace nejbrutálnějších managerských teorií 80. let, počínaje mágem Lee Iacoccou z General Electric a konče těmi odpornými policejními šéfy z amerických seriálů indoktrinovaných managerskými thesemi.

V Ústí nad Labem otevřeli knihkupectví. To, že mi místo dobré knihy rovnou nepustili televizi, mě doslova zarazilo. Řekl jsem si: *Ha, vzdělanci*. Zvláště milá byla sekce DOPORUČUJEME. Police plné tradičně nejprodávanějších našich i zahraničních vzorů od ráže vieweghovské přes Michela Jacksona po moudrého clowna Coelho a Fieldingovou. Celé mi to připomínalo reklamu na mlíko, která se pravidelně objevovala v reklamním bloku normalisačního pana Vajíčka. Musím přiznat, že tady poprvé v životě jsem měl Michala Viewegha a celé té masáže mozku po kokot.

To, že v novinách zapovídají redaktorům psát slova *causa* či *essay*, pochopím se skřípěním zubů. Leč proč škrtají i výrazy typu *soliloquium* nebo *frou-frou*. Nejenže čtenář bude uvězněn v okovech pravidel a naprosto nebude bytostí „renezanční“, ale docela oněmí jako Běda Hluchoněmec a ve finále si v Domě knihy koupí triko s nápisem

JSEM FANDA DO GOLFU, BACHA NA MĚ či nějakou podobnou vtipnost.

Jsou autoři, kteří od svých čtenářů vyžadují hned zkraje něco víc než jen chuť přečíst si dobrou knihu. Třeba Tomáš Rezníček jménem sbírky *Neprávem zavržený kozodoj* od nás požaduje znalosti ornitologické nebo Norbert Holub předpokládá, že každý umí latinsky a maďarsky a takto vzdělán si koupí jeho *Status igen*. Jak medle více uživatelů sáhne po knihách s frugálním, nehledaným, maximálně slibně mysteriosním názvem jako *Řízkaři*, *Brusinky*, *Gumy* či *Honzíkova cesta do hlubin noci*. Jak napsal náš milý Gustav Flaubert v dopise Barboře Tachecí: *Název je vše, dílo je nic*.

Nedávno jsem se poflakoval po městě s bratrem Albertem a tu Albert, choudě pětileté, řekl: „Hele, Santíkl!“ Bylo by snad na místě uštědřit mu výchovný šturec, ale rozhodl jsem se pro verbální agresivitu a zašeptal: „Že tě vlastní máma nepolkla, hade!“ Ona to ovšem není jeho vina. Tento *Lebensborn* program běží už ve školách a školkách. Analogická situace se odehrála, když čtení P. Jazyka a M. Šandy odmítli na své alma mater gymnasié z Havl. Brodu. Byli to snad šmárové či nedovzdělanci? Ani boha. Ne žák, učitel je vinen.

Mnoho rozervaných mladých mužů a starších žen, kteří se vrhli na literaturu v domněnku, že to je poslední zóna, kde není nezbytně nutný úspěch, dospělo v těchto neonormalisačních letech k smutnému uzávěru: *Úspěch je nařízený, ale nemožný*.

Často, když nahlížím do bytů svých bližních a sleduji, kterak si krmí uši tzv. zprávami, divím se, jak se mohou tomu všemu divit. Proč ho nezavrou? Jak to mohli dopustit? To se přece nemůže stát! Takovými otázkami se neboží účastníci televizního informačního diskursu vzájemně častují. André Gide přitom už v roce 1914 jasně napsal: „*Předpokládáme-li, že zlý skutek, zločin, je bezdůvodný, znamená to, že jej nelze vůbec považovat za vinu a že nelze stíhat toho, kdo se ho dopustil*.“ Tato úvaha Lafcadia Wluikyho by měla být zakotvena co právní norma v Evropské ústavě.

Patrik Linhart

FRANCOUZSKÉ OKNO

O FRANCOUZSKÉM KULTURNÍM ŽIVOTĚ REFERUJE LADISLAVA CHATEAU

Vánoční příběh

Pražské kino Ponrepo přichystalo svým návštěvníkům ojedinělý umělecký zážitek, když v předvánočním čase uvedlo film Arnauda Desplechina *Vánoční příběh*, v hlavních rolích s Catherine Deneuveovou, Jeanem-Paulem Roussillonem a Chiarou Mastroianniovou. Film měl premiéru na filmovém festivalu v Cannes v roce 2008, kde byl uveden v hlavní soutěži a nominován na Zlatou palmu; následujícího roku získal Césara za režii, kameru a herecké výkony.

Uvedení snímku v Ponrepu bylo o to dojemnější, že představitel hlavní mužské role Jean-Paul Rousillon zemřel v létě právě končícího roku, bylo mu devětsedmdesát let; byl čestným členem Comédie-Française, kde působil od roku 1950 a třikrát za svého života získal Molièrovu cenu; krátce před smrtí stačil ještě převzít Césara právě za *Vánoční příběh*, kde si zahrál manžela Catherine Deneuveové. Jen námatkou připomínám z jeho posledních filmů alespoň *Bolest lásky* (1987) a *D'Artagnanovu dceru* (1994). Jean-Paul Rousillon patřil k nejdůležitějším francouzským hercům, pozoruhodným způsobem ztvárnil mužskou roli v divadelní hře *Anglický milenec* podle knižní předlohy Marguerite Durasové.

Vánoční příběh je film o tom, co se seběhlo v rodině Vuillardových v severofrancouz-

ském městě Roubaix; dospělé děti přijíždějí na vánoční svátky k rodičům, sváteční atmosféra je ale poznamenána matčinou nemocí a hledáním vhodného dárce kostní dřevě. Na první pohled se zdá, že film je jakýmsi návodem, úvahou nad tím, jak takovou situaci vůbec přežít.

Režisér Arnaud Desplechin se s citem pro tragiku a komiku, jak je pro něho typické, i tentokrát zaměřil na nejčernější chvíle v lidském životě, kdy šance na úspěch nejsou velké. Ve vánočně vyzdobeném noblesním domě Vuillardových panuje napětí, promítá se společná i oddělená minulost rodinných příslušníků; ožívá rodinná tragédie, vědomí pravých motivů, dlouho zastírané, které bylo kdysi vlastní příčinou konfliktu, nyní vyplouvá na povrch. Rodinné vztahy jsou plné emocí, vášní a traumatických prožitků, většinou humorně pojatých. Psychologický smysl pro křehké bytosti a pro existenciální problémy potvrdil Desplechin už ve svém filmu *Učená pře aneb Můj pohlavní život*, který ho před dvanácti lety vynesl na filmové nebe. I nyní se jeho hrdinové *učeně prou* o to, co dělat, co neudělat a jak na to... Na vynikajícím snímku má nepochybně značný podíl i kameraman Éric Gautier, jen námatkou připomínám, že natáčel i známý film *Fanny a Alexandr*.

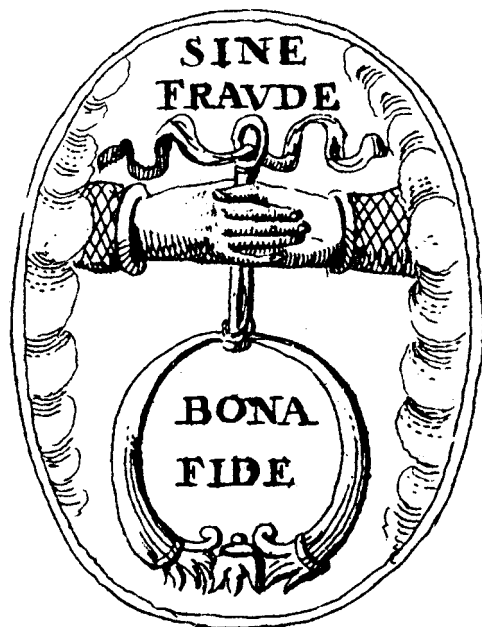
Dnes už nemůže být sporu o tom, že ve vzhledu do rodinného mikrokosmu nemá Desplechin sobě rovna, píše známý filmový kritik Michel Boujut v měsíčníku *L'Avant-scène cinéma* (č. 572). Zatímco jiný francouzský novinář

Serge Kaganski napsal v kulturním týdeníku *Les Inrockuptibles*: *Vánoční příběh je film neuvěřitelně hutný, po všech stránkách štědrý, jeho kinematografické zdraví exploduje od prvního do posledního záběru*. Jiní kritikové, například spisovatelka Emmanuella Retaillaud-Bajacová vyčítá režisérovi, že jde o „chlapecký“ film, o *pojetí ženy jako objektu touhy, fantazie, společenské prestiže, nikoliv jako svébytné osoby*. Svoji kritiku opírá zejména o scénu, při níž dochází k výměně manželky (Chiara Mastroianniová) mezi bratry, tvrdí, že „jeho dlouhovlasé ženy“ se podobají madonám, vždy jde o bezchybné krásky; svoji představu dokonalé ženy Desplechin zobecňuje, tvrdí Bajacová. Mimo jiné také zdůrazňuje, že režisér je příliš ovlivněn svými kořeny, rodinným prostředím, *la bourgeoisie française de province*, z kterého pochází. Nepochybně i její kritika stojí za zmínku.

Zda se stárnoucí June (Catherine Deneuveová, ve Francii stále považovaná za nejkrásnější herečku) uzdraví, či nikoliv, na to si může se svým nezdárným synem, ale zato dárce kostní dřevě, jen hodit mincí, jde o situaci ano–ne, o princip celé složitosti lidského života. Režisér vtipně zachytil obecně platné jevy; pocit viny potomků vůči rodičům, žárlivost mezi sourozenci, ale i očekávání, touhu po sblížení, po hlubší vazbě i empatii. Před divákem se tak rozvíjí zajímavé košaté drama, poukazující na to, že neexistuje životní situace, která by se nedala přijmout a v níž by nešlo žít. *Rozbité se opraví*, říká optimisticky jedna z protagonistek v závěru

filmu. Možná i proto končí snímek parafrází ze Shakespearova *Snu noci svatojánské* – *vše se nakonec ukáže jako pouhý sen*.

Škoda, že kino Ponrepo zelo prázdnotou. Čeští diváci raději zvyšovali tržby obchodních domů, brouzdali po vánočních trzích nebo se věnovali jinému podobnému rozptýlení. Kdyby tomu bylo opačně, možná by se potvrdilo, že v průběhu Vánoc mají lidé skutečně větší schopnost zastavit se, zamyslet a uvědomit si lépe než kdy jindy, že zdaleka ne všem se momentálně daří dobře. Ale i taková možnost je patrně už jen sen...

PERVERZNÍ ZAUJETÍ NALEPTANÝM NARATIVEM

Kdysi dávno logika, z níž se tajil dech, se nám stala prvním i posledním Příkázáním: Příběh se musí nejprve odkrýt – autor by nás měl nechat pocítit zářný okamžik zrodu Díla – a teprve

poté ho můžeme chápat jako příběh. Dokud se autor neodvážá vstoupit na nejisté pole dekonstrukce, neradno mu věřit. S vysokou pravděpodobností by nám totiž mohl vnutit svou vlastní skutečnost a my bychom k ní už nemohli zachovat zdravý odstup! A tak autoři poslušně rozleptávají narativ, nemožnou se zberchat z té hrozné rány, kterou utržil jejich vnitřně souvislý svět, překládají přes sebe diapositivы působivých scén a čekají na událost par excellence: Až kritik jednou oznámí, že ve své hlavě stvořil opravdové dílo. Až kritik dosvědčí, že autor rozestřel strukturu emočních impulzů natolik soustředěně (odkrýt pravou podstatu díla jako čehosi nikdy nezakotveného a vzpírajícího se interpretaci!), aby si nikdo nebyl jist ničím.

Kritické čtení textu by tak bylo náročnou, leč velmi jistou činností. Schopnosti kritika by se vyjevily v umění založit interpretaci na těch nejvratších místech textu, kde jen nepatrná změna významu prudce

ovlivňuje smysl celku. Nádvkem takové praxe bychom časem získali jisté penzum estetických kvalit toho či onoho textu, o jejichž abstrakci by se v dalším mohla opřít společná estetická doktrína. Bylo by určité povznášející, kdyby se podařilo tento racionální model konečně v literární historii uplatnit – nadšení z takové vize by měli být především ti, kteří se zdráhají výsostně zlého činu, nekompromisního ohraničení mezi ideologicky vyhovujícím uměním a brankem, který musí být odepsán. Bylo by to krásné, kdyby...

Kdyby se kritikova práce (válečná loď okupující nedotknutelnou zemi uměleckých artefaktů) nerozbila o poslední záchranné úskalí. Kdyby kritik nepřehlédli nejstrašnější skutečnost a neklamal nás selhavší intuici – komunikace mezi autorem a kritikem prostřednictvím díla byla jen důmyslné promyšlená Hra. Text sám, Text-stroj, tentokrát už bez autorova svolení, potahal domýšlivého kritika za nos!

Chce-li si kritik zachovat jistou důstojnost, měl by číst knihy jinak, měl by objevit jejich vzrušivě nestabilní podstatu a definitivně se vzdát pozice toho, kdo ji hodlá vyjevit ideologicky. Přechází znovu Hrabala s ohledem na genderové role? Nebudme zpátečníky! Vždyť právě Hrabalovy texty jsou jako stvořeny k věčným hrátkám, přikládáme proto k sobě jejich četné variace a ve strojopisech hledáme marginálie klíčových zpráv! To, co je dnes vyžadováno po kritice, můžeme klidně označit jako imperativní deideologizaci jejího myšlení. Není náhodou hyste-

rický křik, zvedající se pokaždé, je-li tento imperativ porušen, konečným dokladem toho, že neideologické myšlení je jen zbožným přáním?

Z pozice konstruktéra textu si Josef Kocourek počínal velmi šikovně, když v románu *Zapadlí vlastenci* 1932 (díl druhý: *K cíli jedinému*, kapitola *Hlína – nic jiného než hlína*) začíná citací dopisu p. Včely: „...dostal jsem se do takového špelunku, že bych brečel jako malý dítě. Je to kus za Frývaldovem, skoro na hranicích. Kdo může, odtud utíká, zvláště dnes, je tu velmi neklidno, lidi na nás poštvány, něco se tu snad chystá, a to víš, jak mi asi je... vzpomínám na naše děvčata, kdepak tady u hranic...“, pokračuje fikcí – do dveří vchází dáma všech dam, krasavice s jedním zubem, prostě stará Lejdarka – a pak zase přeskakuje k faktu – mrtví dělníci na křižovatce v Dolní Lipové – k literatuře, k faktu atd. Skalička měl velmi jednoduchou práci, když to všechno chtěl vidět jako dokumentární/proletářský román, jedinečnou syntézu poetismu a socialistického realismu. Dnešní čtenář nejspíš nemusí Skaličkův epilog ani dočítat. Jeho úkolem je interpretovat román Josefa Kocourka tak, aby vynikly ty pasáže, které Skaličkovi sloužily k ideologickému čtení. Reinterpretace jednoho detailu ze *Zapadlých vlastenců* 1932 budiž postavena takto: Kocourek se právě v této kapitole pokouší demaskovat svůj velký příběh o hladovém pohraničí. Vsuje do něj fragmenty, aby při pozorném čtení dějem/probleskl rozpor mezi celistvým dějem/příbě-

hem a střípky jakoby vytrženými z archivu. Na ostré hranici těchto dvou tvůrčích principů (princip celistvosti, princip fragmentu) teprve vzniká velkolepá otázka, již se nelze vyhýbat: Je totiž skutečně možno cokoliv sdělit o tom, co se v roce 1932 dělo poblíž Jeseníku?

Tuto a jiné úvahy nad hranicemi literárního díla, nad možnostmi jeho interpretace a kritického zhodnocení bychom si mohli klidně odpustit, nebýt toho, že naše doba je jaksi perverzně zaujata. Není jednoduché přijít na to, kde přesně hledat společný problém; i kdybychom ho našli, stejně se na něm nakonec nedomluvíme – vzrušeně proti sobě nanejvýš postavíme dvě protichůdná tvrzení a necháme je na sebe zvolna působit. Momentální obecně kulturní situace svědčí takovému automatickému chodu, natolik se podařilo ji saturovat, že dokáže v jednom poli udržet protikladné póly. Náš společný archiv je možno stále rozšiřovat, a pokud vyslyšíme vize technokratů, jeho proporce (a dostupnost) se bude už jen zlepšovat. Co v takové situaci zmůže kritika? Řekl bych, že určitou možnost nabízí ideologické intervence samotného fundamentu, na němž systém stojí.

Teorie odrazu byla zavržena, aby mohla být provedena ostrá separace mezi fikcí a její předlohou. Nebyl právě tento krok vynuceným předpokladem k tomu, aby chom nakonec skončili bez dechu u prvního i posledního Příkázání naší doby?

Jakub Vaníček

OBRÁZKY Z PŘÍTMÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN

„SIGNET je grafická značka s identifikačním a silně dekorativním nábojem,“ praví Petr Voit ve své velebnosti o knize čítající 1350 stran a nazvané *Encyklopedie knihy*. Já bych rád dodal, že signet má v podstatě charakter emblematu. A dobře se na něj kouká, potěší člověka uměním zkratky i výrazem sebevědomí, které staří tiskaři měli a dávali na vědomí.

Proto rád listuji v knize *Thesaurus symbolarum ac emblematum, i. e. Insignia bibliopolarum et typographorum ab incunabulis typographiae ad nostra usque tempora...*, vydané v roce 1730 v Norimberku Friedrichem Roth-Scholzem, která obsahuje 508 skvostně vyvedených rytin knižních signetů.

Friedrich Roth-Scholz se narodil v roce 1687 v Dolním Slezsku v patricijské rodině žijící ve městečku Herrnstadt a z nějakých

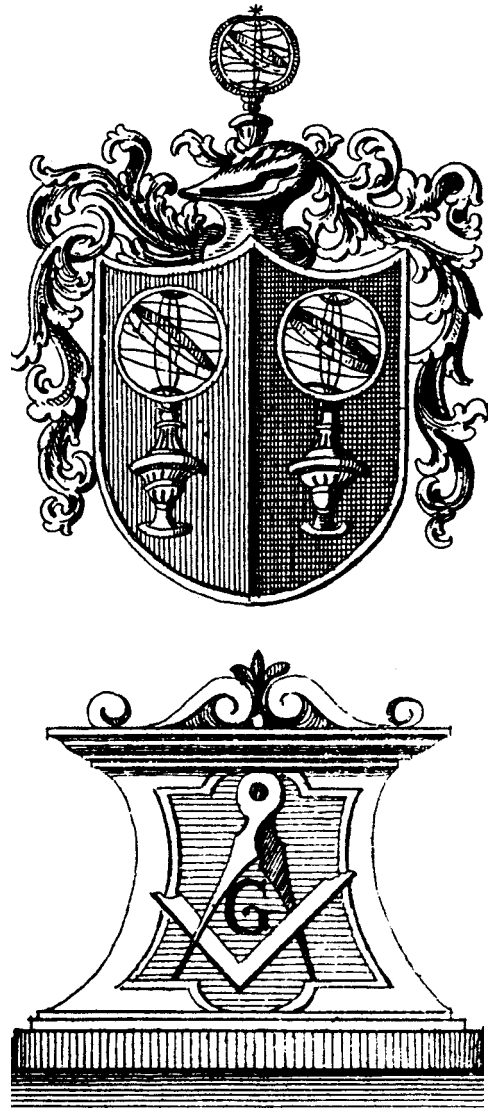
dnes již neznámých důvodů nedokončil univerzitní studia ve Vratslavi a namísto toho se dal na dráhu knihkupce působícího v Norimberku a švýcarském Altorfu. Byl to nakladatel úspěšný, který se proslavil například vydáním edice knih nazvaných *Bibliotheca chemica oder Catalogus von Chymischen Büchern, darinnen man alle die jenen Autoren findet, die von dem Stein der Weisen, von Verwandlung der schlechten Metalle in bessere, von Berckwercken, von Mineralien (...)* und was sonst zu denen drey Reichen der Natur gehöret, geschrieben haben, und in der Roth-Scholtzischen Bibliothek verhanden..., která obsahuje celkem 53 pojednání nejslavnějších hvězd alchymistického nebe. S tímto dnes dosti vzácným zdrojem informací o alchymii se setkáváme v zámeckých knihovnách Mnichovo Hradiště a Tova-

čov, které jsou vůbec velmi cennými fondy staré alchymistické literatury. Roth-Scholz také v roce 1713 vydal významné dílo české historiografie pobělohorské exulanta Pavla Skály ze Zhoře *M. Paulus Stransky de Republica bojema...*

Záhadou dosud neobjasněnou zůstává otázka Roth-Scholzova podílu na vydání panegyriky na Františka Antonína hraběte Šporka. V lednu roku 1696 vystavil profesor lékařské fakulty pražské univerzity dr. František Löw z Erlfeldtu dobrozdání o léčivém účinku pramenů v Kuksu. Toto dobrozdání obsahuje spis doktora medicíny a filozofie Karla Valentina Kirchmayera von Reichwitz *Uralter Kukus Brunn...* Vyšel v Praze roku 1686 a podruhé v roce 1718 s předmluvou Friedricha Roth-Scholze, kryjícího se pseudonymem Gottwald Caesar von Stillenau

a ještě jednou v roce 1720. Tato kniha se dočkala pod názvem *Starodávni Kukus – studnice, nyní nově vyzdvižený Hradištský pramen, jehož počátek, příležitost, starodávnost, hojitedlnost, mineralie, oučinnivost, užitečnost a náležitě užívání v nejmožnější krátkosti sepsány jsou...* i českého vydání, uváděného v Tobolkově *Knihopisu*. Pod pseudonymem Ferdinandus van de Roxas snad právě Roth-Scholz v lednu roku 1715 vydal oslavný spis *Leben Eines Herrlichen Bildes Wahrer und rechtschaffener Frömmigkeit*, věnovaný Šporkovi a obsahující rytiny staveb, které nechal Špork vybudovat.

Luboš Antonín

omlouvám se a děkuji...

NĚKOLIK POZNÁMEK K DOPISŮM MILANA JANKOVIČE

„Milý Petře, už to nemůžu ani vidět, a teda ani číst, ani opravovat. Po Mirkově [tj. Červenkově – pozn. O. S.] redakci, která snad poněkud projasnila některá místa a umožnila jejich překlad, jsem musel vše znovu přetukat (s pomocí Márinky), takže je to asi na čtyřech strojích a s novými, snad opravenými překlady. Dodělal jsem to už na dovolené, takže jsem si nemohl ověřit některé bibliografické údaje. Velice prosím, abys doplnil, pokud to najdeš, některé tyto údaje. Jedná se o následující případy (...).“

Po tomto úvodním odstavci následuje seznam několika poznámek týkajících se bibliografických údajů, které jsou po půl stránce (velikost A4) opět přerušeny větou: „Jinak vše prohlédni a nehodící se škrtni. Jestli se vám to tam nehodí vůbec, tak se na to vykašli. Doufám, že se máš dobře a odpouštíš mi vše. Zdraví Milan.“ Připojen je vlastnoruční podpis (modrým perem).

Uvedené citáty pochází z dopisu Milana Jankoviče, který napsal 26. srpna 1979 a poslal svému příteli, literárnímu teoretikovi a posrpnovému exulantovi, Petru Steinerovi do Spojených států. Konkrétně do Filadelfie, kde Steiner v té době působil na tamní univerzitě, na katedře slovan-ských studií (působí tam dodnes). Dopis je prvním z celkové série čtyř listů, které se zachovaly v archivu Petra Steinera a které dokládají složitý proces vzniku jedné Jankovičovy studie a jejího překladu. Jedná se o práci *Die Inthaltfunktion der künstlerischen Form als offenes Problem* (Obsahová funkce umělecké formy jako otevřený problém) s podtitulem „Betrachtungen über das Buch Der ästhetische Inhalt von Wolf Schmid“ (Nad knihou Wolfa Schmida Der ästhetische Inhalt), kterou Jankovič napsal pro jubilejní sborník věnovaný památce Felixe Vodičky *The Structure of the Literary Process* (Amsterdam – Philadelphia, 1982, s. 243–283). Jeho přípravu koordinoval od roku 1977 Petr Steiner, na vlastní edici sborníku se pak podílel i Miroslav Červenka a Ronald Vroon. Vedle Milana Jankoviče najdeme mezi přispěvateli taková jména jako Jan van der Eng, Wolfgang Iser, Hans Robert Jauss, Renate Lachmannová, Herta Schmidová, Lubomír Doležel, Oleg Sus, Květoslav Chvatík, Miroslav Drozda a mnozí další. Steinerův archiv obsahuje téměř kompletní agendu a korespondenci i s těmito a dalšími autory článků ve vodičkovském sborníku; Jankovičovy dopisy jsou však z mnoha důvodů zcela jedinečné.

Jsou především unikátními doklady: o jednom hlubokém přátelství, o situaci u nás na konci sedmdesátých a počátku osmdesátých let minulého století, o postupech a procesu vědecké práce, ale i o problémech spojených s nedostatkem literatury a redigováním textů „na dálku“ – přes oceán. Mimo to svědčí o Jankovičově výjimečné otevřenosti, přímosti a vytrvalosti, která je nakonec korunována úspěchem, totiž vydáním zmíněné publikace.

Zvláštností oněch čtyř dopisů jsou úvodní a závěrečné řádky, ve kterých se nejvýrazněji projevuje Jankovičova osobnost. Jsou jeho určitým autorským gestem, z něhož lze vyčíst jeho celkové naladění, jeho jemnou ironii, s níž nahlíží svou životní situaci, svou práci i sebe sama. Gestem, které je sice nenápadné, o to déle však ve čtenáři dopisu rezonuje.

Příkladem může být druhá strana listu prvního dopisu, na niž Jankovič napsal rozsáhlejší poznámku o zajímavém a dosud neznámém citátu z Mukašovského, kterého cituje, a končí ji slovy: „Omlouvám se a děkuji, děkuji a omlouvám se, pozdravuji a děkuji a omlouvám se a pozdravuji atd. Sedám na kolo a jedu do Českého Brodu na poštu poslat ti to do té Ameriky.“ Jiný dopis (datovaný 29. 5. 1980) končí například větami: „Čekám na tvé stanovisko. Odpust, že jsem se narodil.“ Proč tato sebeironie?

Jde o to, že studii pro sborník má Jankovič sice již dávno napsanou, ale je problém sehnat kvalitního překladatele. „Milý Petře,“ píše v dopise Jankovič, „překladatele do angličtiny tedy nemáme. Ten zdejší, který kdysi přeložil můj příspěvek pro *Poetics*, taky nechce. Co teď? Moje řešení: vysrat se na to. Mirkovo řešení: dát to přeložit do němčiny. Obrátili bychom se na téhož překladatele, který překládal naše články pro LiLi. Snad to nebude nejhorší, i když se tehdy Schmidovi tomu překladu smáli, že připomíná jazyk Oskara Walzela tak asi. Ten pán píše učebnice němčiny a překládá stále, teď například Suse. Proto také by mohl (za honorář, který nabízíte) pořídit překlad, ne úplně hned, ale do 15. srpna. Čekám na tvé stanovisko. Odpust, že jsem se narodil. Tvůj Milan.“

Problém s překladem, nebo obecněji: hledání dobrého překladatele, se jako samostatné téma neobjevuje pouze u Jankoviče, ale i ve Steinerově korespondenci s řadou dalších autorů (se Sedmidubským, Drozdou, Susem atd.). Původním záměrem Johna Odmarka, vedoucího edice zaměřené na lingvistiku a literární vědu východní Evropy (*Linguistic & Literary Studies in Eastern Europe*) při nakladatelství *John Benjamins*, od něhož vzešel hlavní podnět k vytvoření sborníku věnovaného památce Felixe Vodičky, bylo vydání pouze anglicky psaných textů. Postupně se však ukázalo, že v některých případech je opravdu velmi obtížné sehnat dobré překladatele; spolu s Petrem Steinerem proto přistoupili na variantu dvojazyčného sborníku (4 studie – včetně Jankovičova článku *Obsahová funkce umělecké formy jako otevřený problém* – byly publikovány v němčině, dalších 22 studií a výbor z Vodičkovy bibliografie v angličtině). Jankovičovu práci nakonec překládal Eduard Beneš – onen učitel němčiny, o kterém se psalo v dopise a který byl zmíněn v souvislosti s historikou o Schmidových.

Jestliže Petr Steiner byl prvním a přímým adresátem Jankovičových dopisů, tím druhým byl nutně, ovšem nepřímo, Wolf Schmid. Jemu, respektive polemice s jeho názory z knihy *Der ästhetische Inhalt* (Utrecht, 1977), věnoval Jankovič svou studii o obsahové funkci umělecké formy. Na jedné straně sice oceňuje Schmidovu snahu o přesné vymezení základních pojmů a postojů, které se týkají uměleckého (zvláště literárního) díla a jeho obsahu, na druhé straně upozorňuje na určitou problematickosti (jistou schematickosti) Schmidova rozlišení tematického a estetického obsahu (a jeho dalších vymezení: na sféru kognitivní a nekognitivní). Ve svém článku Jankovič významně doplňuje a rozšiřuje Schmidovo „čtení“ sémantického gesta, zdůrazňuje procesualitu významového dění, pojem *tvaru*, kterému Schmid ve své koncepci přisuzuje privilegovanou pozici, dává do souvislosti s pojmy *napětí* a *energie*. Třebaže Jankovič se Schmidovým pojetím estetického obsahu uměleckého díla na řadě míst nesouhlasí, jedná se o konstruktivní polemiku, která není jednostranným monologem, ale spíše inspirativní diskuzí. To je ovšem zcela neopominutelný a de facto průvodní rys téměř všech Jankovičových vědeckých prací.

Historiku o Schmidových, totiž o problémech s překladem studií do němčiny, Jankovič zmiňuje nejen v osobním dopise P. Steinerovi, ale i ve svých publikovaných

vzpomínkách na Miroslava Červenku. Připomíná v nich, že v době, kdy sloužil jako noční hlídač stavebního skladu u Michelského lesa, se za ním zastavili i Herta a Wolf Schmidovi a probírali překlady jeho studie a studie M. Červenky pro německý časopis *LiLi*. „Oba byli přátelští,“ píše Jankovič, „nemohli však utajit úsměv nad tou koženou němčinou asi tak z počátku 20. století. A to jsme si to dali pro jistotu přeložit! Pravda, jednomu starému panu profesorovi. Naštěstí byla pomoc nablízku.“ Zmiňuji tento příběh nikoli z toho důvodu, abych podtrhl obtížné hledání překladatele, ale proto, abych upozornil, že to byl jen jeden z mnoha problémů, který stál v cestě za skutečně svobodným, žádnou ideologií nesvázaným myšlením. Schůzky na vrátnici, obtížné shánění literatury, problémy s publikováním, stálá pozornost před Státní bezpečností – to je jen malý výčet obtíží, se kterými se Milan Jankovič, Miroslav Červenka a mnozí další v minulém režimu u nás v období sedmdesátých a osmdesátých let 20. století vyrovnávali.

Nabídka publikovat v zahraničním sborníku tak sice byla na jedné straně velmi lákavá, na druhé straně však vlastní realizace byla velmi zdoluhavá a namáhavá. Zmíněné Jankovičovy dopisy jsou plné poznámek, připomínek k bibliografickým údajům, podrobných komentářů, oprav

Ondřej Sládek

překlady atd. Nejvýmluvnějším příkladem tohoto zdoluhavého procesu může být poslední, čtvrtý, dopis Milana Jankoviče Petru Steinerovi, kde se na závěr listu plného poznámek a připomínek k textu píše:

„A vůbec: německy umíš, tak jestli se ti nebude něco zdát, napiš. Je to všechno na dlouhý lokty, ale i těm snad jednou bude konec. Zatím jsem ti dlužen ty dva galony whisky za adaptér k fotopřístroji, za morální a intelektuální pomoc zůstávám pouze vděčný, protože to bych se nedoplátil. Zdraví Milan.“

I když máme k dispozici pouze čtyři Jankovičovy dopisy Petru Steinerovi, stačí nám k tomu, abychom si udělali obrázek o procesu vzniku jedné studie a o obtížích, které s tím byly spojené. Současně nám to ale umožňuje porozumět kritickému myšlení jako velkému dobrodružství, jako aktivitě, která se za žádných okolností nenechá jakoli omezovat, a i přes řadu ústrků se nakonec sama prosadí. Vědecké dílo, ale i život a dopisy Milana Jankoviče jsou toho nejlepším důkazem.

K tomu mu můžeme jenom pográtulovat a (se sklenkou whisky) popřát vše dobré do dalších let.

Předneseno 20. 10. 2009 v ÚČL AV ČR jako referát na kolokviu k 80. narozeninám Milana Jankoviče Cesty znaků.

A CO MÁCHA?

200

Marek Jersák, původně flétnista, dnes zaměstnanec v reklamní agentuře

První vzpomínka na Máchův *Máj* je samozřejmě ze školy. Tehdy mě to vůbec nebavilo, protože to nebavilo nikoho. V který to propánakrále bylo třídě? Na druhém stupni? Učitelku jsem spíš okukoval, byla celkem vyvinutá a mě to jako každého pubescenta zajímalo víc než nějaký veršíky. Děti se u četby přihloupale chichotaly, jediný kulturní zážitek, co jsem z toho měl, bylo volání spolužáků na našeho Hynka Vomačku z poslední lavice. „Hynku, kde máš Viléma a Jarmilu? Ty jsou přeci z vedlejší třídy!“

Na gymplu už to při četbě básně bylo jiný, protože jsem pokukoval po spolužačce Lence Kubínové. Takže už to nebylo tak trapný jako před téma sedmi lety na

základce. Už jsem si představoval, že bych mohl Lenku pozvat do sousedícího parku a že bych si na nějaké veršíček mohl třeba vzpomenout, co by na to asi říkala? Nebyla by to trapárna? Stejně jsem uměl jenom první dvě sloky, který jsme všichni povinně recitovali před smějící se bandou blbečků – přednes nepřednes.

Text žádný básničky mě v podstatě nikdy moc nezajímal, protože poezie jako taková mě nikdy nechytla a nečetl jsem ji, pokud to nebylo povinný. Akorát si vzpomínám na dětství, kdy mě náš děda, ředitel gymnázia, přinutil naučit se recitovat *Splav* od Fráni Šrámka. Já ho třesoucím se hlasem odříkal důchodcům na nějakým výročí VŘSR a ségra do toho vrzala *Labuť* od Saint-Saënsa, pak jsme si to se ségrou vyměnili, ona recitovala už nevím co a já do toho písal na zobcovku nějaké lidové doják od Rudolfa Grubera. Načež jsme už to každé dostali zákusek, nějakou socialistickou limču a šli jsme domů. A to byl největší odvaz, protože zákusky byly vynikající a vlastně to byl náš první oficiální honorář.

Naopak, když si tady čtu tu druhou a třetí sloku *Máje* – od toho *Za růžového večera pod dubem sličná děva sedí, se skály v břehu jezera daleko přes jezero hledí, –* dnes, po šestnáctiletým vztahu ve druhém manželství, si umím představit poloromantický večer s nějakou mladší slečinkou, která ještě neví, o čem ten život je, a takovýhle veršíky by mi baštila...

Ještě si vzpomínám, na střední škole jsem jednou velkého autora využil v zimním období, kdy ještě v listopadu padával sníh, a hned po dějinách hudby na konzervě jsem vytáhl spolužačku, operní pěvkyni, na Petřín k Máchově soše, a ač se se mnou na veřejnosti líbat normálně nechtěla, tady jí to vůbec nevadilo! A to nás míjelo na to, kolik bylo hodin, dost lidí.

Takže to shrňme – to byl jedinej můj vztah k autorovi, že se moje slečna přestala stydět. Pane Hynku, za to vám děkuji...

Připravil a fotografoval Dalibor Demel

obsah tvaru, ročník 2009

První je uvedeno číslo strany, následuje číslo čísla lomené rokem

Stati, publicistika, polemiky Adamovičová, Ana: Moje pohádka 6 17/09 Ajvaz, Michal: O smyslu literárního díla 6–7 10/09 Antošová, Svatava: Chránění UNESCO? Potřeba oprášit underground 11 20/09 Antošová, Svatava: Není festák jako festák 14 19/09 Antošová, Svatava: Pohádka v krajině – krajina v pohádce 12–13 17/09 Both-Plzenecký, František: Co je vidět za okny vlaku. O Gillesu Lipovetském 10–11 09/09 Broch, Hermann: Mytické dědictví literatury 6–7 19/09 Broukalová, Jindra: Pražan volbou. 120 let od narození Ludwiga Windera 11 04/09 Buddeus, Ondřej: Poezie není báseň 6–7 03/09 Čeňková, Jana: Zlaté stuhý posedmnácté 10 12/09 Černík, Michal: Svaz českých spisovatelů z odstupu dvaceti let. Autorozhovor 8–9 20/09 Červenková, Jana: Spisovatelé se tam zasloužili o stát 11 13/09 Červenková, Jana: Význam ukáže čas. Sto let od narození Felixe Vodičky 14 09/09 Denemarková, Radka: Moje pohádka. Viking Vike 6 17/09 Denemarková, Radka: Udržet se při životě. O knize Divadelní texty z terezínského ghetta 8–9 13/09 Erben, Roman: Moje pohádka. Nebe a dudy 8–9 17/09 Exner, Milan: Doktor Kott přemítá. Šestý pokus o interpretaci prózy Ireny Douskové 12–13 04/09 Exner, Milan: Goldstein píše dceři. Pátý pokus o interpretaci prózy Ireny Douskové 12 03/09 Exner, Milan: Komplex Cimrman 8–9 11/09 Fencel, Ivo: „Hluché“ a snové finále. Úvaha o Valentově románu Jdi za zeleným světlem 10 15/09 Fencel, Ivo: Čtyřlístek Ljuby Štíplové 14 17/09 Fencel, Ivo: Ten někdo nahoře. Podivná místa ve Třech mušketýrech 10–11 16/09 Gilk, Erik: Pocit ghetta. Židé v prozaických dílech Ladislava Fukse 10–11 04/09 Hájek, Jonáš: Pane Piorecký! 3 03/09 Haman, Aleš: Kundera a dějiny románu 12–13 07/09 Havel, Václav: Výpisky z Dopisu Gustávu Husákovi 13 20/09 Horner, Zdeněk: Kolektivní vina? 9 01/09 Hrbáč, Petr: Moje pohádka. Loktibrada 6–7 17/09 Hruška, Petr: Moje pohádka. Broučci a Bubáci 11 21/09 Hudáková, Andrea: Letem tichým světem 6–8 15/09 Chateau, Ladislava: Kdysi stačil divan u Freuda 9 21/09 Chateau, Ladislava: Klín klínem 15 12/09 Chovanec, Ján: Role převrácené, světy prolínající se. 19. Festival spisovatelů Praha 14 13/09 Chrobák, Jakub: V pasti. Ke stavu současné české literární kritiky 9 16/09 Chvatík, Květoslav: Mé setkání s Milanem Kunderou 12 07/09 Janata, Michal: Všichni vysílají signály, nikdo nic nesděljuje 6–7 14/09 Janata, Michal: Vylvlastněné bydlení 16 20/09 Janoušek, Pavel: Didaktici všech českých zemí, spojte se! 6–7 06/09 Janoušek, Pavel: Didaktici všech českých zemí, spojte se! II. 10–11 07/09 Janoušek, Pavel: Divadlo a nedivadlo, literatura a neliteratura. O Ivanu Vyskočilovi 8–10 05/09 Janoušek, Pavel: Krize krize 1, 4–5 20/09 Jareš, Michal: Moje pohádka. Pinocchio 11 19/09 Jareš, Michal: Rozpolcenost a bezradnost. Svaz českých spisovatelů v prvních dnech po listopadu 1989 10 20/09 Jareš, Michal: Umění parodie. K stému výročí narození Vladimíra Neffa 12–13 12/09 Jindráček, Václav: Po stopách českého Schillera. K básnickému dílu Františka Bohumíra Štěpničky 8–9 19/09 Kareninová, Anna: Zkreslování není metoda, ale slabost 5 01/09 Kasal, Lubor: K jedné otázce pro Libuši Bělunkovou 3 14/09 Kasal, Lubor: Metání metafor, Mácha a mladá žena z Newcastleu 3 02/09 Kasal, Lubor: Porozumět žábě 1 10/09 Kasal, Lubor: Poznámka zcela neliterární 11 13/09 Kasal, Lubor: Případ slečny Lan 14 20/09 Kasal, Lubor: Tři kritici Litery 3 11/09 Kasal, Lubor: Veřejný statek, veřejný prostor atp. 5 18/09 Klíčová, Eva: Vážený Ondřeji Macuro 7 19/09 Komárek, Stanislav: Moje pohádka. Broučci 7 17/09 Komárek, Stanislav: Normalizace a neonormalizace 12–13 20/09 Komárková, Martina: Moje pohádka. Malá Mette a Fazolička 10 21/09 Kopal, Petr: Na počátku byl obraz 14 18/09 Kováčová, Kateřina: Moje pohádka 7 17/09 Král, Petr: K názorům Jiřího Trávnicka 3 01/09 Král, Petr: Moje pohádka. Korále a trny 8–9 17/09 Král, Petr: Odpověď Jiřímu Trávnickovi 3 04/09 Král, Petr: Pokus o zaručenou kritiku 14 14/09 Král, Petr: Úvod k rozpravě 5 10/09 Kreuzigerová, Pavla: Proč právě on? O Václavu Černém 12–13 06/09 Kreuzigerová, Pavla: Proč právě on? II. O Václavu Černém 6–7 13/09 Křišťanová, Dita: Spisovatel a náboženství. Hledačské cesty Julia Zeyera 8–9 04/09 Křivánek, Vladimír: Pár poznámek pamětníka 9 20/09 Křivánek, Vladimír: Překročit hranice obvyklého. Pět podob experimentu v české poezii 20. století 8–9 12/09 Křivánek, Vladimír: Ve stavu nepřetržitého ohrožení. O lužickosrbské literatuře 6–7 09/09 Langer, Martin: Poctivý sochař Miloslav Chlupáč 10 01/09 Langer, Martin: Znovuzapomenutý malíř Karel Šlenger 12–13 10/09 Linhart, Patrik: Haló, tady čistíčka 6–7 21/09 Macura, Ondřej: Ještě pár slov k bulváru 3 17/09 Macura, Ondřej: Moje pohádka. Pomalovaná kůže 10–11 21/09 Machovec, Martin: S chybami, zato s vysvětlivkami pro nosorožce (Korespondence Voskovce a Wericha) 6–7 05/09 Mareš, Michal: Radikalismus, a sice bez uvozovek 6–7 18/09 Matoušek, Ivan: Moje pohádka. Naše zoo 11 19/09 Neumann, Lukáš: Ideologie, nebo poezie? Příspěvek Vladimíra Macury k Holanovým Rudoarmějcům 6–7 11/09 Novotný, Vladimír: Za Vachkem 8–9 03/09 Novotný, Vladimír: Milá Boženo Správcová, vážení Tvaři! 19 06/09 Obec spisovatelů: Otevřený dopis ministru kultury ČR 3 06/09	
--	--

Pavelka, Zdenko: Výhry, prohry, katastrofy a zázraky – Paseka 12–13 21/09 Pavlovský, Petr: 9x Ferdinand Vaněk 7 04/09 Pavlovský, Petr: Audiokniha 10 08/09 Pavlovský, Petr: Moderní lidová slovesnost a média 14 07/09 Peschel, Lisa: Předčítání v terezínském ghettu 10 18/09 Piorecký, Karel: Krize literární polemiky? 8 16/09 Piorecký, Karel: Mezi útočištěm a útokem. Neúplný přehled současné české poezie 6–8 01/09 Piorecký, Karel: Udržet vědomí rozdílů 10 02/09 Piorecký, Karel: zRady zvon čili tunelování české vědy a kultury 10 14/09 Podhradský, Daniel: Trávníčkovy mylné spekulace 2 02/09 Poláček, Jiří: Byl moderní na přídi tradice. K 70. výročí smrti Jiřího Mahena 10–11 11/09 Poslední, Petr: Co je důležité a co druhořadé? „Květnáci“ a Herbert 12–13 01/09 Přikrylová, Kamila: Dvoji domov. Princip kruhu v prozaickém díle Jana Čepa 14 01/09 Půlpánová, Lucie: Opravdu je to tam napsané? Vztah neslyšících k literatuře a čtení 12–13 15/09 Reisinger, Vladislav: Moje pohádka 10 21/09 Řehák, Jakub: Existuje básnické myšlení? 6–7 16/09 Slíva, Vít: Moje pohádka. Princezna se zlatou hvězdou na čele 11 19/09 Správcová, Božena: Děti kapitána granta 19 07/09 Správcová, Božena: Král vysílá své vojsko 4 10/09 Správcová, Božena: Literatura není v krizi, teprve bude 3 04/09 Správcová, Božena: Milý Vladimíre Novotný 19 06/09 Správcová, Božena: Moje pohádka. Anastazius Kočkorád 11 18/09 Správcová, Božena: Pozor, blbost už kvete! 14 16/09 Staněk, Jiří: Moje pohádka. Druhý strom pohádek celého světa 11 18/09 Šmídová, Zdena: Modernizátoři a pokusníci. O festivalu Opera 2009 a knize B21 14 11/09 Štengl, Petr: Malé škodlivé bytí 4–5 21/09 Štolba, Jan: Glosa ke glose 8 03/09 Štolba, Jan: Joyceovský Taliban 19 05/09 Štolba, Jan: Moje pohádka 7 17/09 Štolba, Jan: Uf? Ad: Radek Fridrich: Vyjmi penis z pouzdra 14 21/09 Tomáš, Jiří: Ad Tvar č. 5/2009, k recenzi Martina Machovce 13 07/09 Topinka, Miloslav: Útočiště řeči 8–9 10/09 Tošková, Kateřina: Krátké, absurdní, jiné. Mikropovídky a Patrik Linhart 6–7 12/09 Trávníček, Jiří: Freudovské přechnutí? 10 03/09 Urza, Milan: Moje pohádka. Pohádka o Květuše 11 21/09 Valach, Milan: Chvála intolerance 8–9 08/09 Vaniček, Jakub: Kde leží jádro sporu? K polemice Král–Trávníček 13 12/09 Vaniček, Jakub: Krize? Kritika? Dějiny? 6–7 08/09 Vaniček, Jakub: Radikální ismy po dvaceti letech 6–7 20/09 Vaniček, Jakub: Tíráda o barevném smetí 8–9 14/09 Vejlupek, Miroslav: Internetová edice hostů do pátého ročníku 3 02/09 Veverka, Milan: O Bohumilu Marčákovi 14 03/09 Vodička, Libor: Koho omyly a či chyby? 10 13/09 Wagnerová, Alena: Dopravní přestupky Karla Baumanna 8–9 18/09 Whitton, Hana: Letos klidněji. Jednašedesátý Frankfurtský knižní veletrh 10 19/09 Zemčíková, Kateřina: Burnsománie ve Skotsku 10 12/09 Zizler, Jiří: Moje pohádka 11 18/09 Změlík, Richard: Na okraj Macurova teoretického odkazu 14 08/09 Rozhovory Brázda, Pavel 1, 4–5 13/09 Ctibor, Pavel 1, 4–5 16/09 Hájková, Zuzana 9 15/09 Hesová, Alena 6 07/09 Hocek, Jan 10–11 10/09 Josek, Jiří 1, 4–5 02/09 Kahuda, Václav 1, 4–5 17/09 Kovářík, Mirek 1, 4–5 09/09 Linhart, Patrik 1, 4–5 12/09 Macurová, Alena 1,4–5 15/09 Matoušek, Ivan 1, 4–5 01/09 Popov, Alek 8–9 09/09 Reisinger, Vladislav 1, 4–5 08/09 Szpuk, Roman 1, 4–5 05/09 Šourek, Petr 1, 4–5 19/09 Tiskařský šotek 1, 4–5 21/09 Typlt, Jaromír 1, 4–6 04/09 Urza, Milan 1, 4–5 18/09 Veselý, Aleš 12–13 05/09 Vladislav, Jan 14 06/09 Zákupa, Richard 12–13 14/09 Zizler, Jiří 1, 4–5 11/09 Zmeškal, Tomáš 1, 4–5 06/09 Ankety Příběhy Josefa Kocourka (úvod Michal Jareš, do ankety přispěli Jaromír Typlt, Tašo Andjelkovski, Jakub Řehák, Viktor Šlajchrt, Vít Ondráček, Jan Dvořák) 6–9 02/09 V literatuře je víc místa, než se zdá. Anketa o časopisech (úvod Michal Jareš, do ankety přispěli Jana Horáková, Jiří Macháček, Daniel Soukup, Jiří Studený) 1, 4–5 03/09 Mít k učitelí stejný respekt jako k fotbalistovi (přispěli Petr A. Bílek, Jiří Kudrnáč, Lubomír Machala, Dagmar Mocná, Miloš Zelenka, Svatava Urbanová) 8–10 06/09 Kolik Chlestakov prohrál v kartách. Anketa o školské reformě (připravila Svatava Antošová, přispěli Petr Žák, Iva Bejčková, Radek Fridrich) 1, 4–5 07/09 Babička, stahování a drdol. Anketa mezi studenty o výuce české literatury (připravila Svatava Antošová, přispěli Tomáš Suk, Stanislav Urbánek, Tereza Verecká, Alice Prajzantová, Karel Pazourek, Radana Šatánková) 7–9 07/09 O polemice mezi Petrem Králem a Jiřím Trávníčkem (přispěli Jakub Vaniček, Petr Štengl, Jakub Řehák, Zdenko Pavelka, Ivan Matoušek, Martin Langer, Tereza Janků, Ondřej Hanus) 6–7 10/09 Před bulvárem, za bulvárem (připravila Svatava Antošová, přispěli Eva Hauserová, Miroslav Boček, Marcela Pecháčková, Ladislav Verecký) 1, 4–5 14/09	
--	--

Próza

Andrey, Martin 19 03/09
Binar, Ivan 18–19 02/09
Brožková, Veronika 16 07/09
El Chaar, Adam 16–17 05/09
Håkanssonová, Gabriella 16–17 01/09
Choroba, E. 16–17 15/09
Kipling, Rudyard 16 02/09
Kocourek, Josef 17 02/09
Koppová, Eliška 16–17 11/09
Král, Petr 16–17 04/09
Kratochvil, Jiří 16–17 17/09
Kremlička, Vít 18–19 04/09
Linhart, Patrik 16–17 12/09
Lundiaková, Hana 18–19 16/09
Princ, Štěpán 16–17 09/09
Shanfeldová, Yveta 16–17 13/09
Šourek, Petr 16–17 19/09
Špecián, Filip 16–17 03/09
Urza, Milan 18–19 18/09
Vaverka, Martin 17 07/09
Vávra, Stanislav 18–19 12/09
Zmeškal, Tomáš 18 06/09

Poezie

Bártů, Radim 18–19 17/09
Bor, D. Ž. 18 05/09
Ctibor, Pavel 16–17 16/09
Dapit, Petr 18 01/09
Diviš, Ivan 1 11/09
Dyk, Viktor 1 18/09
Fridrich, Radek 17 18/09
Gospodinov, Georgi 17 06/09
Hanus, Ondřej 16–17 10/09
Hrabě, Václav 1 09/09
Hradecký, Daniel 18–19 10/09
Hrubý, Josef 19 01/09
Hulák, Jaroslav 1 19/09
Chrobák, Jakub 19 11/09
Janota, Vít 18 07/09
Juráčková, Lenka 17 08/09
Kauer, Aleš 18 14/09
Komárková, Martina 18–19 20/09
Král, Petr 18–19 19/09
Kukaň, Jiří 1 10/09
Langer, Martin 19 12/09
Legner, Ondřej 14 10/09, 19 14/09
z Lešehradu, Emanuel 1 12/09
Lorenc, Michael 18–19 09/09
Lorenc, Zdeněk 9 09/09
Machulková, Inka 18 14/09
Malý, Radek 1 17/09
Mareček, Jiří 16–17 14/09
Matzenauer, Michal 19 15/09
Novotný, Pavel 16–17 21/09
Panty, Lam 18 21/09
Petr, Pavel 17 20/09
Pospíšilová, Tereza 18 03/09
Rákos, Petr 1 16/09
Reisinger, Vladislav 1, 16 08/09
Shakespeare, William 1 02/09
Spěváček, Jan 18 11/09
Strážay, Štefan 1 13/09
Šest slovinských básníků 16 06/09
Šilerová, Jana 16 18/09
Špecián, Filip 18 15/09
Tolstoj, Lev Nikolajevič 1 01/09
Typlt, Jaromír 1 04/09
Vinant, František 1 03/09
Vondrovic, Tomáš 1 06/09
Vyorálková, Eliška 1 15/09
Wenzl, Oldřich 1 21/09
Whitman, Walt 1 20/09

Čtenář poezie (s. 11)

Čermák, Jakub 11/09
Červenková, Jana 05/09
Děti (Lucka, Natálka, Matěj) 17/09
Košťatková, Iva 12/09
Kukal, Pavel 06/09
Matějková, Jana 08/09
Navrátil, Jiří 03/09
Šatánková, Radana 14/09
Urza, Milan 01/09
Vyorálková, Eliška 15/09

Jedna otázka pro... (s. 3)

Balaščík, Miroslav 10/09
Bauer, Zdeněk 03/09
Bělunková, Libuše 14/09
Demel, Dalibor 01/09
Dvořák, Libor 06/09
Fialová, Alena 20/09 (s. 5)
Fridrich, Radek 08/09
Hejlík, Lukáš 02/09
Ledvinková, Václava 17/09
Kotrla, Pavel 13/09
Knapp, Aleš 16/09
Křestánová, Lucie 15/09

Kuchtová, Vladka 21/09
Micková, Zuzana 12/09
Novotný, Pavel 01/09
Olša, Jaroslav ml. 05/09
Padevět, Jiří 09/09
Peňás, Jiří 18/09
Přidal, Antonín 04/09
Švec, Michal 20/09
Turna, Marek 11/09
Vaněk, Petr 07/09
Viewegh, Michal 14/09 (s. 5)
Zucker, Alex 19/09

Ejhle slovo (Michael Alexa, Svatava Antošová, Marcel Černý, Michal Jareš, Lubor Kasal, Božena Správcová, Michal Škrabal)

Čučoriedka 13/09
Dobrý den 5 03/09
Kontroverzní slovo 15 07/09
Lipodubová bučina v harmonii chodníkových obrubníků 5 17/09
Matjes 12 18/09
Moudivláček 11 05/09
Mouřenín 5 12/09
Na klubovně / v klubovně 11 09/09
Osyka 5 21/09
Pokladnička 7 19/09
Rekorytarizace 7 16/09
Řepovat 5 02/09
Šrotovné 7 10/09
Tlo 5 08/09
Uální 7 06/09

Autor Quijota Ivan Matoušek (v každém čísle na s. 15)

Knihovna – série reportáží o knihovnách v ČR (Svatava Antošová)

Benešov 12–13 19/09
Brandýs nad Labem / Stará Boleslav 12–13 08/09
Frýdek-Místek 12–13 11/09
Jičín 12–13 13/09
Kynšperk nad Ohří 12–13 18/09
Litoměřice 12–13 09/09
Plzeň 12–13 16/09
Veselí nad Lužnicí 12 18/09

Továrna na absolutno (ed. Bc. Vitold Ljaguška, Mgr. Chrobak)

Alétotaky, Jaroslav 08/09
Dvořáková, Tereza 08/09
Jenski, Anica 08/09
Glabazňa, Radek 13/09
Hložek, Ondřej 13/09
Horsinková, Žaneta 13/09
Král, Robin 08/09
Kutra, Oldřich 13/09
Machač, Filip Mnester 08/09
Masárová, Šárka 08/09
Němeček, Zbyněk 08/09
Piska, Marian 13/09
Pokrývková, Denisa 13/09
Popelka, Standa 08/09
Prošková, Markéta 13/09
Tesař, Jakub 08/09
Vašková, Gabriela 13/09
Vlach, Lukáš 13/09

reCANC (969 kritických slov Pavla Janouška; s. 3)

Abrahám, Ondřej: Domy radosti, cesty smutku 15/09
Beran, Stanislav: Hliněné dny 18/09
Brycz, Pavel: Svatý démon 08/09
Čenko, Oto: Ty nie si náš, teba zozerieme 14/09
Denemarková, Radka: Smrt, nebudeš se báti 03/09
Fendrych, Martin: Slib, že mě zabiješ 12/09
Filip, Ota: Děda a dělo 19/09
Formánek, Josef: Mluvití pravdu 01/09
Hynie, Karel: Volha 04/09
Jančaříková, Kateřina: Blues o modrém pokoji 11/09
Lan Pham Thi: Bílej kůň, žlutej drak 16/09
Moníková, Libuše: Zjasněná noc 10/09
Muška, Ladislav: Veronika vražednice 06/09
Pehe, Jiří: Tři tváře anděla 07/09
Reiner, Martin: Lucka, Maceška a já 17/09
Soukupová, Petra: Zmizet 13/09
Stránský, Jiří: Oblouk 20/09
Škvorecký, Josef – Čermáková, Viktorie: Lviče 05/09
Viewegh, Michal: Povídky o lásce 21/09
Zemančíková, Alena: Bez otce 09/09
Zmeškal, Tomáš: Milostný dopis klínovým písmem 02/09

Recenze (v závorce je uveden autor recenze)

Ajvaz, Michal: Cesta na jih (Veronika Košnarová) 21 06/09
Ancion, Nicolas: Jak správně zabíjet (Jakub Grombíř) 23 19/09
Antologie současné ukrajinské povídky (Alexej Sevruk) 20 06/09
Antošová, Svatava: Vlčí slina (Božena Správcová) 2 02/09
Antošová, Svatava: Vlčí slina (Jiří Staněk) 2 02/09
Auster, Paul: Muž ve tmě (Michal Jareš) 22 11/09
Balej, Jan – Bureš, Michal: Větvička a Ploutvička (Gabriel Pleska) 21 05/09
Balla: Cudzí (Ján Chovanec) 23 06/09
Bankovskis, Pauls: Čeka, bomba, rokenrol (Jakub Vaniček) 20 20/09
Barberyová, Muriel: S elegancí ježka (Veronika Košnarová) 21 09/09
Baričák, Pavel „Hirax“: Raz aj v pekle vyjde slnko / Kým nás láska nerozdelí: Hladania.
(Ján Chovanec) 22 07/09

Bélan, Jakub: Stín, rozplyneš se (Jakub Řehák) 20 01/09
 Benjamin, Walter: Literárněvědné studie (Vladimír Trpka) 23 19/09
 Bernhard, Thomas: Moje ceny (Ján Chovanec) 2 11/09
 Bernhard, Thomas: Moje ceny (Zdeněk Pecka) 2 11/09
 Binar, Ivan: Bibiana píská na prsty (Jana Červenková) 22 20/09
 Binar, Vladimír: Hlava žaru (Klára Kapráňová) 21 16/09
 Blanchot, Maurice: Lautréamont a Sade (Veronika Košnarová) 20 11/09
 Blümlová, Dagmar: Aloys Skoumal – ironik v české pasti (Aleš Haman) 23 20/09
 Bodor, Ádám: Návrat k sově (Jarmila Křenková) 2 17/09
 Bodor, Ádám: Návrat k sově (Martin Malenovský) 2 17/09
 Bok, Emil: Milování na deštném polštáři (Ivo Harák) 23 01/09
 Borkovec, Petr: Berlínský sešit. Zápisky ze Saint-Nazaire (Petr Odehnal) 23 09/09
 z Bratřic, Jan Jeník: Když jsem šel okolo vrat (Martin Veselka) 20 19/09
 Brodecká, Lenka: Pišťucha má problémy (Radek Malý) 23 10/09
 Brouk, Bohuslav: O pošetilsti života a smrti (Jakub Chrobák) 22 14/09
 Browne, Anthony: Úprk rozumu (Martin Malenovský) 21 18/09
 Cave, Nick: Smrt Zajdy Munroa (Jarmila Křenková) 23 21/09
 Cohnová, Dorrit: Co dělá fikci fikci (Veronika Košnarová) 20 18/09
 Compagnon, Antoine: Démon teorie. Literatura a běžné myšlení (Martin Poch) 22 21/09
 Ctibor, Pavel: Silentbloky (Jakub Vaníček) 2 13/09
 Ctibor, Pavel: Silentbloky (Miloslav Topinka) 2 13/09
 Č-mo, Sů: Píseň spadaného listí (Zdenka Heřmanová) 20 21/09
 Čan: Básně. Druhý svazek (Jiří Staněk) 21 14/09
 Čerepková, Vladimíra: Zimní derviš (Jakub Chrobák) 2 06/09
 Čerepková, Vladimíra: Zimní derviš (Michal Jareš) 2 06/09
 Debski, Lukasz: Café Szafé (Ján Chovanec) 23 16/09
 DeLillo, Don: Padající muž (Jan Jurek) 23 07/09
 Demetz, Petr: Dějiště: Čechy. Eseje. (Tomáš Kavka) 21 05/09
 Didi, Ludovit: Cigánkina veštba (Ján Chovanec) 22 12/09
 Doležal, Miloš: Bodla stínu do hrudního koše (Anna Cermanová) 2 12/09
 Doležal, Miloš: Bodla stínu do hrudního koše (Igor Fic) 2 12/09
 Donner, Christopher: Král bez zítřka (Veronika Košnarová) 20 13/09
 Durych, Jaroslav: Listy drahým (Kamila Přikrylová) 2 18/09
 Durych, Jaroslav: Listy drahým (Petr Hora) 2 18/09
 Dvořák, Jiří: Minimax a mravenec (Gabriel Pleska) 23 11/09
 Enrightová, Anne: Shledání (Pavel Horký) 20 16/09
 Fantasia [Adam Borzič – Kamil Bouška – Petr Řehák] (Karel Piorecký) 21 08/09
 Fibich, Ondřej – Řandová, Iva: Nebe studánek I. Pověstné prameny Šumavy, Pošumaví a jihozápadních Čech (Ivo Harák) 20 18/09
 Fibich, Ondřej: Prácheňský poklad III. (Ivo Harák) 22 10/09
 Fischerová, Viola: Domek na vinici (Petr Šimek) 20 16/09
 Fořt, Bohumil: Teorie vyprávění v kontextu Pražské školy (Vladimír Trpka) 21 13/09
 Fosse, Jon: Mámení (Jakub Grombíř) 23 16/09
 Fridrich, Radek: Modroret (Ivo Harák) 22 10/09
 Frühlingová, Iva: Příběhy modelek (Hana Lundiaková, Marie Lundiaková) 2 21/09
 Frühlingová, Iva: Příběhy modelek (Michal Škrabal) 2 21/09
 Göbl, Pavel: Tichý společník (Alena Fialová) 2 01/09
 Göbl, Pavel: Tichý společník (Jana Matějková) 2 01/09
 Gombrowicz, Witold: Posedlí (Jiří Koten) 20 13/09
 Gospodinov, Georgi: Lapidárium (Ondřej Hanus) 21 15/09
 Gregorová, Bára: Kámen – hora – papír (Jana Matějková) 22 06/09
 Grögerová, Bohumila: Rukopis (Ivo Harák) 2 04/09
 Grögerová, Bohumila: Rukopis (Michal Jareš) 2 04/09
 Grunberg, Arnon: Tirza (Vladimír Trpka) 21 12/09
 Hagemann, Albrecht: Fidel Castro (Jakub Vaníček) 22 18/09
 Halmay, Petr: Země nikoho (Jiří Staněk) 20 03/09
 Hauserová, Eva: Cvokyně (Eva Klíčová) 20 21/09
 Hesse, Hermann: O létání (Martin Veselka) 23 17/09
 Holman, Miroslav: Glosy veršem (Ivo Harák) 2 15/09
 Holman, Miroslav: Glosy veršem (Ondřej Hanus) 2 15/09
 Horváthová, Tereza: Max a Saša aneb Zápisky z našeho domu (Gabriel Pleska) 20 19/09
 Hrdlička, Josef: Obrazy světa v české literatuře (Aleš Haman) 22 06/09
 Hrubý, Josef: Hovory (Ivo Harák) 23 14/09
 Hutka, Jaroslav: Básně (Zuzana Zemanová) 23 03/09
 Hvorecký, Michal: Pastierský list (Ján Chovanec) 23 04/09
 Iser, Wolfgang: Jak se dělá teorie (Aleš Haman) 22 13/09
 Janésová, Clara: Oféliin hlas (Jan Hejk) 2 07/09
 Janésová, Clara: Oféliin hlas (Vladimír Krivánek) 2 07/09
 Janoušek, Pavel a kol.: Dějiny české literatury 1945–1989, IV. (Aleš Haman) 14 05/09
 Janovic, Vladimír: Jed v růži (Jiří Staněk) 23 01/09
 Jedlička, Josef: České typy a jiné eseje (Tomáš Bojar) 21 18/09
 Jedličková, Alice – Sládek, Ondřej (eds.): Vyprávění v kontextu (Vladimír Trpka) 21 17/09
 Jensi, Anica: Dnes půjdu za ženu (Ivo Harák) 23 21/09
 Jergovič, Milijenko: Sarajevské Marlboro (Jakub Chrobák) 20 01/09
 Jirous, Ivan Martin: Okuje (Igor Fic) 20 07/09
 Jirous, Ivan Martin: Rok krysy (Igor Fic) 2 05/09
 Jirous, Ivan Martin: Rok krysy (Vladislav Reisinger) 2 05/09
 Jung, Reinhardt: Bambertova Kniha ztracených příběhů (Gabriel Pleska) 21 10/09
 Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky (Michal Škrabal) 20 04/09
 Kaprál, Zeno: Hrubá mezihra (Jakub Chrobák) 23 04/09
 Katalpa, Jakuba: Hořké moře (Jana Matějková) 22 07/09
 Klobouk, Jiří: Americká žena a jiné povídky (Ján Chovanec) 20 14/09
 Kníže, Roman: Zvolání do mlhy (Ivo Harák) 22 13/09
 Koepen, Wolfgang: Tři romány (Andrea Chrobáková-Lněničková) 23 03/09
 Komárek, Stanislav: Zápisky z Orientu. Zápisky z Okcidentu (Jakub Vaníček) 21 02/09
 Kostohryz, Josef: Básně. Povídky a jiné prózy (Eva Škamlová) 22 21/09
 Kotyk, Petr: Deset tisíc změn se znovu mění. Dno všeho vrchol prázdnoty. Rozhovory a promluvy českých literátů z let 1990–1995 (Petr Šimák) 23 08/09
 Kracauer, Siegfried: Ornament masy (Michal Topor) 22 04/09
 Krajina se slovy. Slovinská poezie posledních 40 let (Hana Mžourková) 20 05/09
 Král, Oldřich: Velké učení – Doktrína středu (Lukáš Zadraba) 20 03/09
 Králík, Jan (ed.): Každý den s češtinou (Zajímavosti a zvláštnosti) (Gabriel Pleska) 21 21/09
 Kratochvil, Jiří: Slib (Aleš Haman) 2 09/09
 Kratochvil, Jiří: Slib (Vladimír Trpka) 2 09/09
 Křišťufek, Peter: Šepkár (Ján Chovanec) 22 03/09
 Kukaň, Jiří: Přechody ztracených řek (Vladislav Reisinger) 23 13/09
 Kumerdej, Mojca: Víc než žena (Hana Mžourková) 21 01/09
 Lange-Müllerová, Katja: Zlé ovce (Ján Chovanec) 21 10/09
 Lehtolainenová, Leena: Zasněžená žena (Gabriel Pleska) 21 02/09

Leikert, Jozef: Taký bol Ladislav Mňačko (Milan Jungmann) 21 19/09
 Lenderová, Milena: A ptáš se, knížko má... (Jaroslava Janáčková) 20 11/09
 Lesová, Pavlína: Dítě mlhy (Simona Martínková-Racková) 22 17/09
 Lexikon české literatury 4 (Jiří Svoboda) 22 05/09
 Libeňští psychici. Sborník básnických a prozaických textů z let 1945–1959 (Eva Klíčová) 21 13/09

Lindgren, Torgny: Norrlandský akvavit (Vladimír P. Polách) 20 20/09
 Litell, Jonathan: Laskavé bohyně (Martin Hrdina) 20 02/09
 Lorenc, Zdeněk: Kontinent nikoho (Petr Král) 9 09/09
 Lustig, Arnošt: Eseje (Martin Skýpala) 22 18/09
 Macura, Ondřej: Netopýři (Erik Gilk) 22 16/09
 Macura, Vladimír: Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře) (Petr Šimák) 20 10/09
 Maděra, Petr: Houbeles pictus (Radek Malý) 22 03/09
 Málek, Petr: Melancholie moderny (Michal Topor) 20 15/09
 Malevič, Oleg: Osobitost české literatury (Jaroslava Janáčková) 23 12/09
 Malý, Radek: Malá tma (Karel Piorecký) 21 06/09
 Mann, Thomas: Konec měšťanské epochy (Michal Topor) 21 14/09
 Martínek, Lubomír: Mýtus o Lynkeovi (Božena Správcová) 2 10/09
 Martínek, Lubomír: Mýtus o Lynkeovi (Jakub Vaníček) 2 10/09
 Matoušek, Ivan: Oslava (Aleš Haman) 2 16/09
 Matoušek, Ivan: Oslava (Božena Správcová) 2 16/09
 McCabe, Patrick: Zimní les (Martin Malenovský) 20 09/09
 McCarthy, Cormac: Krvavý poledník (Ján Chovanec) 23 17/09
 Mikš, František: Grombich. Tajemství obrazu a jazyk umění. Pozvání k dějinám a teorii umění (Eliška Těšinová) 22 02/09

Miłosz, Czesław: Svět (Michal Jareš) 22 07/09
 Moník, Josef: Psi bez rodokmenu (Erik Gilk) 21 07/09
 Mozetič, Brane: Andělé (Hana Mžourková) 23 18/09
 Mukařovský, Jan: Umělecké dílo jako znak (Jakub Flanderka) 22 19/09
 Murakami, Haruki: Konec světa (Jan Jurek) 20 04/09
 Navarová, Zuzana: Andělská počta (Zuzana Zemanová) 20 15/09
 Němec, Martin: Vana s výhledem (Milan Jungmann) 22 01/09
 Němeček, Zdeněk: Tvrdá země (Vladimír Trpka) 20 08/09
 Ohnisko, Milan: Azurové inferno (Eva Klíčová) 22 15/09
 Opelík, Jiří: Čtrnáctero prací o Karlu Čapkovi a ještě jedna o Josefu Čapkovi (Aleš Haman) 20 02/09

Oubramová, Eva: Co zbývá (Jan Hejk) 23 18/09
 Pavič, Milorad: Papírové divadlo (Petr Šimák) 21 07/09
 Petr, Pavel: Aréna Pegas (Radek Fridrich) 2 19/09
 Petr, Pavel: Aréna Pegas (Simona Martínková-Racková) 2 19/09
 Placák, Jan: Procházka sadem (Petr Šimek) 20 19/09
 Poe, Edgar Allan: Krkavec (Marek Filinger, Michaela Graeberová) 22 20/09
 Popov, Alek: Zelný cyklus (Ondřej Zajac) 23 02/09
 Příbáň, Michal: Prvních dvacet let (Alena Fialová) 23 10/09
 Puršl, Ladislav: Mločí mapa (Karel Piorecký) 21 12/09
 Rákos, Petr: Korvína čili Kniha o havranech (Klára Soukupová) 21 16/09
 Rankov, Pavel: Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy) (Vladimír Barborík) 22 11/09
 Renčín, Pavel: Městské války I – Zlatý kříž (Erik Gilk) 22 04/09
 Riedlbauchová, Tereza: Don Vitor si hraje a jiné básně (Jan Hejk) 20 12/09
 Richterová, Olga: Napříč kůrou (Jan Hejk) 20 09/09
 Rosette, Petra: Dvinitř obrácené oko (Jiří Mareček) 23 15/09
 Roth, Philip: Duch odchází (Miloš Urban) 2 03/09
 Roth, Philip: Duch odchází (Vladimír Trpka) 2 03/09
 Rousek, Rudolf: Divousův tarot (Božena Správcová) 21 03/09
 Rupp, Jan: Ostřinec (Lukáš Prokop) 22 14/09
 Rvačovský, Vavřinec Leander: Massopust (Alice Joudalová) 22 12/09
 Ryšavý, Martin: Cesty na Sibiř (Petr Šimák) 22 01/09
 Sága o Hervör a králi Heidrekovi Moudrém (Ondřej Vimr) 22 17/09
 Salava, Miroslav: Zabít se tiše (Jan Hejk) 23 08/09
 Sedláček, Tomáš: Ekonomie dobra a zla (Rudolf Kučera) 21 19/09
 Service, Robert: Soudruzi. Světové dějiny komunismu (Tomáš Kavka) 22 16/09
 Solstad, Dag: Ostych a důstojnost (Jan Jurek) 21 03/09
 Sonnenschein, Hugo: Zaběhl jsem se s toulavými psy (Ondřej Hanus) 2 20/09
 Sonnenschein, Hugo: Zaběhl jsem se s toulavými psy (Vladislav Reisinger) 2 20/09
 Staněk, Jiří: Pornofilie (Vladislav Reisinger) 21 15/09
 Straka, Josef: Kostel v mlze (Ivo Harák) 23 11/09
 Stryjová, Marie: Pokojík (Lukáš Prokop) 20 12/09
 Světlík, Eduard: Půvab poetiky (Ondřej Rychlý) 22 15/09
 Šedivý, Milan: Výběh slov (Ivo Harák) 20 05/09
 Šmaus, Martin: Židle pro Štefana (Petr Hrtánek) 23 02/09
 Špaček, Pavel: Jonáš & spol. (Jan Jurek) 20 17/09
 Šrámková, Jana: Hruškadóttir (Anna Cermanová) 21 09/09
 Šrut, Pavel: Lichožrouti (Gabriel Pleska) 21 01/09
 Štěpánová, Irena: Teréza Nováková (Jaroslava Janáčková) 22 08/09
 Štraus, Tomáš: Toto čudesné 21. storočie (Ján Chovanec) 23 15/09
 Těsnohlídek, Jan: Násilí bez předsudků (Karel Piorecký) 2 14/09
 Těsnohlídek, Jan: Násilí bez předsudků (Ondřej Hanus) 2 14/09
 Tokarczuková, Olga: Anna In v hrobech světa (Petr Šimák) 21 04/09
 Tokarczuková, Olga: Běguni (Martin Malenovský) 20 06/09
 Tokarevová, Viktoria: Pták štěstí (Veronika Košnarová) 23/09
 Topol, Jáchym: Chladnou zemí (Aleš Haman) 23 12/09
 Tučková, Kateřina: Věra Sládková: Prozaické dílo (Zuzana Zemanová) 20 17/09
 Tučková, Kateřina: Vyhnutí Gerty Schnirch (Erik Gilk) 23 20/09
 Tureček, Dalibor (ed.): Národní literatura a komparatistika (Martin Poch) 23 13/09
 Tytko, Marek Mariusz: Setkání s Jiným (Petr Šimek) 21 17/09
 Uhlířová, Lenka – Stach, Jiří: Velká cesta MALÉHO PÁNA (Igor Fic) 21 04/09
 Uri, Helene: Ti nejlepši z nás (Anna Cermanová) 23 06/09
 V souřadnicích volnosti. Česká literatura 90. let 20. století v interpretacích (Jakub Chrobák) 21 11/09

Váchal, Josef: Dopisy (Klára Soukupová) 21 20/09
 Vaněček, Arnošt: Vor medúzy (Aleš Haman) 21 08/09
 Vanovič, Július: Kronika nepriznaného času (Ján Chovanec) 23 05/09
 Veranová, Traude: Někteří chtějí vždy znovu přijít (Vladislav Reisinger) 20 14/09
 Vimmer, Michal: Bad Design (Eva Klíčová) 21 20/09
 Vojtěch, Daniel: Vášně a ideál (Michal Topor) 20 08/09
 Vojtková, Milena (ed.): František Langer slovem a obrazem (Aleš Haman) 23 05/09
 Vojvodík, Josef: Povrch, skrytost, ambivalence. Manýrismus, baroko a (česká) avantgarda (Veronika Košnarová) 22 08/09

Vokolek, Václav: Zástavy srdce (Aleš Haman) 23 09/09

Vokurková-Košková, Vladka: Dny blízké odpovědi (Simona Martínková-Racková) 21 21/09
Wernisch, Ivan: Kominické lodě (Božena Správcová) 2 08/09
Wernisch, Ivan: Kominické lodě (Michal Jareš) 2 08/09
Zahradníček, Jan: Mezi nás prostřena noc... Dopisy z vězení (Kamila Přikrylová) 22 09/09
Zbavitel, Dušan: Bengálská literatura. Od tantrických písní k Rabindranáthu Thákurovi (Olga Lomová) 23 07/09

Výlov – recenzní glosy (Svatava Antošová, Anna Cermanová, Ondřej Hanus, Ladislava Chateau, Michal Jareš, Lubor Kasal, Gabriel Pleska, Michal Škrabal; s. 19)

Baban, Džian – Mašek, Vojtěch: Pandemonium aneb Dějiny sousedství 20/09
Balvín, Jaroslav ml.: Skryté vrstvy 16/09
Bílek, Petr A. (ed.): James Bond a major Zeman 12/09
Bourdeille, Pierre de: Životy záletných dam 06/09
Brownriggová, Sylvie: Stránky pro tebe 09/09
Brutto (3x komiks) 20/09
Burian, Jan: Ženy, muži a jiné básně 11/09
Coelho, Paul: Alchymista 17/09
Cornwellová, Patricie: V ohrožení 09/09
Čejka, Josef: Hardcover 05/09
Daněk, Václav: Svěcení podstatných slov 21/09
Daneš, František: Mluvená próza i verš 12/09
Daumal, René: Mugle/Mugl 04/09
Dimitrovová, Sněžana: Devět let v pekle 02/09
Erhart, Gustav: Podél Pyrifleghetónu 15/09
Eschgfällerová, Sabine: In die ecke gesprochen / řečeno do kouta 14/09
Fallout 01/09
Gates Gill, Michael: Jak mi Starbucks zachránil život 13/09
Hlaváček, Karel: Kritiky 19/09
Horanský, Miloš: Ruce Goliášovy / Ruce Davidovy 21/09
Hornerová, Veronika: Žena Indie/Uvnitř 14/09
Hulák, Jaroslav: V hodině dvanácté 10/09
Jakovlev, Alexandr Nikolajevič: Rusko plné křížů 08/09
Jedlička, Dan: Mimoběžky 05/09
Jehlíková, Blanka: Rabin a duch moru 13/09
Ježek, Richard sr. – Ježek, Richard jr.: Sen o Miramare 07/09
Kunze, Jan: Dekadent dezert 10/09
Kutra, Radoslav: Jizvy 15/09
Lehkoživ, Radek: Příšeří se 21/09
Magincová, Dagmar: Příručka nakladatelského redaktora 13/09
Málková, Iva – Rehák, Daniel: Osobnost a dílo Viléma Závady v bibliografických datech 06/09
Maršálek, Michal: Z člověka oči 10/09
Müller-Stahl, Armin: Hannah 04/09
Nikkarin: 130. Odysea 20/09
Paul, Jan: Deník pošetilého milence 07/09
Petr, Pavel: Ve spánku sluncem jsi voněl 21/09
Podněcování a trest. Téměř další hra Václava Havla 17/09
Procházka, Arnošt: Torsa veršů – torsa prosy 19/09
Riedlbauch, Jan: Zelená bříza / Zpěvy pro otce – Obrazy / Krajiny / Hry 21/09
Rivai, Marie: Pozdní vyznání 21/09
Rybárová, Petra: Láska je obřezaná děvka 14/09
Sborník prací o Cenu prof. Antonína Voráčka 06/09
Sedláček, Dušan: Modrý meč 03/09
Silesius Angelus: Cherubský poutník 19/09
Steinová, Dagmar: Vzpomínání 08/09
Stibor, Vladimír: Proniklec 21/09
Švermová, Marie: Vzpomínky 08/09
Toulcův dvůr 18/09
Urbánková, Dagmar: Ta hlava větru vypadá jako pes 05/09
Vaculík, Ludvík: Petr má medvěda nebo co 03/09
Vilém, Hynek: Dobrý pejsek pro kokínko přeskočí i přes hovínko 03/09
Vokolek, Václav: Obrysy a obzory 11/09
Vrba, Mojmír: Zatloukat hřebíky do vody 05/09
Witthedová, Jana: Zastavení v hloubce času 06/09

Z Modrého baru – recenzní glosy o časopisech (Božena Správcová, Michal Škrabal) 15 04/09

Bez servítků (sloupky Svatavy Antošové) 01/09, 03/09, 04/09, 07/09, 09/09, 11/09,13/09, 15/09, 16/09, 19/09, 21/09

To na jazyku (sloupky Gabriela Plesky) 02/09, 05/09, 06/09, 08/09, 10/09, 12/09, 14/09, 17/09, 18/09, 20/09, 21/09

Zahraniční aktuality

Francouzské okno (Ladislava Chateau, Zdena Šmidová, Petr Feyfar – v každém čísle)
Jihokorejské rýžoviště (Jaroslav Olša jr.) 9 03/09
Severní vítr (Ondřej Vimr) 13 04/09
Polské zloto (Štěpán Balík) 7 08/09, 9 10/09, 13 21/09
Baltské šproty (Michal Škrabal a Naděžda Slabihoudová) 17 11/09
Anglický čaj (Hana Whitton) 12 17/09

Občas neškodí vrátit se úplně na začátek

Anketní otázka: K čemu je vám dobré umět číst?

(připravili a fotografovali Dalibor Demel a Pavel Novotný)

Anette Kriegerová, manažerka nakladatelství Klett Verlag 9 08/09
Donovan Whalen a Mikuláš Whalen 11 17/09
Eliška Stráníková 13 15/09
Eliška, kunsthistorička a Jeník, učitel 7 21/09
Eva Šliková, prodavačka luxusních psacích potřeb 9 07/09
Jakub Novák, učitel matematiky a fyziky 11 16/09
Jan Masařík, projektant osvětlení 9 19/09
Jan Příhoda, důchodce 7 06/09
Jim a Mirek, městští počišťovači 9 11/09
Jiří Novák, majitel studia Tsunami Tattoo 9 13/09
Josef Švarc, reportér ve výslužbě 11 09/09
Maty, trenér thajského boxu 8 01/09
Milan, mechanik, opravář, turbínový technik, t. č. bezdomovec 8 02/09
Milan, nezaměstnaný 10 14/09
Miloslav Lelek, vrátný 9 04/09

Monika Jersáková, prodavačka obuvi 11 10/09
Natálie Syčevská, účetní, uklízečka 7 03/09
Petr Vondráček, automechanik 9 05/09
Radek Svoboda, houslista 7 20/09
Stáňa Svítková, cestovatelka 9 18/09
Zuzana, studentka 7 12/09

Obrázky z přítmi zámeckých knihoven (Luboš Antonín; s. 14 nebo 15)

PaTvar (Ivo Fencel, Jakub Grombíř, Láďa Janovec, Michal Škrabal, Honza Vejražka, s. 24)

Bernardinová, Eva: Kluci, holky a Stodůlky 12/09
Čech, František Ringo: Můj boj 02/09
Hamblyová, Barbara: Kráska a zvíře 10/09
Hrníčková poezie 14/09
Golonovi, Anne a Serge: Angelika v Quebecu 01/09
Jakes, John: Sever a jih 17/09
Krásnohorská, Eliška: Svěhlavička ženuškou 06/09
Krátký, Radovan: Pojďte s námi dělat satiru 13/09
Lanczová, Lenka: Superkotata 03/09
Navrátil, Antonín: Dvojník 05/09
Pludek, Alexej: Tudy chodíval Ječmínek 18/09
Ripleyová, Alexandra: Scarlett 07/09
Seymourová, Joan: Věčná Ambra. Volné pokračování 11/09
Smithová Lummys, Harriet: Polyanna se vdala 09/09
Smudek, Bedřich: Mrazík 21/09
Stalin, J. V.: Marxismus a otázky jazykovědy 15/09
Stanislav, Karel: Cesta do života 08/09
Vavris, Hugo: František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese 20/09
Vlasák, Rudolf: Židáček Leo 16/09
Warrison, R.: Zelená paruka 04/09
Western, William E.: Rýžový klas 19/09

Poslední rozptýlení (rubrika o hrobech; Vladka Kuchtová; s. 24)

Arbes, Jakub 03/09
Cimrman, Jára 21/09
Čech, Svatopluk 02/09
Dvořák, František Xaver 08/09
Hašek, Jaroslav 17/09
Havlíček, Karel 13/09
Heřmánek, František 11/09
Hněvkovský, Šebestián 18/09
Jirásek, Alois 14/09
Jungmann, Josef 20/09
Kafka, Franz 12/09
Klostermann, Karel 19/09
Macek, Antonín 15/09
Mácha, Karel Hynek 07/09
Němcová, Božena 10/09
Rettigová, Magdalena Dobromila 05/09
Rollerová, Marie 16/09
Štyrský, Jindřich 06/09
Tyl, Josef Kajetán 09/09
Walker, Jiří 04/09
Zeyer, Julius 01/09

Hrajeme za dobrou práci

Erbové, Karle 3 21/09
Jehličkovi, Václavu 3 06/09

Literární život a nekrology (v číslech různě, např. formou glos pod fotografiemi, zde uvádíme jen obsírnější zprávy)

Haman, Aleš: Jan Řezáč (nekrolog) 3 18/09
Haman, Aleš: K osmdesátinám Milana Jankoviče 17 14/09
Holub, Norbert: Jevtušenko po dvaceti letech opět v Praze 3 10/09
Jareš, Michal: Státní cena pro Zdeňka Rotrekla 19 19/09
Jareš, Michal: Za Janem Vladislavem (nekrolog) 14 06/09
Jareš, Michal: Za Jaromírem Hořcem (nekrolog) 19 21/09
Jareš, Michal: Zemřel Pavel Verner (nekrolog) 3 07/09
Langer, Martin: Miroslav Zikmund 14 04/09
Manifest. Velbloud ke hvězdě listopadu 7 20/09

Výtvarný doprovod čísel

Brázda, Pavel 13/09
Chlupáč, Miloslav 01/09
Krhutová, Eva 16/09
Langer, Martin 14/09
Laštuvková, Markéta 17/09
Loch, Aleš 08/09
Ondráček, Vít 02/09, 06/09
Píkous, Jiří 09/09
Píkous, Šimon 04/09
Rousek, Rudolf 03/09
Rudinská, Libuše 12/09
Svět v obrazech Jana Amosa Komenského 07/09
Ščigol, Michail 20/09
Šlenger, Karel 10/09
Tiskařský šotek (Viktorie Rybáková, Vít Ondráček, Martin Tomášek, Pavel Kreml) 21/09
Veselý, Aleš 05/09
Český znakový jazyk 15/09

S úctou (glosy různých autorů) (s. 3)

Oznámení (s. 23)

Výročí (s. 24)

Zlá ovce (Michal Jareš) (s. 24)

Zlá ovce – vánoční bonus 21/09, s. 8

Výpisky (obsírnější citace)

Zasláno

Errata a ostatní redakční glosy

kráska /2

Dr. Zrzavý zaplatí, restaurátér poděkuje, pes u dveří měkce olízne modrý čtvereček na podlaze a spí. Je podzim, kdy blatouchy podruhé rozkvetou jako z jara, snad jenom na den, na dva. Na dotek zraku. Pro trochu lásky. A pak budou všechny pokladnice, kde květiny kupují svou zlatou krásu, vyčerpány a bude konec všemu. Bude se tak lehce umírat, až nebudeme mít co opouštět.

Dr. Zrzavý sedí na balvaně.

Balvan je studený a ostrý. Z údolí cukrářského města sem vonějí suchary a chladnoucí čokoláda. Vstane a pomalu jde po severním svahu k tomu městu v údolí vůně. Vrána, poplašená jeho lidstvem, vznese se jako černý prapor. Vedle na poli dohlodává vyhublý zajíček poslední jetelový květ barvy karminové. (Jarmila jela právě po vsi dolů v bílých šatech a bylo to tak krásné.)

Lékař došel vedle čtrnácti zastavení křížové cesty až ke studnici se zázračnou vodou. Socha mrzáka na klíně uzdravujícího. Na schodech už seděl žebrák s ryšavými vousy a pil z klobouku. Na podzim se všechno pozlacuje; i ústa i dna řek; až do nich poslední list napadá, budou vyzlacená jako klenoty. K němu si nesedne. O čem by spolu hovořili?

A jde dál po cestě k Ploučnici. Potkává kříž za křížem. Osmdesát Kristů se svíjí na dřevěných hvězdách, mlynáři, kteří po třiatřicet let mleli zdarma celému světu, jak byla smlouva mezi hadem a ženou, přibíjí bolestně na těžkých lopatách svých větrných mlýnů. Do ran zarostl mech. Vyronil jediný květ a vysypal pyl. Mlynáři umrou až na podzim, až pozdě v listopadě –

Nepříliš daleko zahvízdal vlak, strojvůdce zastavil, aby pojedl. Ale doktor Zrzavý to všechno nechápe; má doma ženu, která mu nenáleží, je to Olga Neffová; její řasy jsou nesmírně dlouhé, ořechově hnědé oči ho po každé uměly pokořit a nikdy nevyhrál; neví už, jak se má žít, a žít se přece musí, máme-li v rukou sílu a řadu pacientů, kteří spíše ošetřují doktora svým něžným chováním, než on je, ach ano, žít se musí, protože on, dvaatřicetiletý muž, jemuž se místy šedivý vlas a ruce nepatrně zachvějí obavou před smrtí, nesmí se vrhnout pod vlak nebo se otrávit jako žena. Jeho myšlenky mají systém a řádné rozměry, jeho sny plují při samém srdci a od země se nikdy nevzdalují příliš daleko.

Sedne si do šedého trávníku, hlavu položí do dlaní a dovolí myšlenkám, aby stékaly do úst a po kravatě až k zemi. Je celý jedinou myšlenkou. Kdyby ta myšlenka uměla na sebe vzít podobu ženy, byla by to Olga Neffová.

Křížek na špičce kostela byl rezavý. Mech zlatověl a schnul. Podzimní růže voněly. Vandrak se zvedl a plížil se za lékařem. Věděl už podle jeho kroků, že bude brzy spát. Žebrák se nebojí ani vraždy. Je to život, který se věčně potácí mezi odpuštěním a zločinem. Trest nebolí, jenom dovoluje přemýšlet –

Sladká atmosféra Lomnice stoupala výš a výš. Úředníci, rozrušení láskou, zapomínali uzavřít láhve s alkoholem, jimž omamovali perníková srdce budoucím milencům, alkohol vyprchal, suchary se rozpadly, vůně se rozptýlily a vznesly k nebesům, vůně pečiva se roztekla celým údolím, sledujíc spád Jizery, aby našla moře –

Vůně omámily lékaře. Usnul.

I perníková srdce ve výkladních skříních se rozlomila, obrázky se odlepily a lásky byly marné.

Vandrak hbitě okradl lékaře, odplížil se podle devíti křížů do vesnice, zapískal na vlak a zmizel. Žoldněři ve výklencích křížové cesty se tomu posmívali, paní Veronika vstala od nohou Ježíšových a podávala mu kapesník. Kristus mlčel a přendal

dřevo kříže na druhé rameno. Bílé továrny se zrcadlily v tekoucích hladinách, tovární služby s kartáči v rukou a s obnaženými koleny lezly po řekách a čistily tyto obrazy. Na Krkonoších kvetly obláčky a z pramenů Labe pily dvě světlovlasé Němky s perlami ve vlasech. Komíny se chvěly jako tykadla. Na letecké trati Praha–Vratislav plul odpolední dvojplášník. Na návrších seděli malíři a kolorovali krajinu. Sedláci orali maková pole, zastavovali se uprostřed, napájeli voly a z jejich sépiových hřbetů po kusech dobývali měď. Elektrotechnici na stožárech jiskřili jako rakety, hudebníci tiskli ke rtům trubky, aniž hráli. Na novopackém náměstí se pod mladou lipou zastavila studentka a divila se, že už listí padá. Jasany vstříkly poslední kapku zemských šťáv do své koruny, jako by měly ještě vyživit jeden květ. Do zázračné studně spadla mrtvola černého motýla. Okraje křídel už žloutly. Na podzim se všechno pozlacuje a všechny hříchy se odpouštějí.

Jde se přece spát anebo umřít, a to je stejné –

Lékař se probudil chladem.

Byl už soumrak. Kravata se vznášela ve vzduchu. Kabát byl rozepjatý. Kapsa obrácená a vedle studnice ležel zapomenutý klobouk žebrákův.

V Lomnici, městě cukrářském, smetišti chudých horských tkalců a nemocných šiček kapesníků, obuvníků, jimž konkurence běře života, kresličů písma a cihlářských dělníků, v sídle špatných kněží a řeholnic, mezi slévárnami, zelinářskými krámkami a strojírnami, na bledém kluzišti smíchu a bídy, šel po náměstí člověk, hledající žebráka. Volal do všech dveří, zvedal mříže všech mnohookých kanálů. Sochař vedle továrny dr. Rohana převrátil sochu, posadil se na ni a smál se. Žena, která běžela s modrou pleškou pro mléko, cosi tušila a schovala se. Cukráři v bílých pláštích postavili se do dveří krámů s rozpálenými pánvemi a byli by mu propálili srdce, kdyby se byl odvážil hledat zloděje v jejich bonbónech a trubičkách. Když doběhl na nádraží, neprodali mu jízdenku; neměl peněz. Prosil – neodpověděli mu. K večeru zešlél.

A právě za soumraku toho dne dotiskli ve velkém grafickém závodě pařížském podobiznu paní Guillotové a vložili ji mezi listy mezinárodního časopisu jako přílohu –

Posledního srpna.

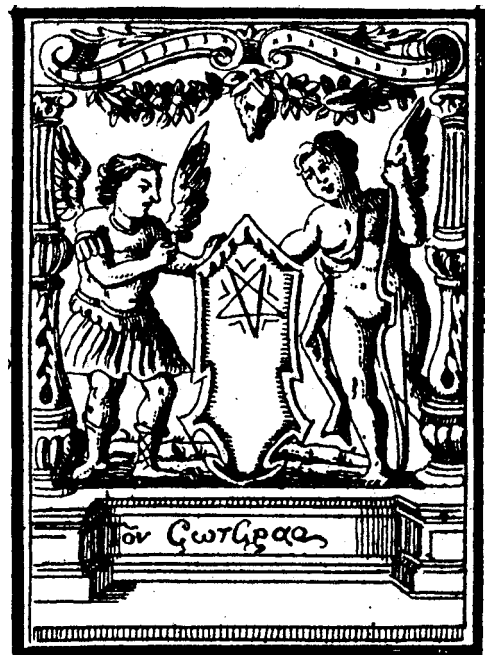
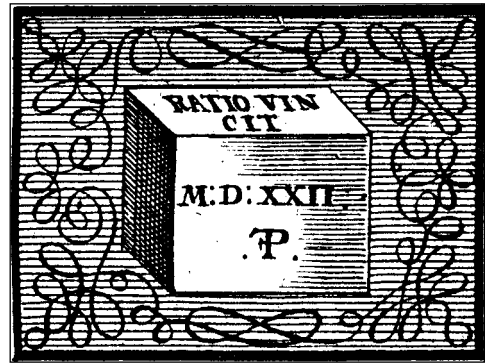
Barva zlata se pomalu prodírá k povrchu stromoví, mědirytina léta se pomalu taví v okrový bronz podzimu. Dnes dáme sbohem láskám, které rozkvétaly v květnu, dnes se rozloučíme s řekami, ve kterých jsme smáčeli svá kaštanová stehna, obávající se o bílou nevinost svých klínů, dnes naposledy navštívíme stín temné rokle, abychom v ní hledali samotu léta; dnes položíme polovinu snů potichu vedle laviček v rozechvělém parku, na slunné skalní plošině dáme sezobat holubicím a čápům, až potáhnou z Baltu do Egypta, poslední zbytky vložíme do bílé obálky a pošleme za nimi jako dar. Dnes odplyne srpen jako dlouhá loď, po jejíž žhavé palubě jsme došli až na záď, a už stojíme u samého zábradlí a díváme se, jak se loď pod našima nohama zvolna posunuje dál a dál po proudu veliké řeky, aniž se sami účastníme tohoto velkolepého pohybu.

Najednou se k nám vrátí řada minulých měsíců, slyšíme květen, nesený bzukotem čmeláků, vidíme červen, připíchnut na šatech městských slečinek jako červenou vstupenku do sálu radosti a lásky, červenec hladí tváře a pudruje je pylem stolistých růží – a vzpomínáš si na dlouhé osiny ječmene nebo na dlouhé štětky kamzíků. Teď

bys jenom sebral vytrhané listky kalendáře a vlepoval je znovu a našel bys všechny prohýřené neděle a zasněné pondělky, kdyby vítr byl neroznesl minulost tvých dnů do temna zapomenutí, kam nám nesmí být dovoleno vejít.

Kapesník z vlaku domává, ruka jej nedrží dosti pevně, vysmekne se, klesne vedle trati na malou pěšinku jako první sníh. Hostitelky najednou ustrnou, neboť nádoby s kořením, vůni a příchutěmi jsou prázdné, letní hosté se stanou nepříjemnými motýly, které milujeme jednotlivě a nenávidíme v tlupách, opustí nás s náručemi jeřabin a divokého bezu, aby si je doma zavěsili na vyhaslé lampy ložnice, opustí nás vlaštovky a jiřičky, vlaštovky vzletnou mezi hvězdy a vykrvácejí tam, jiřičky zamíří k Itálii, a ony to budou, které nám odloudí veselá rána a vlnidné soumraky, kdy sedíme na zápraží a podle výšky hmyzu soudíme na krásu budoucího dne. Po polích přejde koroptev a celé strniště se stane letištěm jejích křídel, na mezi žlutne tráva, na střeše žlutne bílý holub, na řece žlutne leknín, na ústech žlutnou slova, na ruce žlutnou stříbrné prsteny. Nádraží jsou plná letních hostů, tváře se rychle ještě pudrují, z vlasů se rychle vyčesává vůně samoty, hřeben uvízne, ruce nahmatají květ, jirina se zahodí; není třeba památek, vlak se už blíží, není kdy schovat hřeben, dav se řítí do vagónů, konec procházek, konec volnosti, konec žízní a hladu, konec léta. Vzpomínky se zahodí, radost se vrátí, srdce si jenom vzdychne. Vlak z hor sklouzne do nížiny. Ale tady, mezi Sněžkou a východem, zůstane celá krajina, jako by už nebylo vagónů pro těch několik hor a stromčeků, které ji povznášejí k nebi. A já vím dobře, že u nohou jedné pražské slečny, mezi stěnou vozu, jejími kotníky a protější lavičkou, bylo dost místa i pro tu krajinu i pro těch několik dní léta, které nám zbývají jako závěs, který už vlastně nepatří k nábytku. Krajina vyroní několik kapek síry. Na staropackých horách rozkveté jiva. Letos už podruhé. Jednou ty bílé květy lámeme, když láska začínala, podruhé se na ně jenom teskně díváme, všechno minulo tak krátce, a tak dlouze se to musilo žít, a i když jiva dvakrát rozkvetla a dvakrát bylo možné nastavit ruce jejímu pylu a oči její kráse, přece jenom jedenkrát byl polibek první a krásný. Kamsi dál do hor běží

Josef Kocourek

Signety, viz str. 9

vítr, hledaje úžlabinu, aby se do ní svinul jako šedivý pes. Je čas, kdy každý hledá něco, s čím by se rozloučil. Někdo opouští odznaky léta, slunce, plovárny, zakotvené u zelených kamenů, napjaté pod souhvězdím labutě, pěšinky, běžící rovnoběžně k místům lásky, samoty, obtěžkané vzpomínkami a tichem, hory, na jejichž temena ses musil vyšplhat, abys viděl do očí dívce v údolí, kopečky v poupatech, kopečky tak nepatrné, že se jim posmívají, někdo teskní po jaru, po konvalinkách a výletech v osobním autu, zahradníci smutně hledí na šípové keře, které zbytečně očkovali, růže jsou bezlisté, větve opadávají, život se přisává k podlaze skleníku.

(pokračování příště)

EJHLE SLOVO

ZADEČEK

Zásadně jsem se odmítal vyjadřovat k tématům, která v tomto časopise dosud právem zůstávala tam, kam patří, v pozadí. Když se ale před nedávnem v č. 19/2009 a právě v této rubrice objevilo pojednání kolegy Jareše o takzvané pokladničce, tedy o veřejně odhalovaném počátku úsečky oddělující levou a pravou hýždí, rozhodl jsem se, že ani já už děle nebudu mlčet. Nakonec i proto, že jak se dozvíte níž, mohl bych zůstat posledním slušně vychovaným člověkem na zemi, protože o zadečku už mluvím i ty nejlíp vychované dámy v časopise vedeném Magdalenou Dietlovou. Pro jistotu ale začneme opatrně, ne tam, kde nohy končí, ale zhruba v jejich polovici.

Má pravdu Pavel Eisner, když v *Češtině poklepem i poslechem* praví: „Muž může mít jen koleno. Žena buď kolínka nebo kolena, podle toho.“ Je to pěkný postřeh. Věřím, že už tenkrát mohlo totéž platit analogicky i o zadku a zadečku, muž může mít jen zadek, žena zadek, nebo zadeček, podle toho. Avšak doba Pavla Eisnera nepřála otevřeným hovorům o sedacích ústrojích. Natož psaní o nich. A tak můžeme pochybovat, tak nevíme.

Zdá se mi ale, že to není víc než dvacet let, kdy setkání se *zadečkem* někde v psaném textu znamenalo jediné dvojí: buď listujeme v poučném povídání o kojencích a batolátech, nebo v učené rozpravě o batolcích či jiném hmyzu. Jiné zadečky nebyly oficiálně známy.

Samozřejmě, existuje zapovězená literatura, literatura žel mizerná a opatlaná, kde se daří zadečkům a jiným zdrobnělinám, ouškům, prstíkům, lasturkám; kde všechno dámské je deminutivní a vše mužské musí být olbrímí, nejlíp s koncem obtěžkaným augmentativní příponou, řekněme pádným *-ák*.

Dnes se ovšem se zadečkem potkáte na veřejnosti běžně: v tramvaji, obchodě, v lékárně. Jsou tu reklamy na přípravky a přístroje pro formování zadečku, existují diety a krémy na zadeček. Ovšemže se mně to zdá na hlavu.

A tak kudy chodím, přemýšlím, co jsou kruci ženské za plemeno, když i ty, jež světem vládějí zadnici zvící almamy, se rády nechávají přesvědčit, že mají zadeček. Volám s dítětem, znáte ho všichni z pohádky: Zadeček je nahý!

Gabriel Pleska

podříznutá slepice

Hispanoamerická literatura je v české kultuře spíše na okraji zájmu a díla autorů této literární oblasti se k běžnému čtenáři dostávají jen zřídka. Přitom již na konci 19. století a především na začátku století minulého žil a tvořil neprávem opomíjený uruguayský spisovatel Horacio Quiroga (1878–1937), který si oblíbil okouzující panenskou přírodu na pomezí argentinské pampy a pralesa; do jejího rámce umístil strhující příběhy lidí, kteří přes svou vůli a statečnost nejsou někdy schopni překonat nebezpečí, jež na ně v každodenním zápase číhají.

V roce 1917 vydává Quiroga svoje první velké dílo *Povídky o lásce, šílenství a smrti* (*Cuentos de amor, de locura y de muerte*). V některých povídkách je patrný vliv Edgara Allana Poea. Následujícího roku vyšel známý soubor povídek pro děti *Pohádky z pralesa* (*Cuentos de la selva*; čes. 2009, přel. Barbora Vázquezová; 1960, přel. Ada Veselá), jehož hrdiny jsou lesní zvířata, jednající a myslící jako lidé.

Čtyři debilní synové manželského páru Mazzini-Ferrazových celý den vysedávali na lavičce na dvoře. Jazyky měli vypláznuté, hloupě se dívali před sebe a s otevřenou pusou rytmicky pokyvovali hlavou. Hliněný dvůr na západě uzavírala cihlová zeď. Lavička, kde nehybně seděli s pohledem upřeným na cihly, se nacházela pět metrů rovnoběžně od zdi. Protože slunce zapadalo za zídskou, měli za soumraku idioti zábavu. Nejdřív přitáhlo jejich pozornost oslepující světlo, jejich oči postupně ožívaly, nakonec se začali hlučně smát, až jim dychtivým veselím zčervenaly tváře. Hleděli na sluníčko se zvířecí radostí, jako by to byla nějaká potrava.

Jindy seděli v řadě na lavičce a hučeli dlouhé hodiny jako tramvaj. Z obvyklé netečnosti je vytrhávaly silné zvuky, to pak běhali po dvoře, kousali se do jazyka a bučeli. Většinou však seděli jako přilepení na lavičce, v jemné otupělosti svého idiotismu. Nohy jim nehybně visely a kalhoty si promáčeli lepkavými slinami.

Nejstaršímu bylo dvanáct a nejmladšímu osm. Jejich špinavý a zanedbaný vzhled jasně dával najevo, že jim chybí jakákoliv mateřská péče.

Nicméně i tito čtyři idioti kdysi bývali radostí svých rodičů. Tři měsíce po svatbě zaměřili Mazzini s Bertou svou omezenou lásku muže a ženy, ženy a muže na mnohem životnější budoucnost – na dítě. Vždyť jaké větší štěstí může potkat dva zamilované než čestné posvěcení jejich lásky, osvobozené od nízkého sobectví vzájemné náklonnosti bez vyššího cíle, a co je pro lásku samou horší, bez možných nadějí na přetrvání?

Tak to cítili Mazzini a Berta, a když se čtrnáct měsíců po svatbě narodil jejich první syn, věřili v naplnění svého štěstí. Dítě rostlo do krásy a radosti až do věku osmnácti měsíců. Ale ve dvacátém měsíci ho jednou v noci přepadlo strašné křečovitě trháni a následujícího rána už nepoznalo, kdo jsou jeho rodiče. Doktor ho vyšetřil s profesionální péčí, viditelně hledal příčinu choroby v nemocech rodičů.

Po několika dnech ochromené dětské údy znovu nabyly schopnosti pohybu; ale inteligence, duše, ba i instinkt byly nenávratně pryč; stal se z něho úplný idiot, uslintaný, nesamostatný, navždy mrtvý na matčině klíně.

„Synu, můj milovaný synu!“ vzlykala žena nad děsivou troskou svého prvorozeného syna.

Zničený otec doprovodil doktora ven.

„Vám to mohu říct; myslím, že je to ztracený případ. Hoch by se mohl zlepšit, dát se vychovat v mezích idiotismu, ale nic víc.“

„Ano!... ano! ...“ přitakával Mazzini. „Ale řekněte mi: Myslíte si, že je to dědičné, že...?“

„Co se týče dědičnosti z vaší strany, už jsem vám to řekl, když jsem viděl vašeho syna. Ohledně matky... je tu jedna plíce, která nedýchá dobře. Nevidím nic víc než trochu těžký dech. Nechte ženu dobře vyšetřit.“

Zneklidněný Mazzini zdvojnásobil lásku k synovi, tomu maličkému mrzáčkovi, který platil za prostopášnosti svého dědečka. Stejně tak musel stále utěšovat a podpo-

rovat Bertu, zlomenou nezdarem prvního mateřství.

Je přirozené, že manželé vložili veškerou lásku a naději do druhého potomka. Narodil se, jeho zdraví a čistota úsměvu znovu zažehly vyhaslou budoucnost. Ale ve věku osmnácti měsíců se opakovaly stejné křeče jako u prvorozeného a následujícího rána se dítě probudilo dementní.

Tentokrát rodiče upadli do hlubokého zoufalství. Jejich krev a jejich láska je prokletá! Hlavně jejich láska! Jemu bylo osmadvacet let, jí dvaadvacet, a celá jejich vášnivá něžnost nedokázala stvořit atom normálního života. Už nežádali více krásy a inteligence jako u prvorozeného; ale syna, syna, jakého mají všichni!

Znovu vyšlehly plameny trpící lásky, bláznivá touha už jednou konečně vykoupit posvátnou něhu. Narodila se dvojčata a opět je potkal stejný osud jako jejich starší bratry.

Přes ohromnou hořkost však Mazzini a Berta se svými čtyřmi syny soucítili. Museli je vyrvat z limbu nejubožejší zvířekosti, ne již jejich duše, ale aspoň narušené pudy. Synové neuměli polykat, pohnout se z místa ani si sednout. Nakonec se naučili chodit, ale naráželi do všeho, protože si neuvědomovali, že jim v cestě stojí překážky. Když je myli, řvali, až se jim obličej podléval krví. Oživali pouze u jídla, když viděli trpytivé barvy nebo slyšeli hřmění. Tehdy se smáli s jazykem visícím na bradě a z úst se jim valily potoky slin, sálala z nich zběsilá zvířecí zuřivost. Měli i určitou schopnost nápodob; více toho však manželé se svými syny nedosáhli. S dvojčaty jako by skončilo hrůzostrašné pokolení. Avšak po uplynutí tří let si manželé opět vroucně přáli další dítě, věřice, že dlouhá doba zahladila osudové předurčení.

Očekávání se nenaplnovalo. A v zoufalství horoucí touhy kvůli neplodnosti zatrpkli. Do té chvíle cítili vinu za bídu svých synů oba rovným dílem. Avšak zoufalost z nemožnosti vykoupení při pohledu na čtyři zvířata, jež spolu zplodili, vyvolalo naléhavou potřebu svalit vinu na ostatní, což bývá zvláštní dědictví podřadných srdcí.

Začali se změnou zájmen – už ne *naše* děti, ale *tvoje* děti. A protože kromě nadávek přibyla zákeřnost, atmosféra manželství plíživě houstla.

„Zdá se mi,“ řekl své ženě jednou večer Mazzini, když vstoupil do místnosti a myl si ruce, „že bys měla držet kluky víc v čistotě.“

Berta pokračovala ve čtení, jako by nic neslyšela.

„To je poprvé,“ odpověděla po chvilce, „co tě vidím starat se o tvoje syny.“

Mazzini nepatrně pootočil hlavu a pohlédl na ženu s nuceným úsměvem:

„Měla jsi na mysli naše syny?“

„Dobře, naše syny. Je to tak lepší?“ vzhledla k němu.

Tentokrát se Mazzini vyjádřil jasně:

„Doufám, že nechceš říct, že je to má vina?“

„Ach, ne,“ pousmála se Berta, velicebledá, „ale moje také ne, předpokládám! ... Ještě to tak,“ šeptla.

„Ještě to tak co?“

Horacio Quiroga

V následujících letech se Quiroga v Buenos Aires, kam se přestěhoval, účastnil literárních kroužků proslulého argentinského básníka Leopolda Lugonese a se svým přítelem, uruguayským spisovatelem Enriquem Amorimem, založil literární skupinu Anaconda. V tomto období byl literárně velice plodný a provázel ho úspěch. V roce 1921 část povídek vyšla v anglickém výboru ve Spojených státech, v roce 1925 další výběr v Madridu a v roce 1927 vznikla francouzská verze v Paříži. První český výbor v překladu Jana Jetmara vyšel už roku 1910 v *Ottově nakladatelství* v Praze. Česky dále vyšel výbor z povídek *Návrat Anacondy* v překladu Jiřího Rausche v roce 1978 v *Odeonu*.

Svou poslední knihu *Na onom světě* (*El más allá*) vydal Quiroga v roce 1935, dva roky před dobrovolným odchodem ze života, k němuž se rozhodl po zjištění, že trpí nevléčitelnou rakovinou prostaty.

M. T.

„Jestli je to něčí vina, tak ne moje! Rozumíš? To jsem ti chtěla říct.“

Manžel se na ni zadíval s brutální touhou urazit ji.

„Nechme toho,“ řekl a osušil si konečně ruce.

„Jak chceš, ale jestli chceš říct...“

„Berto!“

„Jak chceš!“

To byla jejich první hádka a následovaly další. Ale během nevyhnutelných usmíření se jejich duše spojovaly v dvojnásobné touze po dalším potomkovi.

Tak se narodila holčička. Celé dva roky žili s úzkostí v srdci a očekávali další pohromu. Nic dramatického se však nepříhodo. A rodiče do ní vložili veškeré potěšení a shovívavosti, které holčička dovedla do krajnosti rozmazlování a nevychovanosti.

Jestliže se ještě nedávno Berta o své syny vždy starala, po narození Bertičky na ně začala zapomínat. Jen si na ně vzpomněla, přepadla ji hrůza, jako by si vybavila něco děsivého, co ji donutili udělat. Mazzinimu se stávalo totéž, i když v menší míře.

Jejich duším to však mír nepřineslo. Při nejmenší dcerčině nevolnosti je zaplavoval děs z možné ztráty, hořkost ze zkaženého potomstva. Žluč se už dlouho hromadila, a protože číše není bezedná, stačilo jen málo, aby se jed vylil ven. Od první jedovaté hádky ztratili vzájemnou úctu, a existující něco, čemu člověk s krutým potěšením nedokáže odolat, je to naprosté ponižování druhého, jakmile se s tím jednou začne. Dříve je zadržoval společný neúspěch; ale nyní, když se konečně dočkali vysněného štěstí, každý si je přivlastňoval a cítil ještě větší hanbu kvůli existenci těch čtyř zmetků, které je donutil zplodit ten druhý.

NA VŠECH SLOUPÍCH

... a na všech rozvodných skříních, chtělo by se dodat. Ale kdoví – třeba už dneska i na popeláře potřebujete maturitu, ergo kladívko nemůžete být tak docela hloupí. A půjde-li všecko podle globalizačně unifikačních plánů, jistě brzy bude k výkonu onoho chvályhodného řemesla třeba aspoň toho Bc. přede jménem. Ale co by člověk neudělal pro svůj sen; popelářina – doporučuje 5 z 5 kluků. Dominikovi posíláme gratulace do Českých Budějovic, kde jsme v roce 2007 vyfotili svůj snímek a kde by chtěl popelářit každý.

g

Pokračovali ještě s větší prudkostí, dokud jim ústa nezavřelo Bertičino zasténání. V jednu ráno lehké zažívací potíže ustaly, a jak se stává u všech mladých párů, které se aspoň jednou vroucně milovaly, následovalo usmíření, o to vřelejší, oč více zraňující byly urážky.

Rozednívalo se v krásný den a Berta při vstávání kašlala krev. Jistě k tomu přispěly emoce a zlá noc. Mazzini ji dlouho držel v objetí, ona zoufale plakala, ale nikdo se neodvážil říct ani slovo.

V deset hodin se rozhodli jít po obědě ven. Jelikož měli málo času, nařídili služce zaříznout slepici.

Slunečný den vytrhl idioty z lavičky. A zatímco tedy služka podřezávala slepici v kuchyni a šetrně ji odkrvovala (tento způsob ji naučila Berta, která ho přejala od své matky, protože pomáhal udržovat maso

čerstvé), ucítila náhle za zády cosi jako tiché dýchání. Otočila se a uviděla čtyři idioty nalepené jeden na druhého, jak ohromeně hledí na operaci. Červená... červená...

„Paní! Kluci jsou tady v kuchyni!“

Berta přišla; nechtěla, aby tam chodili. Ani teď, v těchto hodinách plného odpuštění, zapomnění a znovu nabytého štěstí, ji neušetří toho strašného pohledu! Protože čím intenzivnější byly její záchvaty lásky k manželovi a dceři, tím podrážděnější byla přirozeně na ty netvory.

„Ať už jsou pryč, Marie! Vyhod' je! Vyhod' je, povídám!“

Čtyři chudáci zvířata, vyhození, surově vystrčení, skončili opět na své lavičce.

Po obědě vyrazili všichni ven. Služka jela do Buenos Aires a manželský pár s dcerkou si vyšel na procházku po okolí. Když už se slunko sklánělo k západu, vraceli se domů,

ale Berta chtěla pozdravit sousedky naproti. Děvčátko ihned uteklo domů.

Mezitím se idioti celý den nepohnuli ze své lavičky. Slunce se nachýlilo za zídku a začalo zapadat a oni dál, netečnější než jindy, nehybně zírali na cihly.

Najednou jim cosi vstoupilo mezi oči a zeď. Jejich sestra, unavená pěti hodinami strávenými s rodiči, chtěla objevovat svět na vlastní pěst. Zahledla se na vrchol zídky. Nebylo pochyb, že chce vyšplhat nahoru. Nakonec se rozhodla pro dřevitou židli, ale stále jí chyběl ještě kousek. Přinesla ještě plechovku od petroleje a její instinkt jí napověděl, že ji má postavit vertikálně, což se jí podařilo.

Čtyři idioti lhostejně sledovali, jak se jejich sestra trpělivě snaží udržet rovnováhu a jak balancuje na špičkách a dotýká se krkem okraje zídky mezi roztaženými rukama.

Viděli ji hledat místo, kam dát nohu, aby se mohla vytáhnout výše.

Ale pohled idiotů ožil; v jejich panenkách se zachytilo prudké sluneční světlo. Neodtrhávali od sestry zrak, rostl v nich pocit zvířecí hltaivosti a měnil každý rys jejich tváře. Pomalu se přiblížili ke zdi. Malé se už podařilo přehodit nohu přes okraj, chyběl už jen kousek, aby se vyhoupla do sedu obkročmo a přepadla na druhou stranu, když ucítila, že ji někdo chytil za nohu. Osm očí upřených na ni jí nahnalo strach

„Pusťte mě! Nechte mě!“ křičela a šhubala nohou. Ale byla chycena.

„Mami! Ach, mami! Mami, tati!“ úpěnlivě plakala. Ještě se zkusila zachytit kraje, ale už byla lapena a spadla dolů.

„Mami, ach, ma...“

Dál křičet nemohla. Jeden z nich ji chytil za krk a odhodil vlasy, jako by to bylo jemné peří, ostatní ji za nohu odtáhli do kuchyně, přesně na místo, kde se dnešního rána odkrvovala slepice, pevně ji drželi a pomalíčku ji zbavovali života.

Mazzinimu v domě naproti připadalo, že slyší křičet svoji dceru.

„Zdá se mi, že tě volá,“ řekl Bertě.

Nastražili uši, ale už nic neslyšeli. Nicméně se za chvilíčku rozloučili, a zatímco si Berta uklízela klobouk, Mazzini se šel podívat na dvůr:

„Bertičko!“

Nikdo neodpovídal.

„Bertičko!“ zavolal hlasitěji neklidným hlasem.

To ticho bylo tak hrůzostrašné pro jeho navždy vyděšené srdce, že mu přes záda přejel mráz z děsivé předtuchy.

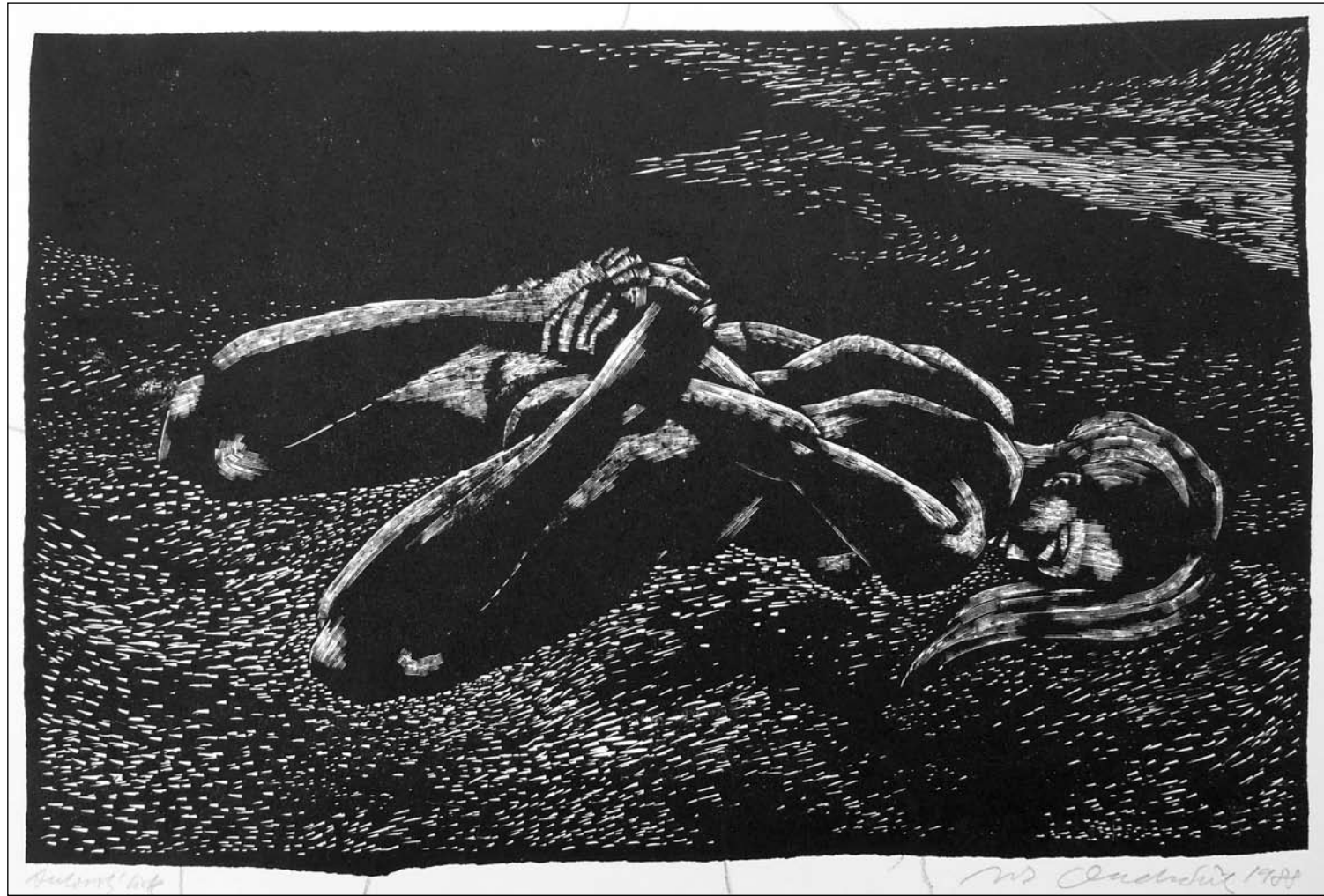
„Holčičko moje, holčičko moje!“ rozběhl se zoufale k domu. Když se přiblížili ke kuchyni, uviděl obrovskou kaluž krve. Prudce rozrazil pootevřené dveře a vykřikl hrůzou.

Berta, která už se také dala do běhu, když slyšela Mazziniho úzkostné volání, jeho výkřik uslyšela a odpověděla zaječením. Než vtrhla do kuchyně, Mazzini, bledý jako smrt, se postavil do dveří, aby jí zabránil vstoupit:

„Nechoď tam! Nechoď tam!“

Berta zahlédla jen obrovskou kaluž krve na podlaze. Zmohla se pouze na to, že se popadla za hlavu, a pak s chraptivým povzdechem padla na zem.

**Ze španělštiny přeložila
Magdalena Turoňová**

Vít Ondráček, Akt na pláži, lino, 1988

FEJETON

KDYBY

Zpráva téměř na okraji „velkých“ událostí zní navzdory svému tragickému obsahu zcela neutrálně: V úterý 29. 12. zemřela v Dominikánské republice manželka Jana Švejnar Katherine Terrell Švejnarová. Necharakterizuje ji jenom inventář profesních rolí vypočtených v oficiálních nekrolozích, ale i pozoruhodná, byť pouze hypotetická okolnost, že mohla zemřít jako první dáma, pokud by v roce 2008 byl zvolen čechoamerický ekonom prezidentem. Nemá dnes valně cenu probírat okolnosti volby, z níž vyšel nakonec vítězně Václav Klaus, byť právě tyto průvodní jevy demonstrovaly nízkou úroveň naší politické kultury. Důležitější je jiná věc. Podobně jako v historiografii i v politice má cenu vytvářet retrospektivní kondiční situace. Je to jakési sci-fi obrácené proti proudu času, ale s rozdílnou poznávací hodnotou. Jestliže analyzujeme ono politické či dějinné přetřetí kdyby, lépe pochopíme i budoucnost.

Václav Klaus oslavil své vítězství dvakrát. Poprvé 28. února 2003, když zvítězil nad protikandidátem Janem Sokolem. Intelektuálněji část společnosti patrně mohla žetel, že se neocítl v prezidentské pozici filozofa a nebylo tak splněno platónské desiderium „filozofa na trůně“. Pokud jen nastíníme to první kdyby, pak bychom měli v čele státu rozhodně vzděla-

nější osobnost, neomezovanou úzkým profesním pohledem na svět. Nemuseli jsme vystupovat v roli kuriózní země, jejíž prezident agituje čile po světě proti údajnému mýtu antropogenních příčin globálního oteplování, když mu leďovce tají téměř přímo na hlavu, řečeno s nadsázkou. A představit si projevy Jana Sokola v této roli by jistě bylo intelektuální lahůdkou ve srovnání s myšlenkově sterilními projevy Václava Klause. Ale v demokratické politice nakonec nerozhodují intelektuální přednosti, nýbrž handl. Vyjádřímeli to v nákladech příležitostí, pak jsme se volbou v roce 2003 vzdali možnosti mít v čele státu kultivovaného a moudrého politika za získání výhody kandidáta, který je jakžtakž únosný pro všechny strany. Jinými slovy společnost zvolila prostřednictvím svých delegovaných hlasů jistotu průměrnosti před rizikem nadprůměru.

Když byl 15. února 2008 Klaus zvolen podruhé, zaznívaly ohlasy na ztráty způsobené nezvolením Klausova druhého protikandidáta již intenzivněji. A nebylo to jen z důvodu délky prezidentova úřadování. Část voličů i část obyvatel očekávala, že s Janem Švejnarem vstoupí do české politiky širší politicko-teritoriální měřítko. Provinčnost a marginalita českého státu byla v té době očividná. A ve světových souvislostech se opravdu objevujeme pouze v souvislosti s kuriozitami, jako jsou klimatická expozé pana prezidenta. Kdyby psal klimatolog o specializovaných ekonomických

otázkách, jistě by s tím Klaus nesouhlasil, ale v opačném gardu je to správné?

Litovat lze obou proher. Jak by se vyvíjely české dějiny, kdyby po Janu Sokolovi nastoupil Jan Švejnár nebo kdyby Švejnár nastoupil po Václavu Klausovi? Řada věcí by zůstala při starém, protože dlouhodobější tendence české společnosti, jejichž analýzou by se intenzivně měli zabývat především čeští sociologové, nezvratí nic a nikdo. Existuje ale celá řada trendů, kterou mohla jiná volba při první či druhé příležitosti změnit. Rozhodně tón české politiky mohl být bližší standardům obvyklým na západ a trochu i na východ od Rýna. Na politickém světovém kolbišti by jistě Česká republika mohla bodovat daleko lépe, kdyby v čele nebyl prezident, který modrou planetu preferuje nad zelenou.

Virtuální dějiny v modu kdyby nám otevírají možnost vyvarovat se špatných nákladů příležitostí. Bohužel smutná okolnost, že zemřela Katherine Terrell Švejnarová nám může být příležitostí zamyslet se nad náklady příležitostí, když jsme volbou Václava Klause ztratili možnost mít v roli prezidenta člověka s mezinárodní odbornou reputací a se světovým přehledem. Nevím, zda to byl Gagarin či Titov, který z okna kajuty kosmického korábu popsal planetu jako modrou, ale vidět modře (když je potřeba vidět i jiné barvy spektra, tedy i zelenou, to znamená vnímat ekonomickou realitu i v ekologických souvislostech) není důkazem světovosti, ale

právě naprosté provinčnosti. Tím spíš, že škodlivé účinky některých ekonomických aktivit patří do říše externalit. To by ekonom měl rozhodně vědět, že používá-li firma A vzácné zdroje jako čistý vzduch nebo vodu, aniž platí lidem, jejichž vzduch nebo vodu znečistila, jde doslova o učebnicový doklad externality. A že zelená planeta vůbec neindikuje „levicový“ postoj či asistenční stát, je patrně jasné každému, kdo vnímá negativní externalitu jako znečištění ovzduší jako oblast, která musí podléhat pravidlům omezení jako ostatně každá externalita, má-li být zachována tržnost systému.

Tedy nejen proto, že začátkem roku 2008 se v různých rozhovorech paní Švejnarová připravovala na eventualitu první dámy českého státu a vzbuzovala tak v těch poměrně beznadějných časech naději na lepší příští, ale také a zejména proto, že tu existovala možnost možná ne zcela, ale přece alespoň trochu jiných dějin, než prožíváme, by bylo přinejmenším projevem vděčnosti znovu připomenout její osobnost i v této trochu neprávem pozapomenuté souvislosti. Velmi by mě mrzelo, kdyby zpráva o úmrtí ženy, která učinila prezidentskou kampaň tak sympatickou, měla skutečně zůstat jen zprávou mezi zprávami. Ostatně nejčastější příčinou lidských selhání je, když člověk přehlédne důležitost zprávy, která se mu v rozhodné chvíli jeví jako balastní.

Michal Janata

luna a hůl

Kubánská spisovatelka Zoé Valdésová (nar. 1959 v La Havaně) od roku 1995 žije v Paříži. Píše poezii, povídky, romány, scénáře i novínové články, pracuje rovněž jako filmová produkční. Česky dosud vyšel její román *Každý den nic* z roku 1995. Povídka *Luna a hůl* pochází ze souboru *Obchodníci s krásou* (1998). K hlavním autorčíným tématům patří kubánská společnost a politická situace, exil, sexualita, ženství či láska.

Není vůbec jednoduché být vnukem nemožných prarodičů. Hlavně protože se ví, že prarodiče senilně a iracionálně zbožňují děti svých dětí. Jako by skrze ně mohli prodloužit svou existenci; usilují udržet se při životě a zahrnou děti zbožňováním hraničícím s demencí. Pepe Babalú byl vychován rodiči své matky. To znamená černochem Dupontem a Galicijkou Clemencií. První slova, která uslyšel, byla ve skutečnosti velmi ohnivá výměna názorů pěkně od plic. Uběhla sotva hodina od jeho narození. Clemencia si přála pokřtít ho jménem José a Dupont to rozzlobeně odmítal s odůvodněním, že on už vybral jméno Babalú, na počest svého svatého Babalúa Ayého, kterému slíbil, že pokud se jeho vnouče narodí jako kluk, jako v tomto případě, dá mu tohle jméno.

„A proč ne Lázaro?“ zeptala se Clemencia s rukama v bok, poukazujíc na katolickou podobu světčova jména.

„Protože už jsem mu slíbil, že to bude Babalú, nebudu to měnit,“ odvětil Dupont.

„Neuvědomuješ si, že si z něj ve škole budou dělat legraci? José Babalú zní jako nějaký vyvolený.“

„No a co? Třeba je vyvolený, když se narodil sedmnáctého prosince.“ V den zasvěcený onomu zázračnému stařečkovi.

„Nedovolím, aby se tak jmenoval, a dost už o tom...“ přerušila ho suše Clemencia.

„Co si myslíš, ty stará čarodějnice, že jsi jeho absolutní paní?!“

„To ty taky nejsi! Zeptáme se naší holčičky... To ona to musí rozhodnout. Dcerko, viď, že se ti to jméno nelíbí?“ obrátila se Clemencia k rodiče.

Zatímco se prarodiče dohadovali, rodiče miminka přeskakovali pohledem z jednoho obličeje na druhý jako při pingpongovém turnaji a neřekli ani popel. Nakonec se otec vyslovil:

„Já bych si přál... no... nevím, co myslíš ty, Dulce, myslím, že... Mně se moc líbí, já bych ho pojmenoval jednoduše Javier.“

„Ale ne, Javier se nedá zdrobňovat, nebudu mu moct říkat Javierek, to zní hloupě!“ namítla manželka. „Já jsem myslela na Mauricia, na tom jsme se dohodli předem.“

„Proč ne Javier Mauricio? Krom toho se Mauricio taky nedá zdrobňovat. Případá ti normální volat na něj ‚Mauricijku, pojď sem‘? Prosím tě, Dulce, to je to nejubožejší, co jsem kdy slyšel,“ nesouhlasil otec dítěte.

„Taková hrozná jména! Nejlepší je José, jako tvůj dědeček, Dulcinko, dcerko, jako můj otec, budiž mu věčná sláva.“

„Upozorňuju vás, že pro dítě by nebylo dobré, kdybych nesplnil slib, který jsem dal svatému Lázarovi.“

„A já trvám na tom, že svatý Lázaro se mnou bude souhlasit, že není důvod kazit dětství nevinnému takovým směšným jménem. Navíc ho to poznamená – hele, pobožnej! To je, jako kdyby mě napadlo pojmenovat ho Kristus. A ty víš, že jsem stejně věřící jako ty, ale tohle není správné. Mimoto jsme to my, kdo se bude s děckem potýkat, když vy dva,“ řekla a ukázala na rodiče, „jste vědci a skoro se nehnete z laboratoře od těch svých myší a domů se vracíte kdoví kdy v noci; takže pokud my prarodiče budeme mít za dítě největší zodpovědnost, alespoň bychom se měli cítit příjemně, přivyknout si, to říkám já... Pokud jde o jméno Babalú, tak to nepřipadá v úvahu, protože dodávám, že jako babička budu o to malé pečovat nejvíc, nehnu se od

něho. Proto je José to správné jméno, krátké, jednoduché a uctí mého otce, jeho pradědečka. Bude se jmenovat José – a hotovo.“

„José Babalú,“ zabručel drsně Dupont.

Otec si odešel vykourit doutník a vyčerpaná matka usnula. Clemencia loupala očima po manželovi, přijala ovšem tuto druhou možnost, přičemž něco procedila skrze zuby, jistě nějakou galicijskou nadávkou.

Nutno dodat, že José se velmi brzy proměnil v Pepeho. A chlapci nezbylo než zvyknout si na bláznivou přezdívku, kterou mu hned po příchodu do školy uštědřili jeho spolužáci – Pepe Baba. Pepe se mu samozřejmě zamlouvalo víc, ale když mu dědeček vysvětlil původ jeho druhého jména a důvod, proč ho vybral, cítil se pyšný, že nosí jméno zázračného a uctívaného světce. Nejvíc si však povídal s babičkou Clemencií, protože mu jí bylo líto, když viděl, jak celé hodiny sedí u ohně na dvorku za domem a mluví sama pro sebe, nebo lépe řečeno ne sama pro sebe, ale s ohněm. Stařeniny ztuhlé ruce při tom hladily stříbrnou minci, pomačkanou a s nerovnými okraji, obroušenými časem.

„To je luna z mojí země, synku. Můj otec, tvůj pradědeček, ji pro mě utrhnul z nebe. Viš, já jsem se narodila velmi daleko odtud, v Ribadavii; než jsme jeli na Kubu, moje matka ho požádala, aby jí přinesl lunu. On ji šel hledat. Když se vrátil, byla matka mrtvá, já jsem se zrovna narodila. Pohřbil maminku a o týden později se mnou nastoupil na loď. Přijela jsem do Havany, bylo mi teprve několik dní – nevím, jak jsem tu cestu mohla vydržet. Když jsem byla malá, vyprávěl mi hodně o luně ve své zemi a ukazoval mi ji, totiž ukazoval mi tuhle minci, a plakal pro

Zoé Valdésová

mou matku... Potom, po nějakém čase, se tu zamiloval a oženil se s jinou a mně se narodili sourozenci. Ale o samotě jsme on a já vždycky mluvili o tamté zemi, o řece, o ohni, o luně. Vytáhl z kapsy minci a najednou zářily noci dva měsíce. Tehdy jsem začala dělat to, že jsem se schoulila v koutě dvora, škrtla sirkou a podpálila kokosovou kůru, slyšela jsem, že mi oheň něco říká, a já mu odpovídala, tak jsem trávila hodiny a hodiny. Otcova žena mi začala nadávat, kdákala, že jsem očarovaná, že nejsem normální jako ostatní děti. Otec mě ohromeně pozoroval a pak mi vysvětlil to něco uvnitř mě, čemu jsem sama nerozuměla, co jsem nemohla vědět. ‚Ty jsi *meiga*, dcero,‘ řekl. Od té doby mě nechali na pokoji, macecha už neotravovala a já jsem dál zpívala ohni a hlavně jsem ho poslouchala.“

Pepe Babalú byl těmito příběhy nadšen. Jeho babička byla čarodějka, jak si překládal slovo *meiga*, a to ho samozřejmě umísťovalo do výhodné pozice vzhledem k jeho spolužákům. Dupont se často vracel z práce unavený, a když slyšel historky, které jeho žena chlapci vypráví, šel rovnou ke dřezu, napustil kbelík vody a ze dveří na dvorek ho vychrstl na plameny a kouzlo uhasil. Pepe Babalú to zkormoučeně pozoroval a Clemencia se tajně uškíbala.

„Nevšímej si toho. Je to starý blázen a mrzout. Je hodný, mám ho ráda, ale je hrozně panovačný.“

„Bláznivá a panovačná jsi ty!“ křičel dědeček zevnitř.

Pepeho babička jistě občas přeháněla. Zvlášt tenkrát, když si vzala do hlavy, že její vnuk bude chodit do Společnosti španělských tanců, aby se naučil tančit jotu

wanda heinrichová

severní nádraží	<i>Petrovi</i>
	
pusta se vlévá do studených moří železniční násep vratký vor v srpnu trsy suché trávy mávaly vyjíždkám k městečkům na Labi teď nic jen peron okraj všeho skokanský můstek třeba do fousaté anekdoty s Kohnem pendlovat mezi Vídni a Berlínem chybí víc než sto let k rozhodnosti Tolstého Anny po schodech sestup do haly na zdech kachlíky a na lavičkách tlejí homole v kabátech od Naděje neminu kráter opodál budoucnost vykotlaný zub	
elegie	
sotva rozeznáno vše se vyjevilo už tenkrát jako na talíři postranní podium v Petrodvorci vsunuté do směsi mlhy a moře pod vrstvou ptačích	
výkalů mramor a taky bílé koncertní křídlo párkrát padělaná relikvie v mžení vynořují tragické bytosti hlavy z vody natahují ruce k stělu	
k mému nalomenému pohledu nutně nechtějí být zachráněny na rtech mi vi- sí nahluchlý vrchní v nehybném výrazu anglického sluhy (lord šel dávno plajte)	
ulpívá střep bývalý glanc	

a muñeiru. Dokonce se jí ho podařilo přesvědčit, aby se nechal zapsat, ale Pepe Babalú dával před uměleckou přednost babiččině kuchařské stránce, až si sama uvědomila, že její vnuk nemá pro tanec nadání. Nebo aspoň pro galicijský tanec, protože pokud se měl pěkně zavlnit při guaguanku, to ano, ach to tedy ano. Stačilo, když zdálky uslyšel bubnování, a jeho tělo se rozkošnický, svůdně rozvlnilo, a v takových chvílích se Dupont usmíval a popotahoval z doutníku v koutku úst. V takových chvílích vytahoval stařec svou hůl. Hůl, která vždycky visela za dveřmi, a tou mával do taktu a rytmicky bubnoval na taburet potažený kozlí kůží. *Kozel, co roztrhne buben, zaplatí svojí kůží.* Clemencia se nemohla ubránit smíchu, když pozorovala vnuka, a začala společně s ním pohybovat tělem jako každá míšenka v čtvrti. V tu chvíli se Dupont zvedl z křesla, položil na gramofon starou desku, vzal svou ženu okolo pasu a dali se do tančení paso doble. Potom, když deska dohrála, dolehl k nim z ulice zvuk bubnů a tančící pár přešel do natřásání rumby. Pepe Babalú mohl puknout smích, když je viděl pohlcené zběsilým tancem.

Ale jednou odpoledne se Pepe Babalú vrátil ze školy velmi sklíčený. Ještě mu nebylo ani osm let a paní učitelka dětem vysvětlovala, že v koloniálních dobách byli černoši otroky a Španělé pány a že ti druzí ty první týrali a vykořisťovali a dokonce je i krutě zabíjeli. Řekla: *Španělé jsou zlí.* Chlapec cestou domů zuřivě tiskl babiččinu ruku, ale za nic na světě by se neodvážil vyčist ji to, na co myslel. Počkal, až se dědeček pozdě večer vrátí z práce, ten týden totiž stařec pracoval v tabákové továrně celé dvě směny. Pepe požádal Clemencii, aby ho nechala posedět s Dupontem před domem, a ona přikývla, protože musela připravit zákusek, který bylo třeba nechat uležet přes noc ve svitu úplňku.

katolická

nečisté prsty v žlábkú z kamene společná lázeň svěcená voda chladí čelo gloria in excelsis deo kostel nechá vyvstat těla těžké závěsy zpovědlnic se neznatelně vlní plné prachu starých hříchů lákají skulinou do chambre séparée
pod ornátem panický pot kyselý van klášterní cely mizí v kadidlovém dýmu vůně lilí stéká s oltářů po zašlém zlatě rezavých hřebicích po monstranci madonině stehnu a znovu stoupá na kůru z píšťal odstředivý tah vzhůru tam kde se lomí oblouk

Wanda Heinrichová se narodila 16. 12. 1968 v Žilině, od roku 1988 žije v Praze. Studovala germanistiku na FF UK, učí v jazykové škole a překládá německé literární texty, zejména poezii. Básně publikovala v <i>Psím víně</i>, <i>Salonu</i>, <i>Tvaru</i> a <i>Welesu</i>.

foto Petr Král

Na chlapcovu vyděšenou otázku dědeček odpověděl:

„To je moc ošklivý způsob, jak vysvětlovat dějiny. Hned zítra si půjdu s tou učitelkou promluvit. Dějiny už jsou takové, byla to tragická minulost, ale tvoje babička s tím nemá nic společného. Její otec přišel ze Španělska, ale nikdy nikoho netýral ani nikoho nezavraždil, spíš dřel jako mezek. Synku, my jsme míšenecká země. Indiáni, černoši, Španělé, Číňani, prostě báječná směsice. Taková hloupost!“

A tak od toho dne sháněl dědeček staré knihy o historii nebo díla dávných myslitelů a básníků. Pepe Babalú trávil mnoho času ponořen do četby. Opouštěl knihy, jen aby naslouchal pohádkovým příběhům *meigy*, které vyprávěla jeho babička, nebo násilnickým příhodám z otrockých baráků, líčeným dědečkovými předky.

Jednou v noci se Clemencii udělalo moc špatně, zvracela krev, nechtěla už nikdy mluvit s ohněm, zmizely vynikající sladkosti domácí výroby, desky s kvílením dud a s paso dobře zůstávaly ve skřini. Dědeček si neustále škubal tvrdé kudrnaté vlasy uhlašené dozadu. Pepemu Babalúovi skoro nedovolovali vstoupit do místnosti, kde babička odpočívala, potom ji převezli do nemocnice a několik týdnů ji nemohl vidět, až ji znovu přivezli, ale vůbec nebyla vyléčená, naopak, slyšel svou matku říkat, že je na tom hůř, mnohem hůř. Dupont odvedl vnuka na dvorek; starcova pleť byla popelavá, slzy se mu koulely po vysušených tvářích.

„Pepe Babalú, nevím, jak ti to vysvětlit, ale...“

„Já vím, dědečku. Umírá nám. Babička mi hodně vyprávěla o smrti. Naučil jsem se rozmlouvat s ohněm. Řekla mi, že až tu nebude, budu se s ní moct domluvit prostřednictvím plamene. Nesmíme se bát.“

„Duponte!“ zaslechli volání z Clemenciina pokoje. Byl to její hlas zruzněný posledním chroptěním. „Duponte, přines mi lunu! Duponte, lunu, přines mi ji, prosím!“

„Běž, dědečku, nenechávej ji tak dlouho samotnou, buď u ní.“

Užaslý Pepe Babalú viděl, jak Dupont, místo aby přešel chodbu a vstoupil do starččina pokoje, prošel až k hlavním dveřím domu, sundal starou dřevěnou hůl a ztratil se v houštinách Havanského lesa. Bylo to

zvláštní, ale babička přestala křičet. Pepe Babalú dostal strach, že zemřela. Rozhodl se vstoupit do domu. Když došel k lůžku, kde spočívalo Clemenciino svraskalé tělo, mohl se přesvědčit, že ještě dýchá, vypadala, jako by klidně spala, jako by se všechny bolesti z jejího těla vypařily. Po chvíli ucítil zneklidňující přítomnost někoho v domě, pomyslel si, že tam vklouzl někdo cizí, možná zlodějí. Jakmile vyšel z pokoje, oslepl ho bělostný záblesk. Když dokázal znovu otevřít víčka, s obtížemi zahlédl, že se k němu blíží obrovské světlo. Za kulatým světelným tvarem rozeznal Dupontovu siluetu. Nepřinášel nic více a nic méně než lunu zavěšenou na rukojeti hole. Překročil práh pokoje umírající s lunou jako lucernou. Žena se usmála, ulehčeně vydechla, v tu chvíli přestala dýchat a ten úsměv navždy zamrzl ve vzpomínce Pepeho Babalúa.

O několik let později zemřel Dupont. Pepe Babalú se zrovna nacházel v Angole, uprostřed bitvy. Najednou mu přišla na mysl slova, která mu dědeček řekl před odjezdem:

„Historie je chvílemi krásná, i když je tak hrozná, Pepe Babalú, nezapomeň. Až se ocitneš v těch končinách, uvidíš něco velmi důležitého, co je určeno pro tebe a pro mě; bude to skryté uvnitř stromu. Je to moje zástava, nemůžu ti ji popsat, protože já sám nevím, jak vypadá, ale ty ucítíš přání ji vlastnit a přineseš ji. Nenech se od toho odradit.“

Mladík se nacházel velmi blízko svého nejlepšího přítele, když uviděl strom vínové barvy. Strom začal nečekaně hořet, a tak se dotázal ohně a ten odpověděl Clemenciiným hlasem:

„Dupontova zástava se nalézá tam vysoko mezi větvemi. Najdi ji!“

Pepe Babalú upozornil kamaráda, že musí vylézt na strom; ten mu to rozmlouval, že je to nebezpečné: může ho zasáhnout výbuch, kromě toho strom už je v plameni. Ale chlapec si ho nevšímal a vyšplhal nahoru téměř rychlostí pantera. V jakémisi hnědém našel zvláštní předmět, vypadal jako obrovské semeno, velmi podobné suchému kokosu, ale nebylo to přesně ono, spíš něco na způsob prашného měsíce se suchým chmýřím velikosti zakrslé dýně, se třemi ulitami vsazenými namísto očí a úst. Už se chystal slézt ze stromu, když dole zahlédl roztrhané tělo svého spolubojovníka, svého nejlep-

Vít Ondráček, Muž a žena, korek a lino, 1985

šího přítele. Po návratu domů se dozvěděl, že Dupont zesnul přibližně ve stejné chvíli, kdy se on zmocnil jeho zástavy.

Pepe Babalú myslí na všechny tyto podrobnosti a má stažené hrdlo. Vloží ruku do brašny, pohladí africký amulet, znovu zavazadlo zavře. Okénkem letadla, které ho teď nese do Španělska, vidí lunu v úplňku cestující spolu s ním, stejně nepravidelně kulatou jako ta mince, se kterou si pohrávají jeho prsty a která je jeho jediným majetkem. Je uchvácen pohledem na měsíc a zdá se mu, že slyší vzdálený hlas Clemencie, jak čte v gali-

cijštině verše Rosalí de Castro a vysvětluje, že se narodila u řeky ústící do moře, které se říká *ría*, což je ženský tvar od *río*, řeka, ale není to totéž, i když se to píše skoro stejně. A muž se sám sebe ptá, co asi řeknou ti lidé, až ho uvidí, jeho, mulata se světlýma očima, mluvícího lámanou galicijštinou, kterou se učil s babičkou Clemencií. Jací asi budou jeho bratrance z třetího kolene, vnukové bratrance jeho babičky? Soudě podle dopisů se zdají sympatičtí. Dokonce ho dychtí poznat.

**Ze španělštiny přeložila
Veronika Štefanová**

VÝLOV

Na těch fotkách z výlovu je – jak už jste asi pochopili – německý tank v plné parádě. Tipuju podle fotek tu nejjednodušší situaci (...): při ústupu ho, ať už záměrně nebo náhodou, německé jednotky potopily. (...) Věřím, že fandý vojenské historie to moc potěšilo, protože tank je na první pohled velmi zachovalý. To jsou dějiny...

Vlastimil Ott, www.e-ott.info

Ač redakční texty na přebalech knížek je nutno brát s rezervou, v případě *Armagedonu* s podtitulem *Bitva o Německo 1944–1945* (*Academia*, Praha 2008; přeložili K. Brabcová, A. Rejchrtová a I. Ryčovský) nakladatelství nepřehání, když píše, že se **Maxi Hastingsovi** „podařilo propojit zachycení významných vojenských i politických událostí s pohledem obyčejných, z perspektivy „velkých dějin“ anonymních účastníků tohoto dění a napsat tak neobyčejně působivou a silnou knihu“. Autor v Úvodu informuje: „Kromě archivního výzkumu jsem se taky setkal s asi 170 pamětníky tehdejších událostí v Rusku, Německu, Británii, Spojených státech a Holandsku. Toto desetiletí je posledním, kdy bude možno takové rozhovory ještě vést. Zatím si ještě dost lidí živě vybavuje své zážitky, ale všichni velmi rychle stárnou.“ Ano, pohled zdola, pohled těch, kteří se dostali do masomlýnu války, bývá překvapivý, zvláště jsme-li uvyklí na běžný „školní dějepis“, kde nelze než všechno pozorovat z ptačí perspektivy. „Tato kniha se snaží pojímat události jako

celek,“ píše se také v Úvodu a myslím si, že snaha byla korunována úspěchem.

Z textu je zřejmé, že Hastings – na rozdíl od autorů řady podobných prací – není předpojatý, a co se dozvěděl, podává syrově a se všemi hranami – např.: někteří západní vojáci střídali zajatce či civilisty stejně jako někteří Němci, leč vůle potrestat zločince se po válce případ od případu lišila a asi nepřekvapí, že ti, co bojovali za vítěze, měli mnohem větší šanci se ze šlamastiky dostat. Naopak na obou znepřátelených stranách autor dohledal příklady obdivuhodného soucitu a lidskosti uprostřed zdvoření. Přitom však nezakrývá ani to, kdo přišel s ideologií, jež válku rozpoutala, ani odpovědnost konkrétních lidí, kteří byli těmi „základními“ viníky obudných hekatomb.

V každé kapitole *Armagedonu* lze nalézt takřcečené velké téma či důvod k přemýšlení, jaké podivné a podivuhodné bytosti jsou lidé. Zde uvedu alespoň jednu událost, která sice nevypovídá ani o hrdinskosti, ani o zbabělosti, ani o necitelnosti či podobných „věcech“ pro válku typických, ale která, zdá se mi, je přímo dojemnou metaforou obyčejnosti a každodennosti v absurdním čase. V kapitole věnované zničujícím spojeneckým náletům na Německo (náletům, jež byly, žel, začasť výsledkem spíš tupé generálské doktríny než promyšlené vojenské strategie a taktiky) se píše o šestnáctiletém Hansi Moserovi. Ten se svými vrstevníky v Norimberku obsluhoval protiletadlové

dělo a mezi nálety měl s kamarády vyhotovovat školní úkoly, a dokonce občas chodil i na krátké vyučování a v neděli navštěvoval kostel. Jednou se jeden americký letec ze sestřeleného bombardéru snesl na padáku přímo k Hansově baterii. „Letec přišel o nohu, ale byl při vědomí. Chlapci se kolem něho shlukli a byli překvapeni, že je oslovil plynulou němčinou. Jmenoval se Richard Radlinger. »Proč nás tu napadáte?« vyptávali se dělostřelci. Radlinger odpověděl smířlivě: »Po válce půjdeme všichni spolu na pivo.« Pak ho odvezli do vojenské nemocnice.“

Tak jako v beletrii i v non-fiction existuje vedle seriózní tvorby brak a najmě brak týkající se druhé světové války se rozbujel v posledních letech nevidaně. Je tedy dobře, že právě naše akademické nakladatelství ukázalo, jak má kvalitní dílo o velmi frekventovaném tématu vypadat.

Dějiny každodennosti, resp. dnes módní orální historie se týká brožurka **A marš mi hrál zvuk děl** (Oftis, Ústí nad Orlicí 2009, nákladem rodiny autorky). Na záložce se vysvětluje, že autorka **Gabriela Kristek** od svých osmi let žije ve Švédsku a že v Čechách se jmenovala Křístková. Knižka je záznamem vyprávění Rudolfa Křístka, autorčina dědečka. Ten měl pohnutý osud. „Narodil se na těšínském pohraničí a stejně jako všichni tamní muži musel narukovat do německé armády. Jako sedmnáctiletý mladík se tak dostal na frontu do Francie, kde se

mu ale podařilo utéct od Němců a dostat se do francouzského zajetí. Jako válečný zajatec byl transportován až do Skotska a Anglie, kde později nastoupil jako dobrovolník do Československé armády v zahraničí pod britským vedením,“ píše se na zadní straně obálky. Těžiště vyprávění tkví ve válečném období, pro Křístka bohatém na události, na rozdíl od jiných československých vojáků ze západní fronty měl totiž po roce 1948 štěstí – v zaměstnání ho pouze přeřadili na nižší funkci, ale nebyl uvězněn.

Vyprávění je to zajímavé, nakonec těch, kteří sloužili jak v německé, tak v československé zahraniční armádě, mnoho není – jen kdyby byl text lépe zpracován, jen kdyby měl lepšího redaktora a kdyby se autorka nechovala k tomu, co jí dědeček navypověděl, příliš pietně. Není nutné, abychom se od Rudolfa Křístka dozvídali údaje, které by měl znát každý středoškolák, např. že henleinovci byli pojmenováni podle Konrada Henleina, že západní mocnosti chtěly mnichovskou dohodou odvrátit válku, ale strašně se mylily, že obohacený uran se používá pro výrobu jaderných hlavic apod. Podstatná by přece v takové knížce měla být jedinečná osobní zkušenost... Text tak působí, jako by se nemohl rozhodnout, zda má být soukromým rodinným dokumentem, anebo příspěvkem k historiografii. Přesto přese všechno – pro čtenáře s hlubším zájmem o období druhé světové války může mít brožurka význam.

Lubor Kasal

ZAMYŠLENÍ
NAD PŘEKLADATELSTVÍM

**Zlata Kufnerová: Čtení o překládání
Nakladatelství H + H, Jinočany 2009**

Zlata Kufnerová, významná překladatelka a teoretička překladu, nazvala svůj soubor vesměs nepublikovaných statí velice skromně. Výstižně zde shrnuje své poznatky z hodnocení práce svých kolegů a především zkušenosti z vlastních překladů prózy i poezie z několika jazyků, jež dokonale ovládá. Její bibliografie čítá na sto knižních překladů z bulharštiny, makedonštiny a v neposlední řadě z němčiny a angličtiny. K nim se řadí na dvaadvacet statí o teorii překladu, přednesených na různých translatologických konferencích i otištěných v odborných časopisech (viz bibliografie v *Překládání a čeština, H+H*, Jinočany 1994, s. 241–242).

Kufnerová rozvíjí myšlenky české překladatelské školy, u jejichž začátků stáli významní jazykovědci jako Karel Korálek a Bohumil Hek, testuje i přístupy Jiřího Levého, obsažené v dnes již klasickém *Umění překladu* (Čs. spisovatel 1963; *Panorama* 1983) a ve statích Antona Popoviče z nitranské školy. Nově se konstituujícímu oboru lingvistiky, translatologii, byla v posledních dvou desetiletích věnována

řada sborníků, které přinášejí příspěvky z konferencí teoretiků a překladatelů pořádaných u nás (např. již zmíněné *Překládání a čeština*, dále *Tajemná translatologie?*, FF UK, Praha 2008).

I zde Kufnerová rozvíjí základní myšlenky o překladu jako o umělecké reprodukci, zdůrazňuje překladatelovo pocitové naladění a důležitost jeho povědomí o odlišnostech kulturních prostředí. Ač její *Čtení o překládání* není koncipováno jako monotematicky zaměřený celek, v obsahově propojených okruzích se jeho autorka vyjadřuje k esenciální problematice překladu, především k převodu prózy, ale i ke kreativnímu ztvárnění básně v cílovém jazyce. Svým způsobem originální jsou myšlenky zmíněné v úvodu *O překladatelském řemesle* a pojednané i v následujících statích, o psychologii a morálce překladatelské práce. Těmto námětům zatím nebyl věnován dostatek pozornosti.

Důležitým, ba prvořadým problémem je otázka jazyka, do něhož se překládá, tj. jazyka cílového, který je zpravidla překladatelovou mateřštinou. Zatímco výtvarné umělecké dílo může vnímat a pochopit i příslušník jiného kulturního prostředí, v případě slovesného díla je čtenář odkázán na zprostředkovatelskou úlohu překladatele. Ten musí usilovat o funkční ekvivalenci,

akribii a vyloučení jakékoliv interference. To se týká nejen lexikální, syntaktické, frazeologické a stylistické stránky převáděného textu, ale i jeho obecně kulturního zaměření.

K této problematice poukazují autorčiny výstižné poznámky k češtině románů Milana Kundery *Nesnesitelná lehkost bytí* (čes. 1985, 2006) a *Nesmrtelnost* (1993). Jejich českou podobu vytvořil Kundera sám podle původní verze francouzské. Ve stati *Když autor překládá sám sebe* (s. 110–120) dovozuje Kufnerová na základě lingvistické průpravy a překladatelských zkušeností, že jazykové prostředí, v němž bytí vynikající autor po dlouhou dobu žije, může ovlivnit výběr jazykových prostředků jeho mateřštiny. Analyzované příklady stylistických, ba i gramatických Kunderových nevhodných překladatelských řešení ukazují na snad podvědomý vliv a zcela nepochybnou interferenci francouzštiny. Týká se to mj. nerespektování českého volného slovosledu, aktuálního členění věty a segmentace textu, redundantního opakování podmětu, množství polovětných i přechodníkových vazeb, užívání záporového genitivu, nevhodných předložkových vazeb aj. Sám Kundera k řešení svých překladů podává klíč v esejí *Překlad jedné věty* (*Kastrující stín sva-tého Garty, Atlantis*, Brno 2006, s. 35–38).

Uvádí, že „věrnost překladu“ je v jeho pojetí velmi blízká nejen lexikální doslovnosti, ale i v napodobování mluvnických prostředků bez ohledu na to, zda mají v cílovém jazyce stejnou stylistickou platnost jako v původním textu. Kundera tak svou hyperkorektností („věrností“) ve vlastním překladu bezděky upozorňuje na důležitost vhodného teoretického postoje překladatele. Nově vytvořený „originální“ autorský text pod vlivem východiskového jazyka nemusí mít umělecké vlastnosti textu původního.

Autorka se v posuzovaném souboru studií zabývá širší i speciálnější problematikou překládání, jak ukazují některé názvy, např. *O rozmanitosti funkční ekvivalence, Překládání tvořivé*, a dále poukazuje i na negativní pomezí hranice tzv. překladového plagiátu. Na závěr si všímá praktických dopadů tržní ekonomiky na „ziskovost“ této činnosti.

Jde vcelku o mimořádně kvalitní soubor pozorování zkušené překladatelky, který každému čtenáři umožňuje nahlédnout do její tvůrčí dílny. Odborníkovi může pomoci při řešení řady praktických i teoretických interpretačních problémů a přinést podněty k promýšlení detailů vlastní tvůrčí práce, začínajícímu adeptovi překladatelského řemesla zcela určitě poslouží jako cenné metodické vodítko.

Zdenka Heřmanová

JAPONSKÁ TROJKA

**Haruki Murakami: Sputnik, má láska
Přeložil Tomáš Jurkovič
Odeon, Praha 2009**

Sputnik, má láska, tak zní další v češtině vydaný titul jednoho z nejvýznamnějších japonských spisovatelů současnosti. Hned na úvod můžeme konstatovat, že se jedná o román velice zdařilý, a to i v porovnání s předchozími díly, které u nás od tohoto autora vyšly (*Norské dřevo, Na jih od hranic, na západ od slunce, Kafka na pobřeží, Afterdark, Konec světa & Hard – boiled Wonderland*).

Příběh má několik významových rovin, jak jsme si už u Murakamiho zvykli. Je zde trio hlavních protagonistů. *Fialka*, která touží stát se spisovatelkou, *Mjú*, movitá dáma s tajemnou minulostí, a čtyřladvacetiletý učitel z Tokia, označovaný jako *K.*, který plní mimo jiné i roli vypravěče. Převážně z jeho perspektivy nazíráme dílčí události, odvíjející se téměř v lineárním sledu, pomíneme-li pravidelné retrospekce do minulosti jednotlivých hrdinů, které pojí – paradoxně – vzájemně neopětovaná láska. Ta je zároveň jedním z klíčových motivů příběhu. *K.* miluje *Fialku*, ta však miluje *Mjú*, která zase nemiluje nikoho, protože o svou lásku kdysi přišla... Ač se to tak může zdát, příběh není sentimentalizován. Láska je zde tématem nazíraným z různých úhlů. Čtenář je konfrontován s niternými zpověďmi jednotlivých protagonistů. Například *K.* a *Fialku* pojí oboustranně sdílené přátelství. Jeden bez druhého se cítí osamělý, jakoby zbavený toho, kdo je pevnou součástí jejich bytí. *Fialce* takto polarizovaný vztah s *K.* vyhovuje. Nic víc od něj nežádá, což se nedá říci o *K.*: „*Já ale miloval Fialku víc než kohokoli jiného a opravdu moc o ni stál. Nemohl jsem ten cit jen tak zavřít do skříně jako starý krám jenom proto, že to nikam nevede. Nebylo totiž nic, co by mi jej mohlo nahradit.*“

S příchodem *Mjú* na scénu se ale rázem všechno změní. *Fialka* se bezhlavě zamiluje a je ochotna lásce, kterou k ní cítí, mnohé obětovat – přestane psát a nechá se zaměstnat v její firmě, což by za jiných okolností nikdy neudělala. „*Já zatím kromě touhy stát se spisovatelkou v životě po ničem zvlášť netoužila. Žila jsem si docela spokojeně s tím, co jsem měla, a úplně mi to stačilo. Jenomže teď, zrovna teď, toužím po Mjú. Hrozně silně. Chci ji. Chci, aby byla moje. Nemůžu si pomoci.*“

Nemám v tom vůbec na vybranou. Sama nevím, proč to tak je.“

Zde se dostáváme k další významové rovině textu, kterou je hledání vlastního smyslu bytí a cesty, po níž se chceme ubírat. *Fialka* se totiž sama sobě postupně ztrácí. Nepíše, přestože byla vždy přesvědčená, že právě to by měla dělat – jít za svým vytčeným cílem přímo a bezhlavě, aby se stala tím, kým si přála být. V této rovině textu je *Murakami* neobyčejně přesvědčivý a nepřímo klade mnoho naléhavých otázek, aniž by se na ně snažil přímo odpovědět. Nezabývá nás láska někdy sebe samých? Není to daň, kterou za lásku musí člověk chtít nechtět zaplatit? Může člověk být milován a zároveň jít po cestě, kterou si určil? Je správné obětovat lásce úplně všechno, samou podstatu našeho bytí, naši existence? A proč je tato obětí žádána? To všechno jsou otázky v pravém slova smyslu existenciální, které činí román sám o sobě zajímavým, mnohvrstevným a jednoznačně neinterpretovatelným.

Další podstatným aspektem příběhu je láska ženy k ženě, tedy téma homosexuality vztahu. Autor v tomto směru volí narativní prostředky, kterými avizované téma prvoplánově neakcentuje. Bez předsudků se zaměřuje výhradně na *Fialčin* poměr k *Mjú* a opačně. Není zde ani náznak nějakého hodnocení takového vztahu, jehož prostřednictvím *Murakami* včleňuje do příběhu metafyzické prvky, které jsou podobně jako v jiných autorových románech zdrojem napětí. Za zmínku stojí motiv zmizení *Fialky* ve chvíli, kdy s definitivní platností zjistí, že *Mjú* není s to její lásku opětovat. Tento motiv lze interpretovat jako metaforu návratu k sobě samému, zčásti nevyhnutelnému, zčásti vynucenému okolnostmi, před než byla *Fialka* postavena. Neboť člověk může přijít o osudovou lásku, ale nesmí dovolit, aby zároveň přišel i o své sny. A to je, myslím, jedno z hlavních poselství tohoto románu.

A pak je tu ještě postava *K.*, jejíž význam je dán jednak tím, že má roli vypravěče, a jednak vlastním charakterovým profilem člověka, který je mimo jiné u všeho klíčového, co se v románu odehrává. To on hodnotí, reflektuje, a žádá-li si to situace, v rámci svých možností jedná. *K.* je prototypem člověka vnitřně osamělého. Příčiny jeho vztahu ke světu kolem i k lidem sahají až do jeho dětství. „*Už od dob, co jsem byl kluk, jsem byl v jednom kuse osamělý. (...) S nikým z rodiny*

jsem si totiž nerozuměl. (...) V mém skutečném domově jsme měli psa a to byl jediný člen rodiny, kterého jsem měl rád doopravdy moc. (...) Od té doby, co mi umřel, jsem už jen vydával osaměle v pokoji a četl knížky. Svět v nich mi připadal mnohem živější než ten, který mě obklopoval. (...) Z knížek a z hudby se stali mi nejvzácnější přátelé.“

Na závěr dodejme, že *Murakami* volí veskrze neutrální narativní prostředky, řídí

INZERCE

V listopadu 2009 vyšlo 58/59 dvojčíslo revue

ANALOGON

SURREALISMUS · PSYCHOANALÝZA · ANTROPOLOGIE · PŘÍČNÉ VĚDY
věnované tématu

Smrt

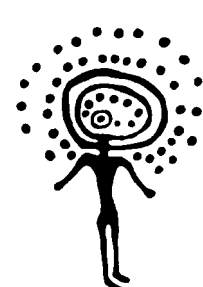
Z obsahu:

A. Marenčin: Ako sa duch neverného;
H. Marcuse: Ideologie smrti; **Z. Bauman:** Smrtelnost, nesmrtelnost; **M. Karapanu:** Máma; **E. Mach:** Analýza počítků; **B. Péret:** Posledná noc odsúdenca na smrť;
R. Berlinger: Pochopená smrť a ironie;
J. Rigaut: Lord Patchogue; **P. Martinec:** Můj život s mrtvolami aneb Co bude po smrti;
B. Schmitt: Zlaté brány nesmrtelnosti;
P. Řezníček: Hotel Merkur; **M. Stejskal:** Ostrov mrtvých; **R. Erben:** Posuvné věže; **M. Šcur:** Smrt: třikrát jedno jest; **M. Jůza:** Kdákání žab, kvákání vran; **E. Young:** Kvílení aneb Rozjímání noční; **V. Korolenko:** Dopisy odsouzence k smrti; **J.-B. Pontalis:** O práci smrti; **H. P. Lovecraft:** Ex oblivione;
J. L. Borges: Poesie; **G. Bataille:** Praktika radosti před tvář smrti; **J. M. Meletinskij:** Moje válka; **R. Gál:** Agnomie; **B. Bauše:** Matka Země; **J. Karásek ze Lvovic:** Hovory se smrtí; **A. Schnitzler:** Umirání; **B. Solařík:** Střílející demokracie; **I. Horáček:** Smrt stromu; **J. Evola:** Jezdit na tygru; **K. Dolejší:** Jezdit na tygru, létat na oslu; **V. Borecký:** Interpretace symbolu; **Z. Korespondence Prokopa Voskovce** a Vladimíra Boreckého; **V. Borecký:** Lucerna; **L. Wurmser:** Základní fantazie – „z propasti do propasti“ 2; **P. Král:** Poesie čili přirozená řeč 2

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivřší 31,
147 00 Praha 4
(tel. 244 460 258, e-mail: dryje@surrealismus.cz)
Distribuce: KOSMAS, s. r. o., Lublaňská 34,
120 00 Praha 2
(tel: 222 510 749; www.kosmas.cz);
předplatné: Radka Prošková, tel. 608 274 417,
e-mail: analogon@analogon.cz
www.analogon.cz

RUBB RUBB

t ó n y
b a r v y
v ů n ě

klub
obchod
čajovna

Mánesova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

TABU STÁLE PŘÍTOMNÁ

Petra Dvořáková: Já jsem hlad
Host, Brno 2009

Petra Dvořáková (nar. 1977) svou první knihou *Proměněné sny* (2006) poodhalila většinově ateistické společnosti život katolických věřících, především tedy jeho odvrácenou tvář. Tisíciletá a zároveň první globální instituce na světě, organizace s nejvyššími ambicemi ve sféře nebeské i pozemské – katolická církev, se v knize intimních rozhovorů Dvořákové s běžnými věřícími i kněžími jeví jako poměrně strohé a nekomunikativní společenství s těžkopádnou organizací. Jako by se zde střetávala individuálně pojímaná zbožnost vyrovnávající se s realitou, která se vymkla tradičnímu ideálu katolického konceptu života s hierarchicky neprostupnou pevností církve coby autoritativního „úřadu“ uvyklého poslušným věřícím, úřadu, který částečně z pokrytectví a částečně ze strachu o svou historickou kontinuitu sverepě lpí na konformismu, který šikovně uhýbá před čímkoliv znepokojivým. Dvořáková si za tento vhléd vysloužila v roce 2007 *Magnesii literu* za publicistiku, částečné opovržení komunitou věřících malé obce, kde žije, i ocenění samotnou církví, která ústy svého kněze označila *Proměněné sny* za „knihu smrdící sírou“.

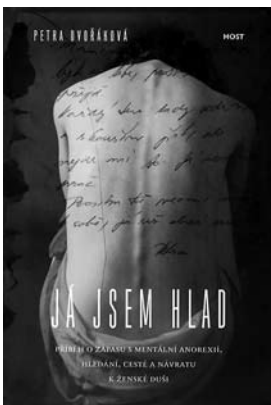
Ve své nové knize *Já jsem hlad* jde Dvořáková v jistém smyslu ještě dále. Místo otevřených rozhovorů přichází s vlastní zповědí, která sestupuje až do psychoanalytické hloubky. Autorka odhaluje svou identitu v Evě z *Proměněných snů*, která během svého dospívání zakusila realitu klášterního života. V *Já jsem hlad* se její příběh kompletuje dia-

gnózou mentální anorexie a hledáním jejich příčin. Jestliže v *Proměněných snech* je Dvořáková empatickým tazatelem otevírajícím citlivě rány druhých, nyní sama sebe podrobila nemilosrdné operaci, při které krev nutně zacákala i její nejbližší okolí. Touto autenticitou je kniha zřejmě také nejkontroverznější – ač ji nedoprovází skandál jako německého spisovatele Maxima Bilera, na nějž reálné předobrazy jeho románových postav podaly trestní oznámení pro újmu na ochraně osobnosti. Dvořáková by to ovšem při obhajobě měla o to složitější, že její kniha není ani deklarativně fikčním útvarem, ale útvarem opět publicistickým. Otázkou přesahující možnosti této recenze je, zda se tak nestalo proto, že potenciální žalobci ctí svobodu slova, opodstatněně se domnívají, že žalobou by na vše jen upozornili, anebo jen proto že Dvořáková se mezi místními zdiskreditovala již svou první „sirnou“ knihou.

Ačkoliv je středem vyprávění osoba samotné autorky, rozhodně se nejedná o žádný literárně estetický zákrok či plačtivou zповěď, k čemuž by sváděly apriorní soudy. Kniha je vůči těmto nebezpečím rezistentní především proto, že její motivační nebylo nutně psát o sobě, jako spíše zaujetí svým velmi obtížně zvladatelným problémem – anorexií a poznáním jejich příčin v nejširším slova smyslu. Kniha navíc obsahuje doslov lékařky věnující se anorexii a jednotlivé kapitoly jsou opatřeny údaji váhy a výšky platnými pro popisované životní období. Přes tyto osvětové prvky knihu vnímám spíše jako pozoruhodnou introspekci. Dvořáková pro své niterné svědectví o postupném pochopení kořenů anorexie přirozeně zvolila vyprávění ich-formou. V deseti kapitolkách útlé knížky

autorka „psychoterapeuticky“ sestupuje až do svého dětství, kde hledá zárodek budoucího problému ve svém prvotním psychickém nastavení založeném na vztahu k matce. Za svými celoživotními pocity a sebepojetím odkrývá deficit mateřské lásky, své vztahy interpretuje jako neúspěšně naplňovanou projekci vztahu k milující matce. Slabá osobnost matky nakonec blokuje i vytvoření vlastní přirozené ženské identity. V tomto příběhu je vše ještě umocňováno vírou a konfrontací s některými náboženskými představami a tendencemi, jež potlačují přirozenou ženskou existenci určenou mimo jiné i svou biologickou rolí. Nakonec i v těchto průsečících se anorektické hladovění promítá do sebetrestání, které vede k mučednické pasivitě kombinované s iluzorním pocitem exkluzivní nadřazenosti. Na druhé straně při překonávání kritické fáze nemoci se dostává autorka-hrdinka i k dosud netušenému smyslu eucharistie.

Obdivuhodně otevřené vyprávění je místy přerušováno kurzívou tištěnými vzkazy uvozenými oslovením „Dear“ či „Dear Joss“. Tyto pasáže umožňují na okamžik vystoupit z vlastního emočně vypjatého textu a zvnějšku jej reflektovat. Dvakrát autorka použije i svůj starší text – poprvé kapitolu z *Proměněných snů*, v níž popisuje svůj život v klášteře, a podruhé článek z *Reflexu* – když se vrací k těžké nemoci svého dítěte. Obě publicistické formy vyznívají velmi bezprostředně a určují charakter celé knihy jako souboru dokumentů, jejichž smyslem není vyjevit nesmírný literární

talent autorky, ale sdělení jako takové. Podobné je to i s jazykem, který je civilní, věcný, přirozený; citlivě zvažovaná slova nenápadně odhalují až šokující sdělení. Obojí vyplývá z věci samotné – autorce nejde o umělecký výboj, beletristickou stylizaci, rafinovanou hru, ale o sdělení citlivého, mnohokrát promyšleného obsahu, o svědectví, v němž je jazyk nástrojem pochopení a uvědomování si všech souvislostí. Máme-li tedy někdy nad současnou prózou pocit, že si tak nějak není jista svým tématem a trochu bezradně se uchyluje k textovým, tematickým nebo jazykovým extravagancím, Dvořákové kniha je v tomto kontextu osvěžujícím čtením.

Na druhé straně tento vyhraněně autentický koncept se může paradoxně stát i obtížně recipovatelným. Některé čtenářské povahy mohou být zaskočeny nepříjemným pocitem, že čtou něco, o čem se nesluší mluvit jinde než snad na kanapi u psychiatra. Nicméně tato neochota být čtenářsky obtěžován cizími bolestmi může koncem konců vyplývat i z latentních obav o nepřijemnou revizi vlastních myšlenkových map, jejichž automatickou součástí je i blahosklonně podceňovaná mateřská role a nakonec i nechut analogicky otvírat zahojená či nepřiznaná ložiska vlastních pocitů křivd. Petra Dvořáková se v *Já jsem hlad* svěruje s až dojemnou důvěrou do rukou čtenáře, čímž zároveň provokuje i určitá společenská tabu spojená s našimi slabostmi, s tím, co se hodí říkat a co ne, zda je přípustné „nebejt v pohodě“ a ještě o tom napsat.

Eva Klíčová

MISOGYN KAZATELEM

Chandak Sengoopta: Otto Weininger
– Sexualita a věda v císařské Vídni
Přeložil Daniel Micka
Academia, Praha 2009

O jeho stěžejním díle *Pohlaví a charakter* (1903) svého času s obdivem hovořil Karl Kraus, pozorně jej četl Hermann Broch a Wittgenstein jej dokonce rovnou označil za velkolepého myslitele. Řeč je o Ottovi Weiningerovi, pozoruhodném rakouském filozofovi, jehož dílo u nás dosud zůstávalo na okraji zájmu. Byl-li Weininger během uplynulých sto let něčím znám, pak patrně jen svou brzkou sebevraždou. O to více musíme vítat, že se nyní k českým čtenářům dostává tato poctivá, důkladně zpracovaná monografie historika idejí Chandaka Sengoopty.

Jak víme třeba z Kunderovy *Nesmrtelnosti*, na úrovni dějin se jeden celý lidský život a dílo leckdy smrskne do jednoho hesla, do jedné jediné povrchní nálepky. Někdy se přitom může stát, že jednu nálepku doplňuje ještě jiná – neméně výrazná – a dotýčný pak v paměti nastávajících generací zůstává onálepkován hned dvojnásobně. To je přesně případ Ottvy Weininger, který je ve světě znám nejen jako mladý sebevrah (svůj život se rozhodl dobrovolně ukončit v pouhých třidvaceti letech), ale rovněž jako jeden z nejzavilejších a nejzajímavější argumentujících misogynů v dějinách. Je to totiž pojetí ženy coby podřadné, veskrze sexuální bytosti, které jej proslavilo především. A nutno dodat, že v podobě značně zjednodušené a zvlgarizované. Sengooptova kniha je proto cenná už jenom v tom, že řadu takovýchto nemístných zjednodušení uvádí na pravou míru.

Sengoopta, který vyučuje dějiny lékařství na manchesterské univerzitě, vyniká v první řadě svou erudicí a pečlivou prací s prameny. Weiningerovo myšlení, v němž

se výsostně filozofický tón zajímavě mísí se suchou vědeckostí, nám představuje ve vší komplexnosti a nezanedbává ani jediný jeho aspekt. Ať už jde o otázky medicínské, biologické nebo obecně psychologické, vždy je velmi pečlivě obeznámen s primárními a sekundárními prameny, jakož i s celkovým kulturním a myšlenkovým klimatem, v němž mladý myslitel své dílo tvořil.

Weininger byl svým založením v podstatě kazatel. Vždy promlouval zaníceně a nikdy se nerozpakoval své myšlenky patřičně vyhrotit. To, co nahlédl jako pravdivé, neváhal prosazovat stůj co stůj (ač sám Žid, přišel například s jakousi vlastní verzí intelektuálního antisemitismu). Už krátká životopisná pasáž Sengooptovy studie ostatně objasňuje mnohé. Byl to nesmírně vážný mladík, zřídka kdy se smál a nejšťastnější byl uprostřed abstraktních filozofických disputací. Nečasové ho zajímalo o mnoho více než časové, nikdo ho například nikdy neviděl číst noviny. Netřeba zdůrazňovat, že popíjením, honěním se za děvčaty a jinými studentskými „kratochvilemi“ okázale pohrdal. Kladl na sebe vždy jen ty nejpřísnější morální nároky, byl to ryzí, přesvědčený Kantovec. Podle některých je právě v této vlastnosti třeba hledat pravý důvod Weiningerovy sebevraždy: mladý filozof prý pochopil, že vznešený mravní imperativ v konkrétní životní praxi naplnit nedokáže, a než aby se jakkoliv vnitřně špičil, raději se vzdal života úplně.

Dokud však žil a tvořil, udivoval šíří i hloubkou svého záběru. Celá první část *Pohlaví a charakter* se nese v přísně vědeckém duchu a je prošípokována množstvím odkazů na biologickou a medicínskou literaturu. Weininger tu vytváří jakousi vlastní biologii pohlaví a přichází s teorií pohlavní intermediality. Podle ní není nikdo výlučně mužem ani výlučně ženou, nýbrž v sobě vždy mísí prvky obou pohlaví. Mladý filozof si všimá „obrovského nárůstu elegánů a homosexuálů v posledních letech“ a o své

době mluví jako o době „virilizovaných žen a feminizovaných mužů“. Důvod je přitom prostý: „Každá buňka je podle Weiningerova zčásti mužská a zčásti ženská, přičemž mezi buňkami a buněčnými skupinami existuje různá míra mužskosti a ženskosti. Tak jinak virilní muž mohl mít řídký vous, protože buňky jeho obličejové oblasti byly ženštější než buňky zbývajících partií těla.“

Lidský organismus je vybudován na dvou základních, vzájemně se doplňujících typech plazmy: mužské a ženské. U mužů by měla převládat ta mužská, u žen ženská, ale ne vždy to platí bezesbýtku: stejně dobře jako zženštělí muži se přeci na světě vyskytují i „mužatky“. Ženy, v nichž byl mužský element přítomen, a které se proto pozvedly k určité duchovnosti, byly podle Weiningerova vždy buď anatomicky maskuliní (např. George Eliotová měla „široké, masivní čelo“ a její pohyby „postrádaly veškerou ženskou eleganci“), nebo měly rysy psychologické maskulinity, tzn. že byly orientovány lesbicky (Sapfó, Kateřina Veliká či George Sandová). Žena tedy sice za určitých okolností může dospět k určitému stupni oduševnění, a co víc: mohou se v ní objevit i stopy génia, ale vždy jen za tu cenu, že alespoň zčásti přestane být ženou. Na nezpochybnitelné platnosti lidového rčení „dlouhé vlasy, krátký rozum“ se nemění vůbec nic.

Žena a muž takto ve Weiningerově schématu představují jakési ideální typy, které se sice v čisté podobě v přírodě nevyskytují, ale pro „organizování empirické skutečnosti“ jsou zcela nepostradatelné. A na úrovni ideálních typů se již ke slovu dostává Weiningerovo předsudečné přesvědčení, přičemž muž tu nad ženou vítězí na celé čáře: na rozdíl od ní má „inteligibilní já“, má charakter, má paměť, dokáže „rozlišovat mezi emocí a myšlenkou“ a krotit své pudy, je vnitřně svobodný, s druhým člověkem nejedná jako s prostředkem, ale jako s cílem o sobě, neboť „já“ a „ty“ „pokládá za neoddě-

litelně spojené entity“... Ničeho z toho není podle Weiningerova žena schopna, není to v její povaze. Jedním dechem také dodává, že jí to ani není možné mít za zlé: žena totiž není doopravdy imorální, nýbrž pouze amorální. Žije mimo dobro a zlo, podstatu svého jednání není nikdy schopna posoudit zcela správně. Její mysl je „roztržštěná, nesoudržná a úzce spjatá s tělem“. Nerespektuje individualitu ostatních, druzí lidé jsou pro ni vždy jen prostředkem k nějakému cíli. A ty cíle jsou v základu pouze dva: smyslné potěšení a zplození dětí. Proto také podle Weiningerova existují jen dva základní typy ženy: matka a prostitutka.

Je patrné, že celé Weiningerovo učení je ve své vyhrocenosti, apriorismu a nenávisti k „přízemnímu životu“ snadno napadnutelné. Je-li například zpochybňována mravní hodnota mateřské lásky a tento ušlechtilý cit je vydáván za pouhý přírodní automatismus, leckoho bude takovéto přepjaté kantovství dráždit. Že by například obět z lásky měla mít menší morální hodnotu než obět vyplývající z následování chladné rozumové povinnosti, na to bezpochyby nehodlá přistoupit každý. Jak také vysvítá ze závěrečné kapitoly Sengooptovy studie, Weiningerovo dílo se záhy po svém vydání skutečně stalo terčem zdrcující kritiky. V mnoha ohledech pochopitelně právem.

Možná nejpřesněji tak nakonec vystihl podstatu Weiningerovy velikosti Wittgenstein. V Anglii se stejně jako jinde v Evropě *Pohlaví a charakter* hojně četlo, dokonce se z toho stal druh intelektuální módy. Když jeden z mnoha dobových intelektuálů, filozof G. E. Moore reagoval na tuto knihu kriticky, Wittgenstein mu odpověděl: „Dovedu si představit, že Weiningerova příliš neobdivujete. (...) Je pravda, že je výstřední, je však velkolepý a výstřední. Není nutné – nebo spíš ani možné – s ním souhlasit, jeho velikost ale spočívá v tom, v čem s ním nesouhlasíme. Jeho obrovský omyl, ten je velkolepý.“

Tomáš Bojar

STOLETÍ PÁRY VE STOLETÍ INTERNETU

Milan Řepa (ed.): 19. století v nás. Modely, instituce a reprezentace, které přetrvaly
Nakladatelství Historický ústav, Praha 2008

Předminulé století, zpravidla široce vymezované jako období mezi Velkou francouzskou revolucí a první světovou válkou, bývá většinou považováno za kolébku modernity, ve které byly odchovány takřka všechny fenomény určující naše životy dodnes. Moderní národy, industriální společnost, byrokratizovaný stát, racionální věda – to vše má původ právě v předminulém věku, který nastavil vývojové mantinely nejen euroamerického kulturního okruhu, ale v řadě případů i celé planety. I přes to, že po ěře dekolonizace či nových sociálních hnutí druhé poloviny 20. století začali mnozí myslitelé považovat tuto euroamerickou modernitu za přežitý model, nelze nevidět, že i na počátku 21. století v nás zanechalo „století páry“ mnoho nesmazatelných stop.

Najít spojnice mezi předminulým a současným věkem si pro český prostor dala za úkol široce pojatá konference iniciovaná Historickým ústavem Akademie věd, jejíž výsledky jsou nabízeny v obsáhlém sborníku s příznačným názvem *19. století v nás*. Organizátorům se podařilo dát dohromady reprezentativní vzorek odborníků, kteří se v současnosti dějinami 19. století zabývají nejen z pozic klasické historické vědy, ale i z oborů více či méně příbuzných, jako je např. ekonomie či literární věda. Reprezentativitu souboru autorů dále podtrhuje i přítomnost několika zahraničních příspěvatelů dodávající souboru textů středo-evropský rozměr. Předkládaný sborník tak může vedle hledání odpovědi na otázku, co v nás vlastně z 19. století zbylo, posloužit i jako vhodná sonda do rozmanitých podob

historiografie 19. století v současné České republice a okolí, tedy i jako odpověď na otázku, co dnešní historiky z 19. století vlastně zajímá a proč.

Jak už tomu u podobných kolektivních publikací bývá, nejedná se o soubor textů, které by byly mezi sebou vždy striktně propojeny a tvořily jeden koherentní celek. Někteří autoři se věnují explicitně vztahu určitých fenoménů či osob 19. století k dnešku, jiní se snaží rozkrýt a uvést „na pravou míru“ to, co vnímají jako mýty, další sledují konstrukci některých jevů, které mají sice v 19. století svůj původ, které jsou už ale dnes natolik sedimentované, že nás ani nenapadne o nich přemýšlet jako o věcech, které mají svou vlastní historii.

Editor sborníku rozdělil více než 40 textů do šesti hlavních oddílů, jejichž těžiště reprezentativně ukazují hlavní oblasti, kde v nás mělo podle autorů zanechat 19. století nesmazatelné stopy. První část tak tvoří pohled na české dějiny a některé jejich konstitutivní mýty (husitství, svatováclavský mýtus apod.), druhá se zaměřuje na fenomén konstrukce češství jako moderní národní identity, třetí se věnuje vzniku občanské společnosti a s ní spojené liberální politické kultury. Čtvrtá část se pak zaměřuje na některé konkrétní osobnosti, které dodnes v té či oné podobě zanechaly stopu v soudobé historické paměti, pátý oddíl analyzuje genderovou problematiku a závěrečná část se pokouší zachytit mezinárodní souvislosti českých dějin 19. století a to, co z nich zbylo dodnes.

Přestože tato pilotní témata určitě tvoří podstatnou část obecně uznávaného dědictví předminulého století, nedá se ani zdaleka říci, že by toto dědictví vyčerpávala. Sborník tak poskytuje ilustrativní vhled nejen do oblastí, kterým se současná historiografie 19. století věnuje, ale i do těch, které z části či úplně opomíjí. Pouze hrstka textů se věnuje problémům spojeným s prosazením moderního industriálního kapitalismu a mezi 44 příspěvky nenajdeme ani

jeden, který by se věnoval fenoménům spojeným s námezdní prací, která patří bezesporu mezi ty nejvíce konstitutivní faktory současného světa. Tato tematická mezera je přitom pro historiografii 19. století posledních dvaceti let příznačná. Zatímco se po roce 1989 většina historiků ovlivněná polis-topadovým společenským vývojem upnula na znovunalézání nacionálních komponent českých dějin, komponenty sociální nechávala často stranou.

Obdobně opomíjená je rovněž komplexní problematika dějin vědy a moderní evropské epistemologie, jejíž konstrukt objektivně poznávajícího vědce a na něm nezávislé, poznatelné reality stále v mnoha případech formuje vnímání světa kolem nás. Místo aby se některé texty s touto konstrukcí kriticky vyrovnaly, často na ní naopak staví. Řadou z nich se tak vine implicitní polemika s nejrůznějšími „mýty“ 19. století, které se zachovaly i v současném vnímání a které je třeba z pohledu autorů v zájmu objektivního historického poznání demaskovat a vyvrátit.

Inspirativnější naproti tomu jsou příspěvky, které více reflektují konstruktivistická východiska současných sociálních věd, které se ptají po původu některých sociálních praktik, jež dnes považujeme za zcela samozřejmé, a kterým proto nevědomky dovolíme formovat naše jednání a uvažování. Vedle již známých tezí pracujících s „vymyšlenou“, tedy zkonstruovanou podstatou moderních národů se jedná zejména o problematiku genderu a z něj odvozených diskurzů. Příslušný oddíl publikace zde navazuje na východiska zejména anglosaské historiografie a přesvědčivě ukazuje, jak vznikly některé stereotypy vnímání ženských a mužských kulturních atributů, či jakým způsobem byla v 19. století zkonstruována teze o oddělených „mužských“ a „ženských“ společenských sférách (Denisa Nečasová, Daniela Tinková). Obdobným směrem se ubírá i několik studií analyzujících vztah k politické autoritě, které nová-

torsky postulují kontinuitu mezi kulturní recepcí Františka Josefa I. a Tomáše Garrigua Masaryka. Implicitní protažení tohoto argumentu až do současnosti tak umožňuje zamyslet se, zda dnešní specifické vnímání hlavy státu není rovněž pokračováním fenoménu vzniklého během vlády rakouského mocnáře (Jiří Rak, Veronika Sušová, Matěj Kotalík).

Zcela svěbytnou skupinu poté tvoří studie, které hledají mezi 19. stoletím a dneškem paralely a srovnání. Nad jiné zde vystupuje především text srovnávající kritéria pro konstrukci panteonu „národních elit“ na konci 19. a na začátku 21. století (Jiří Štaif). Pomocí srovnání Národního alba z roku 1899 a ankety o největšího Čecha se zde autorovi podařilo odkrýt zajímavé paralely i divergence v kulturních představách o rekrutačních kritériích „elity národa“.

Předkládanou kolektivní publikaci patrně potká osud vlastní takřka všem podobným knihám. Málokdo ji bude číst jedním dechem od začátku do konce. Každý si v ní ale najde minimálně několik zajímavých textů, které ho osloví. Nejen v tomto smyslu tak sborník *19. století v nás* ilustruje, co v nás z 19. století zbylo nebo může zbývat. Tak jako každé jiné století nabízí totiž i „století páry“ nekonečnou množinu toho, s čím se můžeme v našem „století internetu“ identifikovat, přičemž je jen na nás, co si vybereme. Co si vybírá současná historiografie, ilustruje tento sborník více než dobře.

Rudolf Kučera

INZERCE

DIVADLO NA

Zábradlí

DIVADLO ČESKÝCH A SVĚTOVÝCH PREMIÉR

ÚNOR

1.po / CESTA HOŘÍČÍHO MUŽE / K. McAllister / režie M. Záchenská

2.út / PODNĚCOVÁNÍ A TREST / režie J. Ornest / EK

3.st / TARTUFFE GAMES / Pan Molière a kolektiv / režie J. Frič

4.čt / HUS: Alia minora Kostnického koncilu / L. Smoljak / režie L. Smoljak

5.pá / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis

6.so / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ / M. Uhde / režie J. Nvota

8.po / PODNĚCOVÁNÍ A TREST / režie J. Ornest
18.30 a 20.30 / EK

9.út / KOMPLIC / F. Dürrenmatt / režie D. Czesany

10.st / CESTA HOŘÍČÍHO MUŽE / K. McAllister / režie M. Záchenská

11.čt / A TANČIT! / F. Kater / režie Jo-Anna Hamann

12.pá / TARTUFFE GAMES / Pan Molière a kolektiv / režie J. Frič

13.so / CESTA HOŘÍČÍHO MUŽE / K. McAllister / režie M. Záchenská

15.po / MILADA / J. Pokorný / režie J. Ornest

16.út / BLANCHE A MARIE / P. O. Enquist / režie J. Nebeský

17.st / HUS: Alia minora Kostnického koncilu / L. Smoljak / režie L. Smoljak

18.čt / ŘEDITELÉ / D. Besse / režie M. Záchenská

19.pá / UBU SE BAVÍ / 11.00 veřejná generálka / A. Jarry / režie J. Havelka
PÍSKOVIŠTĚ / M. Walczak / režie J. Pokorný / EK

20.so / UBU SE BAVÍ / 1. PREMIÉRA / A. Jarry / režie J. Havelka

22.po / UBU SE BAVÍ / 2. PREMIÉRA / A. Jarry / režie J. Havelka

23.út / SARABANDA / I. Bergman / režie J. Pokorný

25.čt / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis

26.pá / A TANČIT! / F. Kater / režie Jo-Anna Hamann

27.so / PLATONOV JE DAREBÁK! / A. P. Čechov / režie J. Pokorný

Pokladna otevřena po – pá od 14 do 20 h. Tel: 222 868 868
rezervace e-mailem: pokladna@nazabradli.cz
www.nazabradli.cz
Začátky představení v 19.00, není-li uvedeno jinak

NÁMĚT ZNÁMÝ, ZPRACOVÁNÍ NEZNÁMÉ

John Steinbeck: Činy krále Artuše a jeho vznešených rytířů
Přeložili Tomáš Havlík a Ludmila Havlíková
Baronet, Praha 2009

Johna Steinbecka (1902–1968) jistě není nutné představovat. Jeho nejznámější knihy, které patří k největším klenotům lidského písemnictví, by dokázal vysypat z rukávu téměř každý. Steinbeckovo životní dílo je však mnohem obsáhlejší, než jen proslulé *Hrozny hněvu* a *Na východ od ráje*. Zahrnuje na tři desítky prací známých i neznámých, několik stále čeká na česká vydání. Do kategorie neznámých bezesporu patří titul *Činy krále Artuše a jeho vznešených rytířů*. Ten spadá do závěrečného období autorovy tvorby, ve kterém už, pravda, největší skvosty nevznikaly. Po monumentálním *Na východ od ráje* (1952) následovaly knihy spíše průměrné (s výjimkou *Toulek s Charliem* či snad *Sladkého čtvrtka*). Pro někoho bude možná překvapení, že knihu s artušovskou tematikou nositel Nobelovy ceny z roku 1962 vůbec napsal. Až tak zarážející to ale není, uvážíme-li, že aktuální vydání z dílny *Baronetu* je vůbec prvním českým překladem tohoto v mnoha ohledech výlučného díla v kontextu celé autorovy tvorby.

V čem spočívá ta výlučnost? Autor zde nechal do jisté míry odpočívat svou bohatou fantazii a rozhodl se k vypůjčení syžetu, k převyprávění již známého a zpracovaného námětu. Kniha navíc, jako jediná, zůstala navždy nedokončena a vyšla až po autorově smrti. Proč právě artušovské téma? Známa

britská legenda učarovala Steinbeckovi již v dětství a po celý život v něm pravděpodobně žila myšlenka na její „vlastní“ ztvárnění. Aby mytologický příběh zpřístupnil malým i velkým čtenářům své doby, rozhodl se k modernizaci románu *Artušova smrt* z konce 15. století z pera Thomase Maloryho. Steinbeckův *Artuš* dal starší látce nejen nový slovní háv, ale usiluje také o překročení původní předlohy, např. co se týká psychologie postav. Našli bychom i několik anachronických aktualizací.

Příběh je to více než známý, jména Artuš, Merlin, Excalibur, Camelot, Guenever, Morgana le Fay či Lancelot žijí v mnoha knižních, divadelních i filmových adaptacích. Ve Steinbeckově zpracování jedno dobrodružství střídá jiné, snad až příliš často, jako něco zcela všedního. Vyprávění má spíš kronikářský charakter, daleko působivější by byl detailnější pohled na události a hrdiny než nekonečné výčty bitev, soubojů a nejrůznějších hrdinských skutků. A právě zde se negativně promítlo místy úzkostlivé lpění na původní předloze, která ve své době ani jinak napsána být nemohla. Steinbeck chtěl důkladněji propracovat psychologii postav, nejvíce si přitom sliboval od rytíře Lancelota a jeho vnitřního souboje mezi oddaností vůči králi a mezi láskou k jeho manželce. Z tohoto pohledu bohužel neuzavřený příběh končí právě v nejlepším, především proto autorův záměr vynívá do ztracena.

Otázka, proč nebyla próza dokončena, zůstává nezodpovězena. Tak jako rytíři v příběhu neustále svádějí zápasy a klání, lze se domnívat, že stejně tak Steinbeck po celou dobu práce sváděl boj s koncepcí. Do jaké míry zůstat věrný předloze, kde přidat

něco svého, co dále rozpracovat. Ve „finální“ podobě se román blíží k účtyhodným čtyřem stům stranám, a to se souhrnem vyličených událostí teprve zvolna blíží k závěru Maloryho předlohy. Text *Činů krále Artuše* Steinbeck odložil v roce 1959, asi devět let před svou smrtí. Chybná je Paoliniho informace z předmluvy, nejedná se o autorovu poslední knihu, na níž za života pracoval. Např. v roce 1962 vyšly ještě populární *Toušky s Charliem*. Neuzavření knihy proto nelze vykládat nedostatkem tvůrčích sil.

Pokud bychom v autorově životním díle hledali román blízký *Činům krále Artuše*, byl by jím jistě *Pohár zlata*, rovněž nepříliš známá Steinbeckova prvotina. Stejně jako v případě *Artuše* se v něm tvůrce vydal pro inspiraci do britské historie a ke konkrétní postavě. Knihy jsou shodně určeny i mladým čtenářům a obě svou přitažlivost staví na dobrodružných příhodách. A oběma shodně chybí to nejdůležitější, co některé Steinbeckovy knihy pozvedlo k absolutním výšinám literatury – hluboký sociální rozměr.

Artušovských legend a parafrází najdeme v literatuře mnoho. *Činy krále Artuše a jeho vznešených rytířů*, pseudohistorický fantasy-román, bez diskuze nepatří k tomu nejlepšímu, co Steinbeck stvořil. Nebudou ani tím nejlepším, co bylo o poutavém mýtu napsáno. Přitažlivost knize přesto zaručuje samotná volba tématu: vždyť komu nenasakuje husí kůže jen při zvuku slova Excalibur a kdo při jeho vyslovení nezaslechne nezaměnitelné tření kovu o kov při tasení meče? Shovívavému čtenáři kniha nabízí příjemné, oddychové čtení, steinbeckovským fajnšmekrům další díl do velké skládačky.

Martin Malenovský

HISTORIE NEVIDITELNÉHO PROLETARIÁTU ANEB UŠLECHTILÝ MORZAKOR

Simon Mawer: Skleněný pokoj
Přeložil Lukáš Novák
Kniha Zlín, Zlín 2009

Angličan Simon Mawer je autorem osmi románů, z nichž některé byly oceněny v literárních soutěžích, jedné odborné publikace věnované Gregoru Mendelovi a autobiografického cestopisu po Itálii. Vzděláním biolog a praxí učitel – tato životní orientace se naplno projevila jednak ve volených námětech některých textů, jednak i ve způsobu, jakým zpracoval svůj poslední text nazvaný *Skleněný pokoj*.

Inspiraci ke *Skleněnému pokoji* Mawer čerpal z českých kulturních realii. Děj se totiž odehrává v Brně – tato maličkost byla anglickým čtenářům zatajena, teprve český překladatel si usmyslel uvést věc na správnou míru a přejmenovat „*Město*“ na „*Brno*“ – a ledvím románu prochází celá řada českých umělců a politiků, kteří ovlivnili naši historii. Toť vše, zbytek je fikce opřená o řadu faktografických údajů. Synopse: Zámožní manželé Landaue- rovi si nechají na přelomu 20. a 30. let postavit funkcionalistickou vilu. V ní posléze vychovávají děti, muž si najde milenkou a žena se mezitím stýká se svými přítelkyněmi, zvláště pak s venkoncem moderní a tékavou buřičkou Hanou, jejíž úloha ve vyprávění není zcela zanedbatelná. Diskutuje se nad novými časy, nad okazalou krásou fin de siècle, která musí konečně uvolnit místo věcem funkčním a jednoduchým, poslouchá se piano, kouká na rudé záblesky v onyxové pokojové stěně, když se do ní zrovna opírá slunce, a čtou se *Lidové noviny*. Na přetřes přijde vztah Bohu- slava Martinů a Vítězslavy Kaprálové.

Občas tímto buržoazním spektaklem, v němž okázalost secese vsutku ustou- pila okázalosti avantgardních stylů, pro- stoupí neveselý obraz všeobecného úpadku, počínaje velkoněmeckou ideologií a konče houfy nezaměstnaných. Mawer nicméně neměl zájem věnovat se fenoménu hospo- dářské krize, jež na počátku třicátých let deformovala sociální struktury v republice a snižovala počty pracujících v továrnách. Vypravěčův zrak je stále upřen na manžele Landauerovy a jejich milé přátele. Občas se sice vypravěč slůvkem zmíní o nechvalných skutečnostech – k plné reflexi této zane- dbané „maličkosti“ dojde teprve s nástu- pem hnědých košil a s rakouským anšlusem. Snad jen Hana si dovolí pronést temnou vizi: „*Je to až příliš dobré na to, aby to vydrželo, ne?*“ „*Ale co?*“ „*Všechno.*“ „*Jak to myslíš, všechno?*“ „*Tahle báječná doba. Tohle všechno. Svět, ve kterém žijeme.*“ Jistě, má pravdu. Zaplnili prostor *Skleněného pokoje* jako pasažéři vyhlídkovou palubu luxusní lodi. Některí z nich snad vykukují ven na kolébající se hladinu městských střech za okny, ale skoro nikdo z toho česko-německy brebentícího hloučku si neuvědomuje ten chlad venku a stahující se těžké mraky, první známky přicházející bouře. Budou se dohadovat a debatovat o trivialitách a ve většině igno- rovat tu smršť na obzoru, dokud nebude pozdě. Ze všech lidí na večírku, ze všech, kteří tleskají pianistům, pijí šampaňské, jedí uzeného lososa a kuřecí křídýlka, jen Hana Hanáková cítí studený závan, když pozoruje západ slunce nad poklidným městem.

Jelikož je pan Landauer židovského pů- vodu, rozhodne se s celou rodinou emigro- vat. V tu chvíli se vypravěčův pohled rozštěpí do dvou svazků, což se projeví i na koherenci textu. Rodina prodává ve Švýcarsku, posléze se přesouvá dále přes Atlantik, zatímco vila

zůstává v Brně a mění majitele. V jejím nitru nejprve zkoumá tělesné proporce Slovanů a Židů výkvět německé vědy, poté ji na chvíli ovládne vychytralý komunista Laník, bývalý řidič pana Landauera, a nakonec se z ní stane malá tělocvična. A vypravěč téká, vrací se k Landauerům, pak zase přepíná zpátky do vily, občas obě sféry nešikovně propojí a nakonec sváže setkáním, které má vzít čte- náři dech. Tím se dostáváme k největšímu problému Mawerovy knihy – to, že nebyla nakonec vybrána porotci Man Bookerovy ceny, třebaže se dostala až do nejužšího výběru, svědčí o soudnosti těchto pánů. Tři- krát je totiž v knize čtenář podveden „neče- kaným“ setkáním, svedením postav dohro- mady na místě, kde to už tak trochu tuší. K zoufalé klíčce, jež je známá hlavně těm, kdož občas zalistují literaturou ne zrovna uměleckou, se Mawer uchyluje například takto: Landauerova milenkou musí jako jedna z x tisíců Židů opustit Vídeň. A kde se s ní setkáme? Jako náhodně vybraný exponát uprchlíka vstupuje do *Skleněného pokoje*, kde na ni již čeká milosrdný zástup buržuů, roz- hodnutých pomáhat, jak se dá. A Landauer nevěří svým očím! Jak by také mohl... Nikdy jí neprozradil svou identitu, nesdělil jí, že je majitelem luxusní vily v Brně – a ona, světe, div se, je do Landauerovy rezidence přive- dena zástupci dobročinné organizace ve chvíli, kdy se mu vlivem bouřlivých událostí ve Vídni ztratila z dohledu. Zapomnělo by se na tento beletristův přehmat nebýt toho, že podobná náhoda potká i jiné dvě postavy, jejichž osud byl zle přerván válečným dějem. I ony se setkají ve *Skleněném pokoji*, k tomu všemu ještě na poslední stránce románu (!). To je už příliš silná káva, to už musí být Mawerovi zřejmé, že mu nebude odpuštěn žádný podobný brakoidní přestupek – ani dojemná scéna, v níž vrabčáček přiskočí

blíže k rukám milenců, aby sezobl milosrdné odhozený kousek potravy. A už vůbec se pak budou zajídat všechny edukační pasáže a politické kýče, v nichž se Hana rozplývá nad předem odpouštějícíma a chápavýma očima tatička Masaryka.

Mnoho recenzentů si pochvalovalo, jak je Mawerův poslední román čtivý. Bodejt by nebyl – nicméně doporučuji těmto přísným kritikům, aby se seznámili například s pou- tavým románem *Zrazená milenkou* (cca 1800 stran) anebo sáhli k napínavé četbě pro lid, vyhovující i edukačním přesahem. Ta se jim určitě bude také líbit! Osobně bych od zku- šeného a oceňovaného autora čekal přece jenom kritičtější přístup k vlastní práci. Jedinou obhajobou mu budiž to, že chtěl jímavým způsobem seznámit anglického čtenáře, který nesnese špatného řemeslníka, s historií jedné středoevropské republiky – předpoklá- dám, že jej v tomto bohulibém úsilí náležitě podpořila kulturní fronta Evropské unie.

Jde-li z Mawerova opusu přece jenom něco vytěžit, pak je to záznam o podceně- ném proletariátu. Mawer vykreslil blahobyť svých hrdinů, aby jej pak utopil ve vřavě dvacátého století. Jasně označil zástupce zla, nacisty a komunisty, méně jasněji pak ukázal prstem i na papá Landauera, který v době strmého hospodářského úpadku potěší svou ženu pokojovou přičkou z onyxu, aby se pak oba (spolu s překvapenými náv- štěvníky) společně kochali pozoruhodnými optickými jevy. Tyto výstřelky společenské elity z textu činí jedinečný příklad dávno popsáného faktu: že totiž ona pozapome- nutá spodina nakonec rozvrací řád kapita- lismu a ničí vše ve víru války a revoluce.

Jakub Vaníček

OZNÁMENÍ

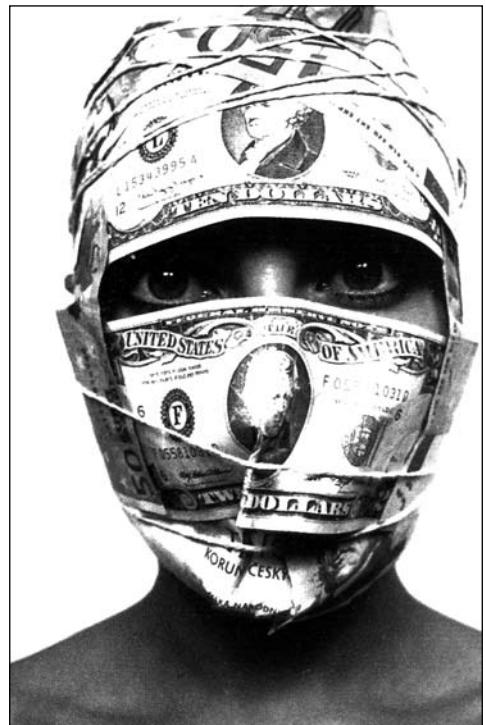

Dne 10. 2. 2010 proběhne v čítárně Unijazzu (Jindřišská 5, Praha 1) literární večer, na kterém nakladatelství **dybbuk** pokřtí knihy **Martina Langer** *Stará gesta* a antolo- gii německé dvorské lyriky 12.–14. století, nazvanou **Hle, již v mém srdci vstává den**. Začátek je v 19.00 hod.

V kavárně Lucerna v Praze vystavuje v rámci cyklu Umění na papíře své fotografie **Cho- toku Tanaka**. Název výstavy je **PRAHA 1985 – TOKYO 2010** a potrvá do 28. 2. 2010.

Liberecká Galerie U Rytíře přináší do 18. 2. 2010 výstavu z tvorby **Ladislava Postupy**, nazvanou **Od reality ke grafice**.

Výběr z fotografických projektů **Barbory Bálkové** hledejte pod názvem **Proměny / Transformations** v pražské Galerii MIRO. Výstava potrvá do 28. 2. 2010.

Z výstavy Proměny / Transformations

KDYŽ PROZAIK PÍŠE BÁSNĚ

José Luís Peixoto: Dítě v troskách
Přeložil Vlastimil Váně
Dauphin, Praha 2009

Portugalský básník, prozaik a dramatik José Luís Peixoto není českému literárnímu pub- liku docela neznámý. V roce 2004 vydalo nakladatelství *Barrister-Principal* jeho román *Nikdo se nečítá* a letos vychází jeho básnická prvotina z roku 2001 *Dítě v troskách*. Autor se narodil v roce 1974 v malé vesnici na jihu Portugalska, publikoval několik ceněných románů, divadelních her a tři básnické knihy, z nichž *Dítě v troskách* je nejstarší (2001). Jeho knihy jsou překlá- dány do celé řady jazyků.

Sbírka básní *Dítě v troskách* mě překvapila svéráznou redakční úpravou. Jednotlivé věty se přelévají z verše do verše. Básně bez názvu volně přecházejí z jedné stránky na druhou. Obsah knihy je vypuštěn, protože nemá na co odkazovat. Velkých písmen se neuzivá a celek navozuje dojem, že se nejedná o bás- nickou sbírku, ale spíš o rozsáhlou poemu rozčleněnou do tří částí a předzpěvu. Úvod tvoří jediná báseň opatřená titulem (*Umění básnické*). Název je však poněkud zavádějící, protože se nejedná o teoretické pojednání ve verších, ale o reflexi výchozího tvůrčího postoje: „(...) já neumím napsat / slovo básně, já, já pouze umím napsat jeho smysl.“ (s. 11)

Ačkoliv jsem napsal, že kniha není nijak výrazně členěna, jakous takous oporu čte- náři nabízí její tematické rozvrstvení, které osciluje kolem několika témat: dětství, rodiny, smrti otce a prvních milostných zážitků. Překladatel Vlastimil Váně píše v doslovu *Střízlivý lyrik opojné prózy*: „*Sbírka zachycuje jeden mezní stav v životě člověka, komplikované období, kdy se z dítěte stává muž.*“ *Dítě v troskách* je tedy komplexní stavbou, která vzniká na půdorysu této zkušenosti a míří k jejímu literárnímu přepodstatnění. Onen mezní stav je nejvýrazněji promítnut do druhého zpěvu, zatímco první reflektuje zejména rodinné a ještě dětské prožitky a třetí je do značné míry vyhrazen lásce: „*co neříkám, co neumím říct, co je v mém krasopisu, / co je uloženo v listech tolika podzimů opuště- ného dvora. / existuje jeden stůl, jeden vyhaslý krb, ruce, jeden osamělý / hrob na hřbitově, oči, kosti, má kůže a chvíle / napsané v nemožné budoucnosti.*“ (s. 29)

Takto je kniha formálně a tematicky roz- vržena, neméně důležitou vrstvou však vytváří zvláštní autorova dikce. Ta je proklamativní a rétorická. Nabízí přešlapané repetice, vnitř- ních anafor, logických tautologií a ty celku dodávají ornamentální charakteristiku. Na několika místech se v ní objeví slovo *krasopis*, které dobře vystihuje proplétání motivů, jejich pozvolné obměny, vytváření slepých ulic a skrytých zákoutí. Za kompoziční proti- pol potom slouží definující momenty, někde

až dětsky průzračné.: „*jsem arogantní, protože jsem ze země, v níž vynalezli / aroganci*“ (s. 36), „*kolikrát jsi vsadil svůj život? / vsadil jsem svůj život tisíckrát. / ztratil jsi všecko? / ano, ztratil jsem vždycky všecko.*“ (s. 38)

Pomineme-li „biografické“ uspořádání básně (od dítěte k muži), rysuje se vedle ústředního vypravěče v knize celá řada „epi- zodních postav“. Vzpomínka na ně slouží básníkovi jako zrcadlo – „*člověk jsou lidé, kteří ho doprovázejí*“ (s. 16) – potřebuje druhou bytost, aby se mohl stát jejími ústy. Teprve díky ní celá ta redundance získává smysl, protože *Dítě v troskách* se stává prostřední- kem vyslovujícím i něco obecného za jinou lidskou bytost, např. za mrtvého otce, za ovdovělou matku, za opuštěnou milenkou.

Kompoziční dovednost, s níž jsou na pomezí poezie a prózy „smontovány“ jed- notlivé básnické texty a verše, je pozoruhodná. Motivy vytvářejí osnovu, pro kterou by se snad dal nalézt i nějaký algoritmus, a svým variačním potenciálem asociují barokní hudbu. I když pointa občas zklame, snad z přemíry vypočítavosti – „(...) *nemůžu / nalézt víc než / naše propletené hlasy / proto- že nemůžu nalézt / víc nemůžu nalézt / víc / (...) nechci*“ (s. 52) –, čtenář si tím silněji uvědomí, že jádro knihy neleží v dobrých pointách, ale až za všemi ornamenty, ve své „prozaické“ esenci. Ta nevznikla náhodou a je zároveň nesamozřejmá a přesvědčivá.

Martin Skýpala

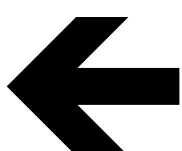
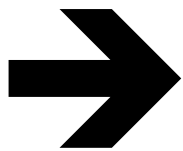
Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 25,- Kč

V posledním loňském čísle jsem nactiroztrhal knižní prvotinu modelky a zpěvačky Ivy Frühlingové, v minulém čísle pak glosou nevybíravě počastoval sportovní harcovníky poukazující na finanční krizi českého sportu – a teď dumám, do které mršiny si kopnout dnes. Co třeba zabít dvě mouchy jednou ranou? Zkombinujeme-li dva výše zmíněné světy, svět šoubyznysu a sportu, co dostaneme? Nevíte? Přece fotbalový klub Amfora, tak trochu jiný mančaft, který po tuzemských i zahraničních trávnících prohání „kulatý nesmysl“ (znáte půvabnější fotbalové klišé?) už více než třicet let a o němž existuje přebohatá literatura. Namátkou: *Amfora – gigant na góly a fóry* (1998) či *Amfora na cestách* (2002) s velice slibným podtitulem: *Třaskavé obrázky a zážitky z cest, které inspiroval fotbal*. A třaská to vesele dál, knihám o Amfoře není a jen tak nebude konec: dnes společně prolistujeme můj nejnovější přírůstek v brakové knihovničce, který mi nedávno k Vánocům nadělil sadistický kamarád, jenž tu a tam taky přispěje do této rubriky. Na titulní stránce veškeré „amforácké“ literatury se skví, jako správný zakladatel a prezident klubu, Petr Salava – v případě knihy *To byl teda gól!* vzal zavděk pomocí dvou profesionálních novinářek, jež

se marně bránily: „*O fotbalu toho moc nevíme, pronesly jsme téměř jednohlasně. „Jenže to já právě potřebuji,“ nenechal se odbýt [...]. „Chce to pohled na fotbal ženskýma očima,“ pronesl přesvědčivě. To byl důvod hodný prezidenta fotbalového týmu osobností, kterému se nedalo odolat. Možnost mluvit do fotbalu se ženám jen tak nenaskytne. Inu, kmotr Corleone a Petr Salava činí nabídky, které se neodmítají.*

Poslechněme si však raději jinou pohádku, tu o vzniku fotbalové legendy – a to z úst čestné členky týmu Jiřiny Bohdalové: *Před 30 lety jel jeden 19letý mladík vlakem z Prahy do Nymburka za svým dědečkem. [...] když se vlaková souprava pomalu projížděla kolem travnatého hřiště v Sadské, se mládenec zasnul. Protože ale několikrát viděl film Sedm statečných, ničeho se nebál. Stejně jako v tomto filmu se vydal shánět svoje „střelce“. [...] Za pár dnů dal skutečně jedenáctku dohromady. Když přišel den D, mužstvo se v Sadské opravdu sešlo. V kabině se hráči vzájemně představili, oblékli si dresy, které náš mladík zaplatil ze svého, stejně jako dal všem na benzín a naftu. Zápas skončil přátelskou remízou 5:5, k oběd bylo vepřo, knedlo, zelo a začala se tak psát historie jednoho z nejslavnějších klubů Československa [...]. Až potud je mi mladíkovy počínání sympatické,*

Raut v Divadle U Hasičů; fotografie z knihy

to máme však Amforu v úplných plenkách. Jakmile se na ni začaly nabalovat hvězdy a hvězdičky se svými manýry a – řečeno s Boorstinem – lidé, kteří jsou prosluli svou proslulostí, jako třeba Sagvan Tofi, onen Sagi, jenž byl tak atraktivním kouskem hvězdného týmu, že byl na každé diskotéce na roztrhání, jakmile se tým začal paktovat s fotbalovými bafuňáři – nuže, v ten okamžik se původní, jistě bohubilý, úmysl nenávratně vytratil.

Libo-li trochu bilancování při příležitosti začátku čtvrté dekády klubu? 526 odehraných zápasů, 800 000 diváků [...], 21 navštívených zemí a (abychom nebyli nespravedliví) několik milionů korun věnovaných tělovýchově a na charitativní konta (nemohu si však pomoci: okázale vystavovaná charita přestává být chari-

tu). Ano, Amfora sjezdila celý svět a kniha je plná krásných fotek z exotických krajů, až by se Čecháčkovi mohlo závidět udělat černo před očima. Proč jsou však pamětníci tak skoupí na slovo, pokud jde o historicky první zahraniční zájezd do rakouského Gmündu v roce 1985? Proč se jim rozvazuje jazyk až s pádem režimu? Jistě, přátelské amforácké zápasy v cizině, i to je možnost, jak prezentovat malý národ navenek, jak vyvážet jeho kulturu do světa – na to jsme při rozhovoru s překladatelkou A. Charvátovou v tomto čísle nepřišli. Protože, a to si, my kulturní nadutci, přiznejme: znají-li nás ve světě, pak je to především díky lidem typu J. Jágra.

Leč od hokeje zpátky ke kopané. Anebo raději ne... Kdo chce vědět, jak proběhl slavnostní galavečer 23. 11. 2004 v pražském Divadle U Hasičů, kde se klubové třicátiny slavily, ať si knihu obstará, atmosféra akce je dobře zachycena v záplavě fotografií (kterých je místy více než textu) s kouzelnými popisky. Mně osobně dnešní dávka sportu bohatě stačila.

A zítra? Co se třeba popídit po monografii o amforáckém běčku, pyšním se titulem Arabela? Jistě nějaká existuje, stačí jen hledat – a mít pro strach uděláno...

Michal Škrabal

VÝROČÍ

Ivan Slavík

*23. 1. 1920 Praha
†24. 12. 2002 Hořovice

Nic víc

Spoustu věcí jsem už zapomněl

Bylo tenkrát kvečeru
v kuchyni se nesvítilo
a venku ztichla sněžná válečná zima
Seděli jsme v šeru
těsně u bubnových kamínek
schouleni mlčky
Cecilka a já

V uhláku jen trochu prachu

a na roštu ve vrstvě popela
jediná briketa rozžhavená a rudá

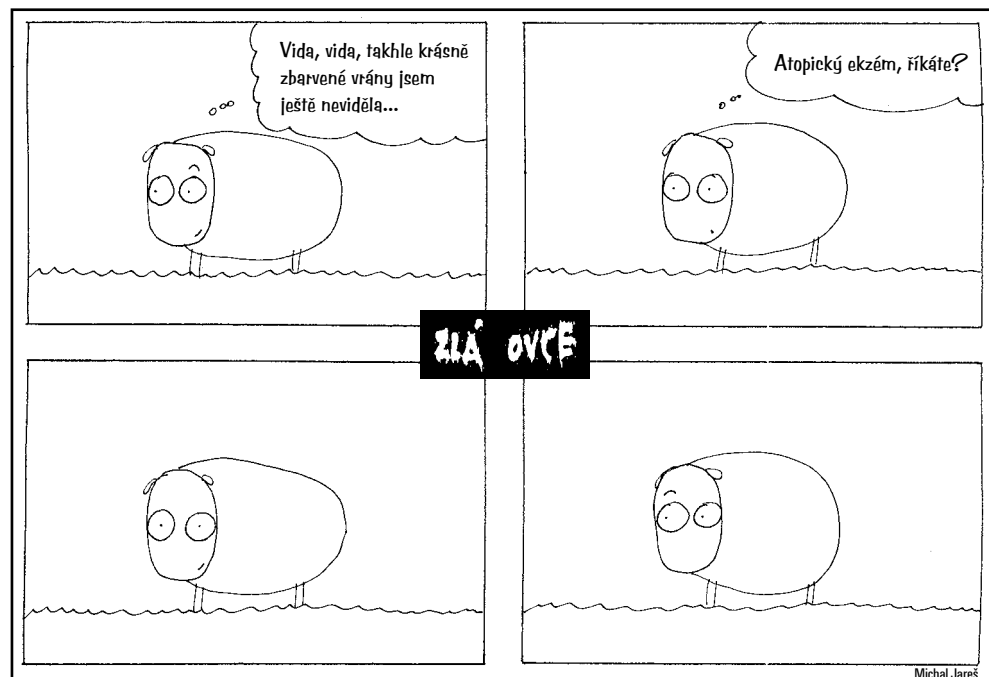
Je to víc než čtyřicet let
a na tu briketu se pamatuju
srdce ve mně trne

Už na nic víc

(Ta hudba, 1993)

V lednu si připomínáme ještě tato výročí narození:

20. 1. 1900 Miloš Jirko
20. 1. 1930 Egon Bondy
22. 1. 1860 Jaroslav Vlček
22. 1. 1920 Jožka Husek
24. 1. 1890 Karel Königsmark
25. 1. 1910 Ludvík Jehl
26. 1. 1910 Jarmila Hanzálková

POSLEDNÍ ROZPTÝLENÍ

Julius Grégr (1831–1896) byl nejen významným politikem a poslancem říšského sněmu, ale rovněž osobností, která významnou měrou ovlivnila českou novinařinu a vtiskla jí bojovnou tvář našeho národního obrození. Na letošní Nový rok připadlo stopadesáté výročí prvního vydání deníku *Národní listy*, jehož byl původně šéfredaktorem, o rok později se stal i majitelem. Mezi okruh přispěvatelů patřily přední osobnosti tehdejší literatury, jakými byli Jakub Arbes, Jan Neruda či Vítězslav Hálek. Za vydatné pomoci bratra Eduarda vydával Grégr radikálně vlastenecké noviny, které se staly mediální platformou mladočeského hnutí a do jejichž chodu často zasahovala moc rakouských úřadů. Pro své postoje byl Grégr podobně jako někteří další odvážní redaktori dokonce vězněn. Nakladatelství *Dr. Eduard Grégr, knihtiskárna v Praze*, vydávající *Národní listy*, se též zabývalo tiskem knih. Není bez zajímavosti, že v tomto pod-

niku získával zkušenosti Jan Otto, jenž zde pracoval na začátku své kariéry jako účetní.

Julius Grégr zemřel 4. října 1896 v Dolu u Libčic nad Vltavou a pohřben byl s patřičnou pompou na pražských Olšanských hřbitovech na místě zvaném „mladočeský plácek“ (nedaleko od brány hřbitova na Floře). Zde totiž navěky spočinula elita mladočeské strany, do níž vedle Grégra patřil Karel Sladkovský či Josef Barák. (Jistým paradoxem je fakt, že na pohřbu Sladkovského roku 1880 na „plácku“ vedl Grégr smuteční proslov.)

Grégrova hrobka je vskutku monumentální (je tu pochováno dalších deset členů jeho rodiny). Architektonický návrh je dílem Jana Kříženeckého. Bronzovou výzdobu vytvořil Bohuslav Schnirch. Pomník je tvořen třemi částmi: mohutným schodištěm po stranách rovu zesnulého, středním alegorickým výjevem a horní nápisovou deskou korunovanou Grégrovou bystou. Impozantní alegorické sousoší vyjadřuje

foto archiv V. K.

politikův přínos české věci a jeho konkrétní činnost. Ústřední ženská postava sedící na katafalku představuje Čechii střežící praporek s motivem lva. Postranní figury géníů jsou vybaveny symboly osvěty a vzdělání, které Grégr tak urputně šířil (po levé straně vidíme tiskařský lis a napravo řečnický pult s knihami). Grégrova bysta je dekorována vavřínovým věncem, perem a ptáčkem. Dále je podobizna obklopena motivy symbolizujícími odchod na onen svět.

V části nad nápisem *JUDr. Julius Grégr / majitel a vydavatel Nár. listů / zemský poslanec* najdeme kartuš s přesýpacími hodinami, které představují čas života, jenž vypršel, a dubové listy – prastarý symbol smrti. Samotný horní okraj stély pak zdobí snítka makovic, atribut boha spánku Hypna a symbol věčného odpočinku, který na našich hřbitovech nacházíme v podobě výtvarně-symbolické výzdoby náhrobků nejčastěji.

Vladka Kuchtová

Ročník XXI. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antoňová, Ondřej Hanus, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyň šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Hasmanová. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdňanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2010/02

www.itvar.cz * MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F 5151 46771 * 30,- Kč * 21. ledna 2010

tvar
LITERÁRNÍ OBŤYDENÍK